

ผลกระทบนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร

โดย

นายสุชาติ สิ้นรัตน์
รองอธิบดีกรมการค้าภายใน
กระทรวงพาณิชย์

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 56
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2556-2557

บทคัดย่อ

เรื่อง ผลกระทบนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายสุชาติ สินรัตน์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 56

รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร ฉบับนี้เป็น การวิจัยเชิงปริมาณ ที่มุ่งเน้นศึกษาผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เพื่อ ศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อนโยบายภาครัฐที่เข้าไปช่วยเหลือเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ทั้ง ในเรื่องของการลดต้นทุนการผลิต และการยกระดับราคาผลผลิตของเกษตรกร นอกจากนี้จะ ศึกษาจุดบกพร่อง จุดรั่วไหลของโครงการเหล่านั้น พร้อมทั้งเสนอแนะในการปรับนโยบายให้ตรง ตามความต้องการเกษตรกรที่แท้จริง ซึ่งผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้รับรู้ถึงนโยบาย ของรัฐที่เข้าช่วยเหลือพวกตน และมีความพึงพอใจแต่เกษตรกรยังเรียกร้องให้ช่วยเหลือตลอดเวลา ทั้งในเรื่องของการยกระดับราคาผลผลิต และช่วยเหลือด้านลดต้นทุนการผลิต ซึ่งภาครัฐควรลด ระดับการช่วยเหลือลง แล้วหันไปให้ความรู้ด้านการผลิต การตลาดสินค้าเกษตรแก่เกษตรกร พร้อมทั้งนำกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเกษตรกรให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ทั้งโรงสี พ่อค้าคนกลาง ผู้รวบรวม ผู้แปรรูป และผู้ส่งออก เพื่อกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน แล้วร่วมมือกันดำเนินการจะทำให้ ผลของนโยบายภาครัฐที่ดำเนินการกับเกษตรกรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

คำนำ

รายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมในหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งรายละเอียดและข้อเท็จจริงของเนื้อหาในการวิจัย เรื่อง ผลกระทบนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลได้รวบรวมจากแบบสำรวจเป็นการสำรวจผลของนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกรและความรู้สึกของเกษตรกรที่มีต่อนโยบายต่างๆ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าผลของการวิจัยชี้ให้เห็นสภาพปัญหา สาเหตุ รวมทั้งทิศทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะที่ได้เสนอไว้ในเอกสารฉบับนี้ สามารถนำไปดำเนินการให้เกิดผลในทางการกำหนดนโยบายหรือนำไปปฏิบัติต่อไปได้

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ด้วยระยะเวลาอันจำกัดนี้เอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มากนักน้อย ด้วยความเคารพอย่างสูง

(นายสุชาติ สินรัตน์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร. รุ่นที่ 56
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ 1	1
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
บทที่ 2	6
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกรไทย	6
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกรในต่างประเทศ	6
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกรด้านราคา	10
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกรด้านปัจจัยการผลิต	19
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการให้สวัสดิการชาวนา	23
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ	29
กรอบความคิดของการวิจัย	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย 33
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 33
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 33
	การเก็บรวบรวมข้อมูล 34
	การวิเคราะห์ข้อมูล 34
บทที่ 4	ผลการวิจัย 35
	สรุปพื้นที่สำรวจความคิดเห็นเกษตรกร 35
	การประเมินผลการสำรวจ 37
	ผลการสำรวจความพึงพอใจของเกษตรกรด้านต่างๆ 50
	ผลวิเคราะห์ทางสถิติจากสมมติฐานของการวิจัย 54
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 59
	สรุป 59
	อภิปรายผล 61
	ข้อเสนอแนะ 61
บรรณานุกรม	64
ภาคผนวก	66
	แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัยผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร 67
ประวัติย่อผู้วิจัย	71

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4-1	รายชื่อจังหวัด อำเภอและตำบลที่ทำการสำรวจ	35
ตารางที่ 4-2	ผลการรวบรวมแบบสัมภาษณ์	36
ตารางที่ 4-3	ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการการผลิต แบ่งตามจังหวัด	41
ตารางที่ 4-4	การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต แบ่งตามจังหวัด	42
ตารางที่ 4-5	ความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตร แบ่งตามจังหวัด	43
ตารางที่ 4-6	ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากอดีต แบ่งตามจังหวัด	44
ตารางที่ 4-7	คุณภาพผลผลิตที่เพิ่มขึ้น แบ่งตามจังหวัด	45
ตารางที่ 4-8	ความช่วยเหลือที่ได้รับจากภาครัฐ แบ่งตามจังหวัด	46
ตารางที่ 4-9	ระดับการรับรู้สถานการณ์การผลิตของประเทศเพื่อนบ้าน แบ่งตามจังหวัด	47
ตารางที่ 4-10	ระดับความต้องการที่จะพัฒนาการทำเกษตร แบ่งตามจังหวัด	48
ตารางที่ 4-11	ความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรในปัจจุบัน แบ่งตามจังหวัด	50
ตารางที่ 4-12	ความพึงพอใจต่อนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาลเรื่องการรับจํานำ และการประกันรายได้ แบ่งตามจังหวัด	51
ตารางที่ 4-13	ความพึงพอใจต่ออาชีพเกษตรกร แบ่งตามจังหวัด	52
ตารางที่ 4-14	ระดับความพึงพอใจในความเป็นอยู่ แบ่งตามจังหวัด	53

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2-1	แสดงการประกันราคาขั้นต่ำโดยรับซื้ออุปทานส่วนเกิน กรณีเส้นอุปทานเป็น Perfectly Inelastic	12
2-2	แสดงการประกันราคาขั้นต่ำโดยรับซื้ออุปทานส่วนเกิน กรณีเส้นอุปทานเป็น elastic	12
2-3	แสดงการประกันราคาขั้นต่ำโดยการจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร	17
4-1	พื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อเกษตรกรหนึ่งราย แบ่งตามจังหวัด	37
4-2	ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อปี แบ่งตามจังหวัด	38
4-3	ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ แบ่งตามจังหวัด	38
4-4	รูปแบบของพื้นที่ทำการเกษตร แบ่งตามจังหวัด	39
4-5	รายได้และรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน แบ่งตามจังหวัด	40

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สินค้าเกษตรกรรม เป็นสินค้าที่ราคามีความผันผวน เนื่องจากเป็นสินค้าที่การผลิตต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยทางธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ อีกทั้งปัญหาโรคระบาดและเทคโนโลยีที่ใช้ในการเพาะปลูก ด้านการตลาดสำหรับสินค้าเกษตรมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องของการเก็บสต็อกที่ต้องใช้สถานที่ขนาดใหญ่ ระยะเวลาที่จะเก็บรักษามีระยะเวลาจำกัด และราคาผลผลิตยังขึ้นอยู่กับราคาตลาดโลก ประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรกรรมมีอำนาจการกำหนดราคาน้อยมาก ซึ่งจะทำให้ราคาสินค้าเกษตรสำคัญๆ เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน ราคาไม่มีเสถียรภาพ และราคาจะอยู่ในด้านที่มีราคาต่ำมากกว่า จะมีบางปีเท่านั้น ที่สินค้าเกษตรจะมีราคาสูงผิดปกติก็จากความเสียหายเป็นอย่างมากที่เกิดขึ้นกับปริมาณผลผลิตของโลก ถึงแม้ว่าจะมีราคาสูงแต่ไม่ได้ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นตามมากนัก เนื่องจากปริมาณผลผลิตได้รับความเสียหาย

สำหรับกรณีของประเทศไทยที่ประชากรส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคการเกษตร แต่ก็ยังไม่สามารถแข่งกับเกษตรของประเทศที่พัฒนาแล้วได้ เนื่องจากเกษตรไทยยังขาดแคลนเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญต้องนำเข้าจากต่างประเทศทั้งหมด ซึ่งขณะนี้ราคาปุ๋ยเคมีอยู่ในระดับสูงตามราคาน้ำมันตลาดโลก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตต่อไร่ที่ได้รับน้อยกว่าประเทศคู่แข่งและนำไปสู่ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสูงกว่าคู่แข่ง แต่ราคาสินค้าเกษตร เกษตรกร ไม่สามารถที่จะเป็นผู้กำหนดราคาได้ตามที่ต้องการ ราคาสินค้าเกษตรมีความผันแปรตามตลาดโลก ทำให้ศักยภาพสำหรับการแข่งขันในตลาดโลก เกษตรกรไทยมีความเสียเปรียบ จึงต้องเป็นหน้าที่ของภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลการเกษตรเป็นพิเศษ ตั้งแต่การช่วยลดต้นทุนให้เกษตรกรด้วยการจัดหาเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี ราคาที่เป็นธรรม และบัตรเครดิตเกษตรกร ส่วนด้านการตลาดจะต้องมีการสร้างความมั่นใจให้เกษตรกรเห็นว่า สามารถที่จะประกอบอาชีพทางการเกษตรได้อย่างมั่นใจ ด้วยการรักษาระดับราคาสินค้าเกษตรให้เหมาะสม ด้วยการแทรกแซงตลาดสินค้าเกษตร อาจจะเป็นการรับจํานาสินค้าเกษตรหรือการประกันรายได้ให้เกษตรกร หรือการชดเชยต้นทุนบางส่วนให้เกษตรกรซึ่งรัฐบาลต่างประเทศก็ได้มี การดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรเช่นเดียวกัน และมีวิธีการช่วยเหลือหลากหลายกว่าประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้ตระหนักดีว่า ชาวนาเป็นกลุ่มที่ยังมีความอ่อนแอ เมื่อเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่น รัฐบาลจึงให้มีสวัสดิการสำหรับชาวนาไทย ดังนี้

1. โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรหรือบัตรเครดิตชาวนา เป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย ไม่ต้องไปกู้เงินจากนอกระบบมาลงทุน โดยโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นโครงการที่ดี เกษตรกรที่ยากจนจำนวนหนึ่งจะได้รับ

ประโยชน์จากโครงการนี้ อย่างไรก็ตาม บัตรสินเชื่อเกษตรกรก็เช่นเดียวกับบัตรเครดิตทั่วไป ที่มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ผู้ใช้จะได้ประโยชน์ถ้ารู้จักใช้อย่างสมดุลและสมเหตุสมผล แต่ถ้าผู้ใช้ใช้บัตรอย่างผิดวัตถุประสงค์ข้อเสียก็จะเกิดตามมา โดยบัตรเครดิตที่วันนี้ จะกลายเป็นการสร้างภาระหนี้สินเพิ่มเติมแก่เกษตรกรชาวไทยได้

โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นนโยบายที่รัฐบาลต้องการสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถจัดหาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพและราคาที่เป็นธรรม เพื่อลดต้นทุนการผลิตและแบ่งเบาภาระด้านการเงินของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ซึ่งในระยะแรกได้ดำเนินการนำร่องจัดทำบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวก่อน เพื่อให้สามารถจัดหาปัจจัยการผลิตที่จำเป็น เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ส่วนในระยะต่อไป ได้มอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธ.ก.ส. ขยายการจัดทำบัตรสินเชื่อไปยังเกษตรกรผู้ปลูกพืชชนิดอื่น รวมทั้ง ให้บัตรดังกล่าวสามารถจัดซื้อปัจจัยการผลิตอื่นๆ ได้หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ บัตรสินเชื่อเกษตรกรถือเป็นนวัตกรรมทางการเงินใหม่สำหรับเกษตรกร ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการจับจ่ายหรือซื้อสินค้าแทนเงินสด เป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงบริการทางการเงินที่ทันสมัย เจกเช่นคนในเมืองที่ถือบัตรเครดิต

สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญต่อโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรนั้น จากการประมวลผลข้อมูลจากเกษตรกร และนักวิชาการ สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 เนื่องจากยังมีเกษตรกรหลายรายยังไม่เข้าใจถึงรายละเอียดของวิธีการใช้บัตร ดังนั้น สิ่งที่รัฐบาลคงต้องเร่งดำเนินการควบคู่ไป คือ การให้ความรู้ความเข้าใจในวิธีการใช้ และที่สำคัญคือ เรื่องวัตถุประสงค์ของการแจกบัตรสินเชื่อเกษตรกร เพราะถ้าหากเกษตรกรใช้บัตรผิดวัตถุประสงค์ ก็เสี่ยงที่เกษตรกรจะมีภาระหนี้สินเพิ่มเช่นเดียวกับปัญหาส่วนใหญ่ของบัตรเครดิตทั่วไป

1.2 รัฐบาลควรคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรและหนี้เสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

1.3 รัฐบาลควรมีการติดตามและประเมินผลโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรว่า บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และสามารถช่วยเหลือเกษตรกรไทยได้จริงหรือไม่

2. คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) ได้มีมติเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2554 รับทราบร่างพระราชบัญญัติกองทุนสวัสดิการชาวนาของกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีทั้งสิ้น 7 หมวด 60 มาตรา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.1 ให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวนา โดยชาวนาเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ และส่งเงินสมทบเข้ากองทุน โดยคิดจากฐานรายได้จากการจำหน่ายข้าวเปลือกในแต่ละปี และให้รัฐบาลออกเงินสมทบส่วนหนึ่ง

2.2 สิทธิประโยชน์ของสมาชิก ได้แก่ เงินสวัสดิการรายเดือน บำเหน็จตกทอด บำเหน็จสิทธิประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพ รวมทั้งผลประโยชน์ตอบแทนอื่นๆ อาทิเช่น การ

จัดหาปัจจัยการผลิต ที่มีคุณภาพ และราคายุติธรรม สวัสดิการอื่นๆ ที่ไม่ซ้ำซ้อนตามที่รัฐสนับสนุน เช่น เงินสงเคราะห์บุตร เป็นต้น

2.3 สมาชิกภาพสิ้นสุดลงเมื่ออายุครบ 65 ปี บริบูรณ์ หรือเป็นสมาชิกกองทุนมาแล้วเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 15 ปี และมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

2.4 การบริหารเงินกองทุน ดำเนินงานโดยคณะกรรมการจำนวน 15 คน ซึ่งประกอบด้วย บุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนชาวนา และผู้ทรงคุณวุฒิ

2.5 รับข้อสังเกตของประธานคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติเกี่ยวกับเนื้อหาในหลักการ ควรจะเพิ่มเติมรายละเอียดครอบคลุมมากขึ้น เช่น ให้สมาชิกจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุน ตามหลักเกณฑ์และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งเป็นกฎหมายลูก แต่ไม่ได้มีการระบุว่าเงินสะสมดังกล่าวเชื่อมโยงเกี่ยวกับรายได้การขายข้าวของเกษตรกรหรือไม่ การจัดส่งควรจัดส่งเท่าไร และวิธีการจัดส่งเป็นอย่างไร และการเข้าร่วมกองทุนสวัสดิการชาวนาขอให้พิจารณาเชื่อมโยงกับ การเข้าร่วมกองทุน เงินออมแห่งชาติ และกองทุนประกันสังคม ว่าสามารถดำเนินการได้หรือไม่ เนื่องจากปัจจุบันชาวนาสามารถสมัครเข้าร่วมกับกองทุนฯ ดังกล่าวได้

จากการที่ภาครัฐบาลจะต้องเข้ามาดูแลเกษตรกรชาวนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องการให้เกษตรกรได้รับประโยชน์จากนโยบายของรัฐมากที่สุด เป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้ศึกษาต้องการที่จะวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อ นโยบายของรัฐ
2. เพื่อศึกษาข้อบกพร่อง จุดรั่วไหลของโครงการของรัฐในการช่วยเหลือเกษตรกร
3. เพื่อเสนอแนะในการปรับนโยบายของภาครัฐให้ตรงกับความต้องการของภาค

เกษตร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงวิเคราะห์ถึงผลของนโยบายการช่วยเหลือเกษตรกร ในเชิงเปรียบเทียบ ในเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีการเพาะปลูก 2556/57 ในพื้นที่ 10 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดที่ปลูกข้าวเจ้ามากที่สุดในภาคกลาง จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา ชัยนาท ภาคตะวันออกเฉยเหนือปลูกข้าวหอมมะลิ จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจะเป็นเกษตรกรที่มีอาชีพทำนา โดยมีขนาดของที่ทำนาทำกินสำหรับข้าวเจ้าตั้งแต่ 10-30 ไร่ และข้าวหอมมะลิตั้งแต่ 10-20 ไร่

สำหรับข้าวเจ้าในพื้นที่จังหวัด

1. พระนครศรีอยุธยา	จำนวน	50	ครัวเรือน
2. ลพบุรี	จำนวน	50	ครัวเรือน
3. สุพรรณบุรี	จำนวน	50	ครัวเรือน
4. ฉะเชิงเทรา	จำนวน	50	ครัวเรือน
5. ชัยนาท	จำนวน	50	ครัวเรือน

ข้าวหอมมะลิในพื้นที่จังหวัด

1. สุรินทร์	จำนวน	50	ครัวเรือน
2. บุรีรัมย์	จำนวน	50	ครัวเรือน
3. ศรีสะเกษ	จำนวน	50	ครัวเรือน
4. อุบลราชธานี	จำนวน	50	ครัวเรือน
5. ร้อยเอ็ด	จำนวน	50	ครัวเรือน

วิธีการสำรวจ จะขอความร่วมมือให้สำนักงานการค้าภายในจังหวัดทั้ง 10 จังหวัด เป็นผู้ทำการสำรวจตามแบบสอบถามที่ได้จัดทำไว้ หลังจากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และอธิบายตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

2. การสุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบทราบชั้นตอน จากรายชื่อจังหวัดและขนาดครัวเรือนของเกษตรกรที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว หลังจากนั้นจะมีการสุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 สุ่มตัวอย่างอำเภอ โดยจับฉลากในแต่ละจังหวัดๆ ละ 2 อำเภอ

2.2 สุ่มตัวอย่างจากอำเภอๆ ละ 2 ตำบล ในแต่ละตำบลจะทำการสำรวจตำบลละ 25

ครัวเรือน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม โดยมีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ร่างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่ใช้วิจัย ครอบคลุมตัวแปรที่ใช้ศึกษาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา

3.2 นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง 50 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในภาษาและความเหมาะสมสอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ได้ศึกษา

3.3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ จากแบบสอบถามจำนวน 1,000 ชุด ของชาวนาผู้ปลูกข้าว ในพื้นที่ 10 จังหวัด

4.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ จากบทความ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูล

5.2 การลงรหัสข้อมูล

5.3 การประมวลผลข้อมูล

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.5 ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงผลของนโยบายการช่วยเหลือเกษตรกรที่ผ่านมา จากเกษตรกรโดยตรง
2. สามารถนำผลการวิจัยใช้ในนโยบายในการช่วยเหลือเกษตรกรให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรต่อไป

คำจำกัดความ

เกษตรกรรม หมายถึง กระบวนการผลิตอาหาร เส้นใย เชื้อเพลิง และผลิตภัณฑ์อื่นๆ โดยวิธีการเพาะปลูกพืช มีชื่อเรียกเฉพาะว่า “กสิกรรม” และวิธีการเลี้ยงสัตว์ ทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำอย่างเป็นระบบผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เรียกว่า เกษตรกร เกษตรกรรม แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. กสิกรรม หมายถึง การเพาะปลูกพืช เช่น การทำนา การทำสวน การทำไร่ เป็นต้น
2. ปศุสัตว์ หมายถึง การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ บนบก เช่น เลี้ยงวัว เลี้ยงหมู หรือเลี้ยงสัตว์จำพวกสัตว์น้ำ เป็นต้น
3. การประมง หมายถึง การประกอบอาชีพเกษตรทางน้ำ เช่น การเลี้ยงสัตว์น้ำ การจับสัตว์น้ำ เป็นต้น
4. ด้านป่าไม้ หมายถึง การประกอบอาชีพเกี่ยวกับป่า เช่น การปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ การนำผลผลิตจากป่ามาแปรรูปให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกรไทย

จากข้อจำกัดของสินค้าเกษตรที่ไม่ค่อยมีความสอดคล้องกันระหว่างด้านอุปสงค์และอุปทาน ทำให้ราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวนและส่วนใหญ่จะมีราคาตกต่ำทั้งรัฐบาลต่างประเทศและรัฐบาลไทยส่งผลทำให้รายได้เกษตรกรตกต่ำด้วย ภาครัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาช่วยเหลือ

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกรในต่างประเทศ

1. การช่วยเหลือเกษตรกรของประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงที่เศรษฐกิจโลกและประเทศสหรัฐอเมริกตกต่ำช่วงทศวรรษ 1930 รัฐบาลได้ออกกฎหมายพระราชบัญญัติการเกษตร ปี ค.ศ. 1938 และปี ค.ศ. 1940 (The Agricultural Adjustment Act 1938 และ Agricultural Act 1940) ด้วยการประกันราคาขั้นต่ำ โดยใช้ราคาจำนำพืชผล (Loan Rate) หลังจากนั้น นโยบายนี้ได้นำไปสู่การอุดหนุนด้วยการจ่ายเงินให้เกษตรกรโดยตรง (Direct Payment) การจ่ายเงินอุดหนุนโดยตรงจะทำให้ราคาผลผลิตข้าว ข้าวสาลี ข้าวโพด ลดลง สินค้าเกษตรมีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น รัฐต้องใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพิ่มขึ้นจึงจำเป็นต้องออกกฎหมายการเกษตร ปี ค.ศ. 1981 (1981 Farm Bill) แต่ราคาสินค้าเกษตรก็ยังคงต่ำอยู่อีก และเพื่อเป็นการรองรับวิกฤตการณ์ทางการคลังของภาครัฐ ในการจ่ายเงินอุดหนุนภาคการเกษตรและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาด รัฐบาลสหรัฐได้มีการตรากฎหมายการเกษตร ค.ศ. 1985 (1985 Farm Bill) เพื่อให้การจ่ายเงินอุดหนุนโดยตรงให้ภาคการเกษตรแข็งแกร่งขึ้น ทั้งในรูปแบบของการรับจำนำและเงินอุดหนุน และมีการจัดตั้งโครงการเงินกู้เพื่อการตลาด (Marketing Loan) สำหรับข้าว โดยให้เกษตรกรสามารถนำสินค้ามาจำนำให้กับรัฐบาล หากราคาในตลาดโลกลดลงต่ำกว่าราคาจำนำ (Loan Rate) เกษตรกรสามารถไถ่ถอนหรือชำระคืนเงินกู้เท่ากับราคาในตลาดโลก ซึ่งต่ำกว่าราคาจำนำ โดยรัฐจะต้องอุดหนุนส่วนต่างระหว่างราคาจำนำกับราคาไถ่ถอน และมีมาตรการที่เรียกว่า Loan Deficiency Payment (LPD) เป็นมาตรการของกระทรวงเกษตรของสหรัฐฯ จะจ่ายเงินเท่ากับส่วนต่างระหว่างราคารับจำนำกับราคาตลาดโลก ให้กับเกษตรกรที่ตกลงจะไม่เข้าร่วมโครงการเงินกู้ประกันราคา (Price Support Loan) ทั้งสองมาตรการเป็นการลดปัญหาการสะสมสต็อกสินค้าเกษตรของภาครัฐที่เพิ่มสูงขึ้น และสินค้าที่อยู่ในสต็อกจะใช้วิธีนำสินค้าใน สต็อกไปเป็น

โบนัส (Bonus Incentives) ให้แก่ผู้ส่งออกเพื่อส่งสินค้าไปยังประเทศเป้าหมาย และเมื่อสินค้าในสต็อกลดลง รัฐบาลจะจ่ายเงินให้ผู้ส่งออกเป็นการชดเชย

ปัจจุบันสหรัฐฯ ได้ใช้กฎหมายการเกษตร ปี ค.ศ. 2008 (2008 Farm Bill) จะมีการใช้เงินรวม 307,000 ล้านดอลลาร์ ในช่วงเวลา 5 ปี (2008-2012) โดยมีสาระสำคัญ 1) อุดหนุนการผลิตพืชรวม 25 ชนิด เช่น ข้าวโพด ข้าวสาลี ข้าว ถั่วเหลือง ต่อไปด้วยมาตรการจํานําสินค้า (Loan Rate) การจ่ายเงินเมื่อราคาสินค้าต่ำกว่าเกณฑ์ (Counter-cyclical Payment) 2) การประกันพืชผล 3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) โภชนาการ เช่น Food Stamp และ Food Bank 5) การวิจัยและผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ใช้มาตรการให้เงินอุดหนุนแก่การเกษตร ซึ่งเป็นภาคที่อ่อนแอในเชิงเศรษฐกิจมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอุตสาหกรรมและบริการ เนื่องจากปัจจัยของดิน น้ำ อากาศ ราคาที่แกว่งสูงเนื่องจากการแข่งขันจากประเทศอื่น ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะญี่ปุ่นหรือสหภาพยุโรป ที่มีมาตรการอุดหนุนสินค้าเกษตรเช่นกัน จากการอุดหนุนของประเทศเหล่านี้ ทำให้การแข่งขันของประเทศไทยน้อยลง เพราะต้องไปแข่งกับสินค้า ที่มีราคาขายที่ถูกลงกว่าความเป็นจริง ซึ่งมีการคาดการณ์ว่าการอุดหนุนในลักษณะนี้จะต้องมีต่อไป ไม่น้อยกว่า 10 ปี

การนำเข้าข้าวของประเทศสหรัฐฯ ในปัจจุบันนี้ ได้มีกฎระเบียบที่นอกเหนือไปจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบของ US FDA และ USDA เช่น การทำความสะอาดของสินค้า การทำบรรจุภัณฑ์ และการทำฉลากสินค้า ประเทศสหรัฐมีการนำเข้าข้าวเมล็ดยาวโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิไทย ประมาณปีละ 400,000 ตัน ภายใต้อัตราภาษี ดังนี้

ข้าวแดงสีแล้ว

ข้าวบาสมาดิ	0.83	เซ็นต์/กิโลกรัม
ข้าวอื่นๆ	2.10	เซ็นต์/กิโลกรัม

ข้าวสีแล้วทั้งหมดหรือบางส่วน

ข้าวนึ่ง	ได้ GSP (ยกเว้นภาษีอากรเป็นการทั่วไป)
ข้าวอื่นๆ	1.40 เซนต์/กิโลกรัม
ข้าวหัก	0.44 เซนต์/กิโลกรัม
ข้าวเปลือก	1.80 เซนต์/กิโลกรัม

2. การช่วยเหลือเกษตรกรของประเทศญี่ปุ่น หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นมีการใช้ กฎหมาย Staple Food Control Act ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 เพื่อเป็นเครื่องมือของรัฐบาลญี่ปุ่นที่จะปกป้องเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในประเทศโดยมีมาตรการสำคัญ 3 ประการ คือ

2.1 การให้เงินอุดหนุนแก่ชาวนา เพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการเพาะปลูกข้าว ด้วยการให้องค์การควบคุมอาหาร (Food Control Agency) เป็นหน่วยงานของรัฐ รับซื้อข้าวจากสหกรณ์

การเกษตรในราคาสูงกว่าราคาตลาด ทำให้ราคาข้าวในญี่ปุ่นสูงกว่าราคาตลาดโลกกว่า 6-10 เท่า และรายได้ของชาวนาใกล้เคียงกับประชาชนในเขตเมือง

2.2 การควบคุมการนำเข้าข้าว โดยทั่วไปรัฐบาลญี่ปุ่นจะห้ามนำเข้าข้าวโดยสิ้นเชิง หากปีใดผลิตได้ไม่พอจึงจะอนุญาตให้นำเข้าได้เป็นการชั่วคราวเท่านั้น

2.3 มาตรการควบคุมพื้นที่เพาะปลูกข้าว โดยมีการจ่ายเงินให้เกษตรกรที่ลดพื้นที่การเพาะปลูกข้าว เนื่องจากการให้เงินอุดหนุนในการซื้อข้าว จะทำให้เกษตรกรเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก จึงต้องมีนโยบายนี้เข้ามาเพื่อลดพื้นที่และลดผลผลิตลงให้มีปริมาณเหมาะสมกับการบริโภคภายในประเทศเท่านั้น

ปี พ.ศ. 2529 รัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กดดันให้ประเทศญี่ปุ่นเปิดตลาดข้าวและในที่สุดรัฐบาลญี่ปุ่นต้องนำเข้าข้าวในปี พ.ศ. 2536 เนื่องจากผลผลิตในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการและรัฐบาลญี่ปุ่นได้สนับสนุนงบประมาณให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูก และส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตโดยยึดหลักการประหยัดจากการผลิต (Greater Economy of Scale) เพื่อให้เกษตรกรปลูกข้าวด้วยพื้นที่ขนาดใหญ่มีจำนวนมากขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น จะสามารถรับมือกับราคาข้าวที่ต่ำลงได้ดีกว่า พร้อมทั้งมีความสามารถในการแข่งขันกับสินค้านำเข้าราคาถูกได้ ข้าวของประเทศญี่ปุ่นยังเป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวและส่งผลทางการเมืองต่อรัฐบาล ปัจจุบันได้มีการกำหนดการนำเข้าข้าวในประเทศเป็นโควตาภาษี (Tariff Rate Quota) โดยการนำเข้าในโควตาจะไม่เสียภาษี แต่นอกโควตาจะต้องเสียภาษีในอัตราสูงราว 341 เยน/กิโลกรัม หรือประมาณ 3,279 เหยียสหรัฐฯ/ตัน หรือประมาณ 98,562 บาท/ตัน โดยกำหนดโควตานำเข้าข้าวปีละ 682,000 ตัน ทำให้มีการนำเข้านอกโควตาเพียง 300 ตัน/ปี

3. การช่วยเหลือเกษตรกรของประเทศบราซิล

ประเทศบราซิล ได้มีมาตรการที่จะช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวของตนไว้อย่างเป็นระบบ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ที่มีทั้งการช่วยเหลือด้านการผลิต และด้านการตลาด ดังนี้

3.1 ด้านการผลิต บราซิล ได้มีมาตรการช่วยเหลือ

3.1.1 การสนับสนุนเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกรเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต

3.1.2 สนับสนุนปัจจัยการผลิตราคาถูกให้เกษตรกร เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยา

ปราบศัตรูพืช และเคมีการเกษตร

3.1.3 ประกันภัยพืชผล กรณีที่เกษตรกรได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ รัฐบาลจะจ่ายเงินชดเชยให้ราคาขั้นต่ำ ตามปริมาณที่เกษตรกรทำประกันไว้ โดยเกษตรกรจะเป็นผู้จ่ายเบี้ยประกันภัยให้กับรัฐบาลผ่านบริษัทประกันภัย

3.1.4 สนับสนุนเงินกู้ยืมดอกเบี้ย หรือปลอดดอกเบี้ย เพื่อให้เกษตรกรจัดเก็บผลผลิต เป็นการชะลอการจำหน่าย

3.1.5 กำหนดสิทธิการทำกิน เพื่อให้เกษตรกรมีพื้นที่การเพาะปลูกรายครัวเรือนที่เหมาะสม

3.1.6 กำหนดมาตรฐานสินค้า เพื่อให้การผลิตและการจำหน่ายเป็นไปตามคุณภาพ และมีการกำหนดเกณฑ์ราคารับซื้อ

3.2 ด้านการตลาด ประเทศบราซิล ได้มีมาตรการทางการตลาด เพื่อรักษาเสถียรภาพราคา

3.2.1 การอุดหนุนรายได้เกษตรกร โดยรัฐจะจ่ายส่วนต่าง เมื่อรายได้จริงต่อเอเคอร์ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่รัฐตั้งไว้ ซึ่งรัฐจะให้การอุดหนุน ร้อยละ 85 ของพื้นที่

3.2.2 กำหนดราคาส่งออกขั้นต่ำ โดยกำหนดหน่วยงาน เพื่อทำหน้าที่ส่งออกและซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง รัฐจะชดเชยส่วนต่างให้

3.2.3 สนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้เอกชนซื้อผลผลิตจากเกษตรกรนำไปเก็บรักษาไว้ ณ โกดังกลาง

3.2.4 รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง เพื่อรักษาปริมาณความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศ โดยรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดปริมาณสินค้าที่จำเป็นต่อความมั่นคงทางอาหาร และจะรักษาให้อยู่ในเกณฑ์อย่างสม่ำเสมอ

3.2.5 สนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ให้กับอุตสาหกรรมแปรรูปในแหล่งเพาะปลูก ให้มีความสามารถในการแข่งขัน

3.2.6 จัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รวบรวม ปริมาณ ความต้องการขายจากเกษตรกร เชื่อมโยงไปยังผู้ต้องการ ทั้งผู้ส่งออก ผู้แปรรูป

4. การช่วยเหลือเกษตรกรของประเทศเวียดนาม

ประเทศเวียดนาม มีการช่วยเหลือเกษตรกรของตน ทั้งด้านการผลิต และด้านการตลาด ดังนี้

4.1 ด้านการผลิต รัฐบาลเวียดนาม ได้ให้การสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้แก่เกษตรกร เพื่อชื้อปัจจัยการผลิต ให้การสนับสนุนพื้นที่ทำกินในอัตราถูก โดยมีสัญญาเช่าระยะยาว พร้อมทั้งพัฒนาระบบชลประทาน และกำหนดเขตพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสม

4.2 ด้านการตลาด รัฐบาลเวียดนามมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร เช่น การกำหนดราคาขั้นต่ำ เพื่อชดเชยส่วนต่างราคา หากเกษตรกรจำหน่ายได้ต่ำกว่าราคาขั้นต่ำ มีการกำหนดราคาส่งออกขั้นต่ำ โดยให้ผู้ส่งออกรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร หากราคาส่งออกจริงต่ำกว่า รัฐบาลจะชดเชยให้ผู้ส่งออก สนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้เอกชนรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรเพื่อสต็อกไว้ และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ เพื่อดูดซับผลผลิตในพื้นที่ ในขนาดที่เหมาะสม โดยรัฐบาลอุดหนุนการลงทุนและให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษี ตลอดจนประกันราคารับซื้อ เพื่อลดความเสี่ยงให้แก่อุตสาหกรรมในระยะแรก

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกรด้านราคา

รัฐบาลไทยมีนโยบายที่ชัดเจนติดต่อกันมาทุกๆ รัฐบาล ที่จะรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าสินค้านำเข้าเกษตร เพื่อที่จะส่งผลให้เกษตรกรมีความกินดีอยู่ดี เช่น ในรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ที่ได้มีการแถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2551 โดยมีทั้งนโยบายในระยะเร่งด่วน จะดำเนินการในปีแรก ด้วยการสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นเศรษฐกิจภาพรวม เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ภาคประชาชนด้วยการฟื้นฟูภาคการเกษตร ทั้งในเรื่องของการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร และเร่งรัดพัฒนาการตลาดสินค้านำเข้าเกษตร สำหรับระยะการบริหารราชการ 3 ปี ของรัฐบาล ได้มีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจภาคการเกษตรได้ชัดเจน เช่น 1) การเร่งรัดเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาระบบโลจิสติกส์การเกษตร 2) ดูแลเสถียรภาพราคาสินค้านำเข้าเกษตรและการตลาดสินค้านำเข้าเกษตรด้วยการจัดให้มีระบบประกันความเสี่ยงด้านราคาสินค้านำเข้าเกษตร

จากนโยบายของนโยบายรัฐบาลชุดปัจจุบัน ที่มีความตั้งใจที่จะดูแลเสถียรภาพราคาสินค้านำเข้าเกษตรและระบบตลาดสินค้านำเข้าเกษตร รัฐบาลได้มีการเปลี่ยนนโยบายจากนโยบายการรับจําเป็นเป็นนโยบายการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตั้งแต่ฤดูการเพาะปลูก 2552/2553 เป็นต้นมา

1. **นโยบายการรับจําเป็น ระบบการรับจําสินค้านำเข้าเกษตร หลักการรับจําสินค้านำเข้าเกษตร** การรับจําพืชผลทางการเกษตร มีหลักการเหมือนกับการรับจําสิ่งของทั่วไป นั่นคือเป็นการกู้เงินมาโดยเอาของมอบไว้ ถ้ามีเงินเมื่อไหร่ก็ไปไถ่ถอนคืนมา ส่วนใหญ่ราคารับจําที่กำหนดไว้ จะมีราคาต่ำกว่ามูลค่าของสินค้านั้นๆ ขณะนั้น วิธีการนี้นำมาปรับใช้กับการรับจําที่กำหนดไว้จะมีราคาต่ำกว่ามูลค่าของสินค้านำเข้าการเกษตรของไทย โดยนิยมใช้กับสินค้าที่เก็บรักษาไว้ได้นาน และไม่เน่าเสียง่าย เช่น ข้าวเปลือก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง เป็นต้น ในที่นี้ขอยกตัวอย่างกรณีของข้าวเปลือก กล่าวคือ ในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวที่มีผลผลิตออกสู่ท้องตลาดพร้อมกันจำนวนมาก ส่งผลให้ราคาตกต่ำ ยิ่งเกษตรกรนำข้าวออกมาขาย ปริมาณสินค้านั้นก็มากขึ้นราคาก็ยิ่งต่ำลงเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นไปตามกฎของอุปสงค์และอุปทาน รัฐบาลได้เข้ามาช่วยเหลือเกษตรกร โดยดำเนินโครงการรับจําข้าวเปลือก ปกติแล้วในช่วงที่ผลผลิตมีราคาต่ำเกษตรกรควรเก็บข้าวเปลือกไว้เพื่อรอขายในช่วงที่ผลผลิตเริ่มลดลงจะทำให้ได้ราคาที่สูงขึ้น สามารถนำข้าวเปลือกมาจําไว้กับรัฐก่อน เมื่อข้าวมีราคาที่สูงขึ้นก็นำเงินมาไถ่ถอนข้าวเปลือกเพื่อนำไปจำหน่าย พร้อมชำระดอกเบี้ยให้แก่รัฐ ซึ่งคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร แต่หากไม่มาไถ่ถอน ในเวลาที่กำหนดข้าวเปลือกที่นำมาจําก็จะตกเป็นของรัฐบาล ลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบหนึ่งของการให้เงินกู้ ซึ่งเรียกว่า “*การให้กู้เพื่อรักษาพืชผล (Storage Loan)*”

โดยปกติแล้วราคาข้าวเปลือกจะตกต่ำที่สุดในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต เช่น ข้าวนาปี จะมีราคาต่ำสุดในช่วงพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม หลังจากนั้นราคาจะปรับตัวเพิ่มขึ้นตามผลผลิตที่เริ่มลดลง คือ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน และจะเริ่มปรับตัวสูงขึ้นอีกครั้งในเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายนหลังนาปรังเก็บเกี่ยว ดังนั้นเกษตรกรจะนำข้าวมาจำหน่ายในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม และขายข้าวในช่วงที่มีราคาสูง คือ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน เพื่อนำเงินไปชำระหนี้พร้อมดอกเบี้ย ดังนั้นตามหลักการแล้วราคารับจำหน่ายจึงควรจะต่ำกว่าราคาตลาด เพราะหากราคารับจำหน่ายสูงกว่าราคาตลาดแล้วเกษตรกรก็ไม่จำเป็นต้องมาไถ่ถอน สามารถปล่อยให้หลุดจำหน่ายได้

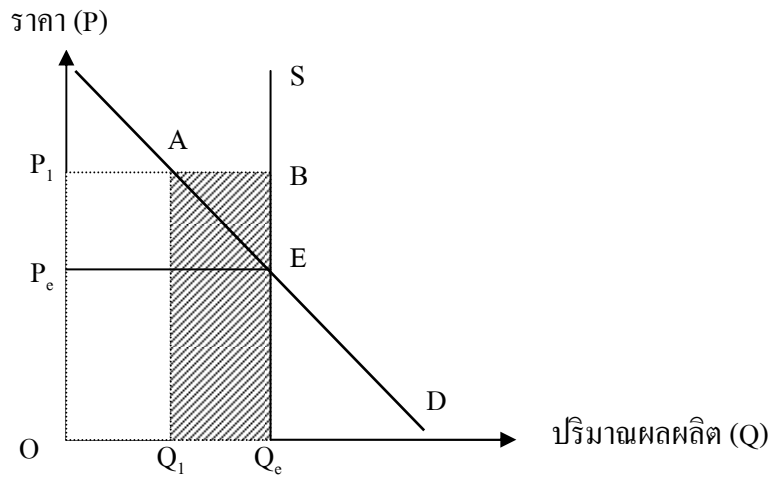
พ.ย. – ธ.ค. → เก็บเกี่ยว → จำหน่าย
ก.พ. – เม.ย. → ไถ่ถอน → ขาย/ชำระหนี้ + ดอกเบี้ย

การรับจำหน่ายสินค้าเกษตรของรัฐบาลที่ผ่าน สามารถใช้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายได้ว่าเป็นการแทรกแซงราคาในรูปแบบของการประกันราคาขั้นต่ำ ซึ่งเทียบเคียงได้กับ “มาตรการรับซื้อผลผลิตอุปทานส่วนเกิน”

ทฤษฎีดังกล่าวอธิบายได้ว่า กรณีที่ 1 เส้นอุปทาน (S) แบบ *Perfectly Inelastic* ที่มีความยืดหยุ่นน้อย นั่นคือ เป็นเส้นที่ตั้งฉากกับแกนอน อธิบายได้ว่าราคาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร จะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ เช่น ข้าว นั่นคือ ปริมาณผลผลิตคงที่ตามแผนภาพที่ 2-1 D และ S คือ เส้นอุปสงค์และอุปทานของข้าวเปลือกในตลาดภายในประเทศ เส้นอุปสงค์ (D) ตัดกับเส้นอุปทาน (S) ณ จุด E กลไกตลาดในระบบการค้าเสรีจะทำให้เกิดระดับราคาและปริมาณดุลยภาพ คือ OP_e และ OQ_e ตามลำดับ ถ้าหาก ณ ราคา P_c เป็นราคาที่ต่ำเกินไป รัฐบาลต้องการยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้น รัฐบาลจะกำหนดราคาขั้นต่ำของผลผลิตให้สูงกว่าราคาตลาดหรือราคาดุลยภาพ สมมติประกาศราคาขั้นต่ำ (ราคารับจำหน่าย) เท่ากับ Op_1 ผู้ซื้อจะรับซื้อผลผลิตในปริมาณน้อยกว่าปริมาณดุลยภาพ คือ OQ_1 ทำให้ผลผลิตส่วนหนึ่งที่ขายไม่ได้เท่ากับ Q_1Q_e เรียกว่า **อุปทานส่วนเกิน (Excess Supply)** ในระบบเศรษฐกิจเสรี รัฐบาลสามารถกำหนดราคาซื้อขายได้ แต่ไม่สามารถบังคับให้พ่อค้า/โรงสี ซื้อตามปริมาณที่ต้องการขายได้ ดังนั้นจึงเกิดอุปทานส่วนเกิน (Excess Supply) ขึ้น รัฐบาลจึงต้องเป็นผู้กำจัดอุปทานส่วนเกินนี้เอง โดยใช้มาตรการเสริมรับซื้ออุปทานส่วนเกิน ในการรับซื้ออุปทานส่วนเกินดังกล่าวรัฐบาลจะใช้งบประมาณทั้งสิ้น เท่ากับ ABQ_eQ_1 (ส่วนที่แรเงา) รายละเอียดแสดงได้ดังแผนภาพที่ 2-1 จากรูป ปริมาณผลผลิต OQ_1 คือ ปริมาณผลผลิตที่เกษตรกรได้ซื้อขายเป็นไปตามกลไกตลาดกับพ่อค้าหรือโรงสี ส่วน Q_1Q_e คือ ปริมาณผลผลิตที่รัฐบาลได้รับจำหน่ายไว้ และไม่มีมาไถ่ถอน นั่นเอง ในกรณีนี้รัฐบาลจึงต้องมีงบประมาณที่เพียงพอสำหรับซื้ออุปทานส่วนเกินดังกล่าว และงบประมาณสำหรับการเก็บรักษาสินค้าที่รับซื้อไว้ด้วย

แผนภาพที่ 2-1 แสดงการประกันราคาขั้นต่ำโดยรับซื้ออุปทานส่วนเกิน กรณีเส้นอุปทานเป็น

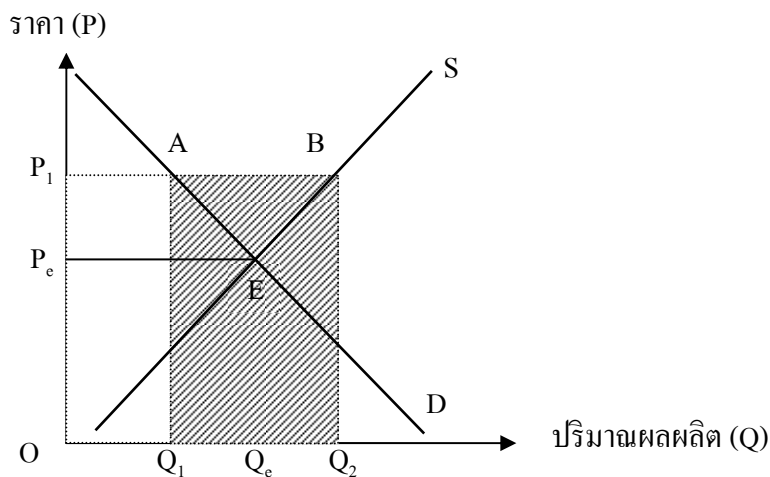
Perfectly Inelastic



การกำหนดราคาประกัน หรือราคารับจําหน่ายให้สูงกว่าราคาตลาดนั้นจูงใจให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นทุกปี รัฐบาลจึงต้องเข้าไปรับซื้ออุปทานส่วนเกิน มากขึ้นเรื่อย ๆ

ในกรณีดังกล่าวจะเกิดกรณีที่ 2 เส้นอุปทานจะมีความยืดหยุ่นมาก เรียกว่าเส้นอุปทานแบบ **Elastic** หมายความว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณมีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของราคา นั่นคือ เมื่อราคาปรับตัวเพิ่มขึ้น ปริมาณผลผลิตก็จะเพิ่มขึ้นตาม ดังนั้น เมื่ออุปทานมีความยืดหยุ่นมาก รัฐบาลต้องใช้งบประมาณในการเข้าไปซื้ออุปทานส่วนเกินเพิ่มมากขึ้น นั่นคือ งบประมาณที่รัฐต้องใช้ จะเท่ากับ ABQ_2Q_1 รายละเอียดแสดงได้แผนภาพที่ 2-2 ซึ่งกรณีนี้เกิดขึ้นกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่รัฐบาลต้องใช้งบประมาณที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อรองรับกับปริมาณผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น

แผนภาพที่ 2-2 แสดงการประกันราคาขั้นต่ำโดยรับซื้ออุปทานส่วนเกิน กรณีเส้นอุปทานเป็น elastic



ความเป็นมาของการรับจำนำสินค้าเกษตรไทย นโยบายการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรในรูปแบบของโครงการรับจำนำของไทย เริ่มมาตั้งแต่ปีการเพาะปลูก 2524/25 ซึ่งเป็นช่วงราคาข้าวในประเทศค่อนข้างตกต่ำ รัฐบาลต้องช่วยเหลือชาวนาที่ประสบปัญหาการค้าข้าวตกต่ำจากภาวะข้าวล้นตลาดในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว ที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกัน โดยดำเนินโครงการรับจำนำ ซึ่งเป็นมาตรการเสริมเพื่อชะลอปริมาณข้าวเปลือกที่ออกสู่ตลาด วิธีการคือให้ชาวนานำข้าวเปลือกมาจำนำไว้กับรัฐบาลในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวที่ผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อม ๆ กันเป็นจำนวนมาก จนเมื่อข้าวในตลาดมีราคาสูงขึ้น ก็ค่อยนำเงินมาไถ่ถอนข้าวเปลือกออกไปเพื่อนำไปขายพร้อมจ่ายดอกเบี้ยให้แก่รัฐบาล ซึ่งคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร แต่หากไม่มาไถ่ถอนในเวลาที่กำหนด ข้าวเปลือกที่นำมาจำนำก็จะตกเป็นของรัฐบาลซึ่งจะนำออกจำหน่ายต่อไป

ถึงแม้ว่านโยบายข้างต้นจะสามารถช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องรายได้ของเกษตรกรได้ส่วนหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามได้สร้างปัญหาและผลกระทบต่อตลาดข้าวไทยมาโดยตลอด จนกลายเป็นปัญหาที่เรื้อรังของประเทศในระยะยาว สาเหตุเกิดจากการใช้วิธีการรับจำนำที่ผิดไปจากหลักการและเจตนารมณ์เดิม

นับตั้งแต่ปีการเพาะปลูก 2552/53 เป็นต้นมา โครงการรับจำนำถูกปรับเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นมาตรการเสริมเพื่อชะลอปริมาณข้าวเปลือกที่ออกสู่ตลาดและรักษาระดับราคาเท่านั้น ถูกปรับเปลี่ยนกลายเป็นการแทรกแซงกลไกตลาด โดยขยายโครงการให้ใหญ่ขึ้น และกำหนดราคารับจำนำให้สูงกว่าราคาตลาดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2547/48 โครงการนี้ได้รับจำนำข้าวเปลือกในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดมากถึงร้อยละ 20-30 กล่าวคือ ในปี 2546/47 ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิ 7,000 บาทต่อตัน รัฐบาลมีการปรับราคารับจำนำเพิ่มขึ้นสูงถึง 10,000 บาทต่อตัน ราคาข้าวเพิ่มขึ้นถึง 3,000 บาทต่อตัน ซึ่งสูงกว่าราคารับจำนำในปีที่ผ่านมาราคาที่สูงเช่นนี้ ส่งผลให้ชาวนานำข้าวมาเข้าโครงการมากเป็นประวัติการณ์ กล่าวคือ จากปริมาณ 2.54 ล้านตัน ในปี 2546/47 เพิ่มขึ้นเป็น 8.65 ล้านตัน ในปี 2547/48 ทำให้ภาครัฐมีภาระด้านต้นทุนการรับจำนำ การบริหารจัดการและการตรวจสอบเพิ่มขึ้น

การกำหนดให้ราคารับจำนำที่สูงกว่าราคาข้าวในท้องตลาด ทำให้ชาวนาส่วนใหญ่ที่นำข้าวเข้าร่วมโครงการไม่มาไถ่ถอนข้าวออกไป เป็นการสร้างภาระให้กับรัฐบาล เป็นข้าวคงเหลือในคลังของรัฐบาลซึ่งแต่ละปีมีจำนวนเพิ่มขึ้น จากสถิติพบว่าในปี 2546/47 ปริมาณข้าวเปลือกในคลังของรัฐบาลมีจำนวน 1.81 ล้านตัน เพิ่มขึ้นเป็น 8.06 ล้านตัน ในปี 2547/48 หลังจากนั้น เป็นต้นมา โครงการรับจำนำสินค้าเกษตรก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาการค้าตกต่ำที่เกษตรกรพึงพอใจ นอกจากนี้ ผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการยังเป็นแรงจูงใจให้กับรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต้องดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดราคารับจำนำสูง และปริมาณการรับจำนำ (Quota) ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมือง

ผลกระทบจากโครงการรับจำนำ

1. ข้อดี

1.1 เป็นวิธีที่ใช้แก้ปัญหาได้รวดเร็วที่สุด เมื่อเทียบกับวิธีการอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการปลูกพืชชนิดอื่น การส่งเสริมให้พัฒนาคุณภาพผลผลิต เป็นต้น

1.2 เป็นวิธีที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ

2. ข้อเสีย

2.1 โครงการรับจำนำที่ผ่านมา ทำให้กลไกตลาดถูกบิดเบือน สาเหตุเกิดจากการที่รัฐบาลกำหนดราคารับจำนำที่สูงเกินไปโดยไม่คำนึงถึงราคาตลาด ทำให้เกษตรกรมุ่งที่จะเข้าร่วมโครงการฯ แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการซื้อขายปกติตามกลไกตลาด นอกจากนี้ เมื่อจำนำแล้วไม่มีการไถ่ถอน เนื่องจากราคารับจำนำที่ได้สูงกว่าราคาตลาดอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมาไถ่ถอนผู้ประกอบการ เช่น โรงสี ผู้ค้า ก็มีรายได้จากการเข้าร่วมโครงการจึงมุ่งที่จะเข้าร่วมโครงการรับจำนำเพียงอย่างเดียวโดยไม่ทำการซื้อขายตามปกติ สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ไม่สามารถแข่งขันราคากับรัฐได้ ส่วนต่างระหว่างราคาข้าวรับจำนำกับราคาตลาดก่อให้เกิดผลประโยชน์กับผู้ประกอบการหรือโรงสี สร้างปัญหาการทุจริตในรูปของการสวมสิทธิ์เกษตรกรเพื่อมาเข้าร่วมโครงการที่เพิ่มขึ้นนี้ ทำให้รัฐบาลกลายเป็นผู้ค้าข้าวรายใหญ่ของประเทศ เนื่องจากมีข้าวอยู่ในความครอบครองจำนวนมาก ผู้ส่งออกที่แต่เดิมเคยรับซื้อข้าวจากโรงสี มีการแข่งขันกันด้านราคาเมื่อเห็นว่ารัฐบาลมีสต็อกข้าวเป็นจำนวนมาก ก็คอยแต่จะประมูลข้าวจากรัฐบาลเพื่อส่งออกแทนที่จะไปซื้อกับโรงสี ส่งผลให้ต้นทุนการส่งออกข้าวของประเทศไทยสูงกว่าประเทศอื่น

ความสามารถในการแข่งขันของประเทศลดลง

2.2 เกษตรกรเกิดค่านิยมในการเพาะปลูกเพื่อขายให้แก่โครงการรับจำนำแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เช่น การปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ข้าว การเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น

2.3 รัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร และงบประมาณในการบริหารจัดการ ได้แก่ ค่าจัดเก็บ ค่าแปรสภาพ ค่าเสื่อมคุณภาพ ค่าใช้จ่ายเพื่อระบายผลผลิต รวมถึงการขาดทุนจากการขายผลผลิต

2.4 ระเบียบขั้นตอนการรับจำนำ เปิดโอกาสให้มีการทุจริตคอร์รัปชันในทุกระดับ ตั้งแต่ข้าราชการระดับล่างไปจนถึงระดับผู้บริหาร นักการเมือง ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการฯ เช่น โรงสี การทุจริตคอร์รัปชันส่วนใหญ่ จะอยู่ในรูปของการสวมสิทธิ์เกษตรกร การปลอมปนข้าว การเวียนเทียนข้าวในโกดัง การนำผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้านมาเข้าร่วมโครงการรับจำนำของไทย ฯลฯ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบเกือบทุกโครงการฯ โดยงบประมาณที่สูญเสีย

ไปจากการทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้เกษตรกรไม่ได้ผลประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายเล็กที่มีอำนาจในการต่อรองและง่ายต่อการถูกหลอกลวง

2.5 ภาวะการค้าโลกที่เปลี่ยนไป คือ การเกิดเสรีทางการค้า จะทำให้แต่ละประเทศไม่มีการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะข้อกำหนดของอาเซียนและ AFTA ที่กำหนดให้ภานำเข้าเป็น 0 ในปีหน้า หากมีการใช้มาตรการรับจำนำต่อไปจะส่งผลให้สินค้าเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้านทะลักเข้ามาร่วม โครงการรับจำนำจำนวนมาก เห็นได้จากที่ผ่านมาการนำสินค้าเกษตรจากเมียนมาร์ กัมพูชา และลาว ที่มีราคาต่ำกว่าเข้ามาสวมสิทธิ์จำนำกับรัฐบาล

2.6 ระบบการรับจำนำสินค้าเกษตรของไทยถูกต้องด้านจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ที่ระบบการค้าเสรีมีความสำคัญมากขึ้น ซึ่งไม่ดีในสายตาของต่างชาติ และมักใช้เป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะในอนาคตที่ประเทศเริ่มเปิดเสรีทางการค้าต่อกัน จึงมีแนวโน้มที่ระบบการรับจำนำจะไม่เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่เป็นคู่ค้าของประเทศไทย

ปัญหาการรับจำนำข้าวของประเทศไทยที่ทำต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 10 ปี มีนักวิชาการบางกลุ่มเห็นว่า เป็นการสูญเปล่า ไม่สามารถช่วยให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อเทียบกับเงินงบประมาณที่ต้องเสียไปกับโครงการนี้ไม่ต่ำกว่าปีละหมื่นล้านบาท การแก้ไขนโยบายที่ทำผิดพลาดต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานาน ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะนโยบายเดิมมีการเอื้อประโยชน์ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตข้าวของประเทศไทย รวมถึงผู้ให้บริการเช่าโกดังเพื่อเก็บรักษาข้าวด้วย และหากจะใช้นโยบายนี้ต่อไปอีก อาจเกิดผลร้ายกับประเทศไทยในระยะยาว โดยเหตุผลสำคัญที่ทำให้นโยบายการรับจำนำมีปัญหา เกิดจากขบวนการตรวจสอบควบคุมยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับนโยบายการรับจำนำก่อให้เกิดการเรียกร้อยค่าหัวคิว ทำให้รัฐบาลชุดนี้ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายจากการรับจำนำเป็นนโยบายการประกันราคาสินค้าเกษตรแทน

2. นโยบายการประกันรายได้เกษตรกร หรือโครงการประกันรายได้เกษตรกร นโยบายนี้ใช้ตัวแบบการเปลี่ยนแปลงในส่วนเพิ่ม (Incremental Model) โดยเริ่มจากนโยบายของรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่ประกาศว่าจะดูแลรายได้เกษตรกรอย่างยั่งยืนด้วยการเปลี่ยนแปลงนโยบายรับจำนำสินค้าเกษตร โดยคาดหวังว่าจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการเก็บสต็อก และการระบายสินค้าที่รัฐบาลรับจำนำไว้ เป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องซื้อแพงและขายถูก ทำให้รัฐบาลต้องประสบกับการขาดทุนปีละไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท นโยบายการประกันรายได้ให้เกษตรกรได้เริ่มใช้ฤดูกาลผลิต 2552/2553 ในสินค้าเกษตร 3 ชนิด ได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง โดยหวังว่าเป็นนโยบายที่ไม่บิดเบือนกลไกตลาด และช่วยลดภาระ

งบประมาณของรัฐบาล โดยนโยบายนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้รับราคาข้าวเปลือก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง ที่สูงขึ้น 2. เพื่อเป็นการใช้กลไกตลาดในการสร้างเสถียรภาพราคาในระยะยาว และมีความยั่งยืน 3. เพื่อลดภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการช่วยเหลือเกษตรกร

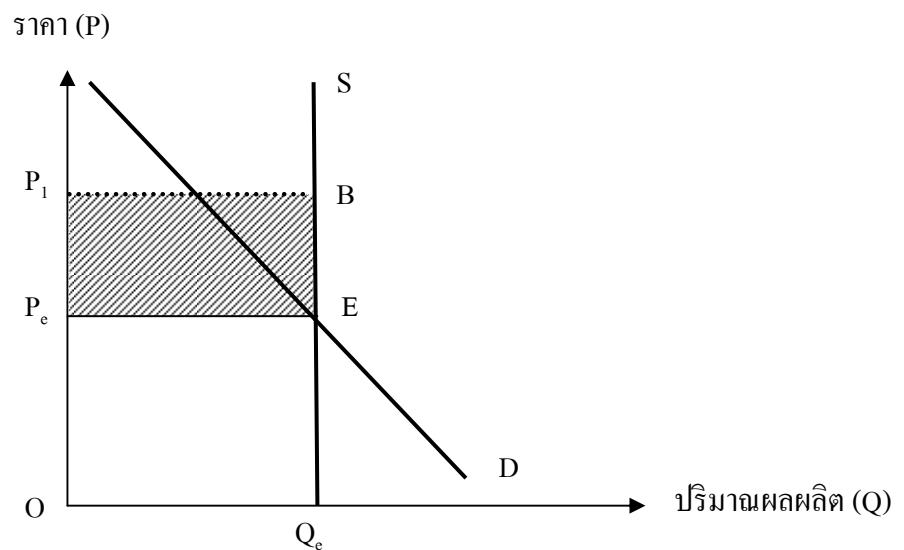
ขั้นตอนการดำเนินการตามโครงการประกันรายได้เกษตรกร จะต้องให้เกษตรกรผู้ปลูกสินค้าตามโครงการประกันรายได้ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยกรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมทั้งการจัดประชุมประชาคมเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรโดยคณะกรรมการตรวจสอบระดับตำบล หลังจากนั้นจะต้องมีการสมัครเข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งทำสัญญาประกันรายได้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยเกษตรกรจะเข้าร่วมโครงการได้ครัวเรือนละ 1 ราย เว้นแต่แยกทำกินสามารถเข้าร่วมได้มากกว่า 1 ราย โดยกำหนดให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสามารถใช้สิทธิ์ได้สูงสุดครอบครัวละไม่เกิน 30 ไร่ และปีการผลิต 2553/2554 ได้มีการกำหนดราคาประกันสำหรับข้าวเปลือก ความชื้นไม่เกิน 15% ดังนี้ 1. ข้าวเปลือกเจ้า ราคาตันละ 11,000 บาท 2. ข้าวเปลือกปทุมธานี ราคาตันละ 11,500 บาท 3. ข้าวเปลือกเหนียว ราคาตันละ 10,000 บาท 4. ข้าวเปลือกหอมจังหวัด ราคาตันละ 14,300 บาท และ 5. ข้าวเปลือกหอมมะลิ ราคาตันละ 15,300 บาท โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการในปี 2553/2554 มีจำนวนประมาณ 3 ล้านครัวเรือน และนาปรังประมาณ 8 แสนครัวเรือน

2.1 หลักการรับประกันสินค้าเกษตร ใช้หลักการพุงราคาหรือประกันราคา เช่นเดียวกัน แต่วิธีการดำเนินงานต่างกัน โดยเป็นการให้เงินโดยตรงกับเกษตรกร เช่น ถ้าราคาซื้อขายข้าวโพดในท้องตลาดอยู่ที่กิโลกรัมละ 5 บาท เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่กิโลกรัมละ 7 บาท รัฐบาลจะเข้าไปช่วยเหลือจ่ายตรงกิโลกรัมละ 2 บาท เพื่อไม่ให้ขาดทุน แล้วเกษตรกรก็นำผลผลิตไปขายในท้องตลาด ส่วนที่เหลือก็มารับเงินจากรัฐบาลซึ่งจะทำให้เงินถึงมือของเกษตรกรอย่างแท้จริง และไม่เป็นการบิดเบือนราคาตลาดที่จะทำให้กระทบเป็นลูกโซ่ทั้งระบบ นั่นคือราคาสินค้าสูงขึ้น ผู้บริโภคซื้อสินค้าในราคาสูง ชัดความสามารถในการแข่งขันลดลง สำหรับรูปแบบของการประกันราคาที่รัฐบาลจะใช้แทนการรับจำนำนั้นใช้แนวทางการประกันราคาขั้นต่ำโดยให้เกษตรกรซื้อประกันความเสี่ยง ขั้นตอนคือ เกษตรกรต้องมาขึ้นทะเบียนและทำสัญญาประกันราคาขั้นต่ำในช่วงต้นฤดูกาลเพาะปลูกกับ ธ.ก.ส. เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาประกัน หลังจากนั้นก็ทำการซื้อขายปกติตามราคาตลาด หากราคาขายในตลาดต่ำกว่าราคาประกัน เกษตรกรจะได้รับเงินส่วนต่าง สำหรับเกณฑ์ในการใช้คำนวณราคาประกันจะพิจารณาจากราคาก่อนฤดูกาลเพาะปลูก ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรบวกกำไรที่เกษตรกรสามารถอยู่ได้ เป็นต้น

ระบบการประกันราคาที่รัฐบาลจะนำมาใช้การแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรแทนระบบการรับจำนำนั้น สามารถใช้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายได้ว่าเป็นการแทรกแซงราคาในรูปแบบของการประกันราคาขั้นต่ำ ซึ่งเทียบเคียงได้กับ “มาตรการการจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร” ทฤษฎีดังกล่าวอธิบายได้ว่า รัฐบาลจะประกาศราคาขั้นต่ำไว้ แล้วปล่อยให้มีการซื้อขายตามกลไกราคาในตลาดไปก่อน หลังจากนั้นถ้าเกษตรกรขายได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาประกัน รัฐบาลจึงจะจ่ายเงินอุดหนุนให้ ซึ่งเงินอุดหนุนที่ได้ก็จะเท่ากับส่วนต่างของราคาประกันกับราคาตลาด

วิธีการคือ รัฐบาลจะลงทะเบียนเกษตรกรเพื่อสำรวจจำนวนเกษตรกร พื้นที่เพาะปลูก และปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะออกสู่ท้องตลาด หลังจากนั้นจึงกำหนดราคาประกันไว้ จึงทำให้อุปทานสินค้าของระบบประกันราคานั้น จะเป็นเส้นอุปทาน (S) ที่มีความยืดหยุ่นแบบ **Perfectly Inelastic** นั่นคือ เป็นเส้นที่ตั้งฉากกับแกนนอน อธิบายได้ว่าไม่ว่าราคาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตามแผนภาพที่ 2-3 เส้นอุปทาน (S) ตัดกับเส้นอุปสงค์ (D) ณ จุด E มีการซื้อขายผลผลิตในตลาดที่ราคาดุลยภาพเท่ากับ OP_c ปริมาณดุลยภาพเท่ากับ OQ_c ราคาที่รัฐบาลประกันไว้เท่ากับ OP_1 ซึ่งราคาที่เกษตรกรขายได้ OP_c ต่ำกว่าราคาประกัน OP_1 ดังนั้นเกษตรกรจะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลจำนวน P_cP_1 ส่วนต่างที่เกิดขึ้นนี้เป็นงบประมาณที่รัฐบาลจะต้องจ่ายให้กับเกษตรกร ดังนั้นวิธีการนี้รัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณเท่ากับ P_1BEP_c

แผนภาพที่ 2-3 แสดงการประกันราคาขั้นต่ำโดยการจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร



2.2 ผลกระทบของระบบประกันราคา

2.2.1 ข้อดี

2.2.1.1 มีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน รัฐบาลไม่ต้องดำเนินการเก็บรักษาสินค้าและแปรรูปผลผลิต สามารถป้องกันการทุจริตได้ส่วนหนึ่ง เกษตรกรได้เงินโดยตรงจากรัฐบาล หากราคาที่ซื้อขายต่ำกว่าราคาประกัน

2.2.1.2 กลไกตลาดทำงานเป็นปกติ ไม่ถูกบิดเบือนเหมือนระบบการรับจำนำ เพราะมีการรับซื้อขายกันปกติตามราคาตลาด

2.2.1.3 เกษตรกรได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย สามารถแก้ไขปัญหาการแทรกแซงจากภาคการเมืองได้เป็นอย่างดี

2.2.1.4 เป็นแนวทางการสนับสนุนด้านราคาที่ไม่ขัดข้องต่อกฎขององค์การการค้าโลก (WTO) เพราะไม่ใช่การอุดหนุนการส่งออก แต่เป็นเพียงการดูแลและพยุงราคาสินค้าเกษตรภายในประเทศ

2.2.2 ข้อเสีย

2.2.2.1 หากราคาตลาดต่ำกว่าราคาประกันมาก รัฐบาลต้องใช้งบประมาณ จำนวนมากในการชดเชยส่วนต่างราคานี้

2.2.2.2 ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันยังสามารถเกิดขึ้นได้เหมือนการรับจำนำ หากไม่มีการตรวจสอบควบคุมที่รัดกุม โดยเฉพาะในส่วนของกลางทะเบียนเกษตรกร ที่อาจมีการสวมสิทธิ์ได้ ซึ่งหากรัฐบาลมีระบบการตรวจสอบที่รัดกุม ก็อาจสามารถป้องกันปัญหาการทุจริตได้ส่วนหนึ่ง

2.2.2.3 หากผู้รับซื้อหรือผู้ค้ามีการสมยอมหรือฮั้วราคาซื้อขายในราคาต่ำกว่าราคาประกัน ก็อาจทำให้กลไกตลาดบิดเบือนได้เช่นเดียวกัน เช่น กรณีที่หากโรงสีสมยอมกันรับซื้อข้าวในราคาต่ำ รัฐบาลก็ต้องชดเชยทั้งหมด ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการและเจตนารมณ์ของระบบประกันราคานี้

2.2.2.4 อาจได้รับการต่อต้านจากเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่คุ้นเคยและมีความพึงพอใจกับระบบการรับจำนำอยู่แล้ว เมื่อมีการปรับเปลี่ยนวิธีการแบบนี้ อาจเกิดความสับสน ซึ่งรัฐบาลต้องเร่งสร้างความเข้าใจและให้ความรู้แก่เกษตรกรให้มากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรของรัฐบาลทั้ง 2 แบบ มีลักษณะที่เหมือนกัน โดยเป็นการพยุงราคาหรือประกันราคาขั้นต่ำให้แก่เกษตรกร เพื่อช่วยให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ มีการกำหนดราคาขั้นต่ำไว้ โดยราคาที่กำหนดไว้นั้นก็ต่างสูงกว่าราคาตลาดเหมือนกันทั้งสองแบบ

สิ่งที่ต่างกันอยู่ตรงวิธีดำเนินการ นั่นคือ โครงการรับจํานำ จะใช้การจํานำสินค้าไว้กับรัฐบาล และไถ่ถอนคืนไปเมื่อถึงเวลาการไถ่ถอน ในส่วนที่ไม่ได้ไถ่ถอนไปก็ถือ ว่ารัฐบาลรับซื้อสินค้านั้นไปโดยปริยายตามราคาที่กำหนดไว้ สำหรับการประกันราคาสินค้านั้น รัฐบาลไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสินค้าเพียงแต่จ่ายเงินชดเชยในส่วนต่างระหว่างราคาประกันกับราคาตลาดเท่านั้น ดังนั้น เมื่อมีหลักการที่เหมือนกัน ทำให้ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากทั้งสองระบบไม่แตกต่างกันเลย กล่าวคือ ผู้ซื้อสินค้าเกษตรมีรายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าที่เท่ากัน ผู้ขายสินค้าเกษตรหรือเกษตรกรก็จะได้รับรายได้จากการขายสินค้าที่เท่ากัน ส่วนรัฐบาลก็มีการใช้งบประมาณในการแทรกแซงราคาเท่ากันทั้ง 2 ระบบ แต่ต่างกันในเรื่องค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ได้แก่ ค่าจัดเก็บ ค่าแปรสภาพ ค่าเสื่อมคุณภาพ ค่าใช้จ่ายเพื่อระบายผลผลิต รวมถึงการขาดทุนจากการขายผลผลิตแล้ว ดังนั้น โครงการรับจํานำจะมีภาระค่าใช้จ่ายที่ตามมาและภาระรับความเสี่ยงที่มากกว่าโครงการประกันราคา

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของทั้ง 2 แบบข้างต้นแล้วพบว่า โครงการรับจํานำมีปัญหามากกว่าระบบประกันราคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาของงบประมาณที่ใช้และเรื่องการทุจริต ส่วนระบบการประกันราคานั้น หากมีราคาตลาดที่ต่ำกว่าราคาประกันอยู่มาก ก็จะเป็นภาระด้านงบประมาณแก่รัฐบาลอย่างมากเช่นเดียวกับการรับจํานำ ส่วนปัญหาการทุจริตนั้น หากไม่มีการตรวจสอบที่รัดกุมเข้มงวดแล้ว โอกาสที่จะมีการทุจริตก็สามารถเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนของการลงทะเบียนเกษตรกร และการซื้อขายตามกลไก ซึ่งหากปล่อยให้มีการฮั้วราคากันรับซื้อในราคาที่ตกต่ำ ปัญหาเหล่านี้อาจเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกับวิธีการรับจํานำ

การใช้นโยบายการแทรกแซงราคาของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นการรับจํานำหรือการประกันราคาได้ผลที่ไม่แตกต่างกันมากนัก และสามารถเกิดปัญหาได้ ไม่ว่าจะเป็นการรับจํานำหรือการประกันราคา รัฐบาลจะต้องมีการตรวจสอบและควบคุมดูแลที่ดี และที่สำคัญที่สุดหากมีผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว ไม่ว่าจะเป็นวิธีการใด ย่อมมีปัญหาได้เหมือนกัน

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกรด้วยวิธีช่วยเหลือปัจจัยการผลิต

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นสังคมเกษตร ดังจะเห็นได้จากการที่ผลผลิตและรายได้จากการเกษตรยังคงครองความสำคัญอันดับสูงสุด คือ เป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 25 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ การจ้างแรงงานมีถึง 15.6 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 70 ของ แรงงานทั้งประเทศ และการส่งผลิตผลการเกษตรออกไปจำหน่ายต่างประเทศทำรายได้ถึงร้อยละ 60 ของรายได้จากการส่งออกของไทยทั้งหมดในปัจจุบัน และแนวโน้มการพัฒนาการเกษตรในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่า ผลผลิตด้านการเกษตรได้ขยายตัว

ในอัตราก่อนข้างสูงมาก โดยเฉลี่ยสามารถขยายผลผลิตเพิ่มขึ้นได้ในอัตราถึงร้อยละ 5 ต่อปี เปรียบเทียบกับอัตราการขยายตัวการเกษตรของโลกที่เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.5 ถึง 2.8 ต่อปีเท่านั้น จึงทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในเอเชียที่คงฐานะเป็นประเทศที่มีผลิตผลการเกษตรและอาหาร “เหลือส่งออกสุทธิ” ติดต่อกันมาเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีส่วนเสริมสร้างฐานะความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศในระยะที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีศักยภาพการผลิตและส่งออกอาหารสูง โดยเป็นผู้ส่งออกอาหารอันดับที่ 13 ของโลก สินค้าเกษตรส่งออกสำคัญที่นำรายได้เข้าประเทศสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ ยางพารา และผลิตภัณฑ์ คิดเป็นมูลค่า 330,768 ล้านบาท ข้าวและผลิตภัณฑ์ 126,968 ล้านบาท ปลาและผลิตภัณฑ์ 85,240 ล้านบาท กุ้งและผลิตภัณฑ์ 82,004 ล้านบาท ไม้และผลิตภัณฑ์ 58,729 ล้านบาท มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ 48,672 ล้านบาท น้ำตาลและผลิตภัณฑ์ 48,609 ล้านบาท ผลไม้และผลิตภัณฑ์ 48,433 ล้านบาท กระจ่างและผลิตภัณฑ์ 47,235 ล้านบาท และเนื้อไก่หรือเลือดของไก่ปรุงแต่งทำไว้มีให้เสีย มูลค่าส่งออก 32,122 ล้านบาท และภายหลังประเทศไทยเปิดเสรีทางการค้าหรือเอฟทีเอ (FTA) กับประเทศต่างๆ คาดว่า แนวโน้มการส่งออกจะเพิ่มสูงขึ้นอีก ประกอบกับสถานการณ์การผลิตอาหารของโลก มีแนวโน้มลดลงเข้าสู่วิกฤติขาดแคลน ซึ่งนับเป็นโอกาสของสินค้าเกษตรไทยที่จะขยายสู่ตลาดโลกได้เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาอย่างหนึ่งของภาคเกษตรคือ สินค้าเกษตรส่วนใหญ่ที่ส่งออกเราพึ่งพาสหรัฐจีนเป็นหลักกว่า 50% ถ้าจีนเกิดประสบปัญหาวิกฤติไม่สามารถนำเข้าสินค้าจากไทยได้ จะส่งผลกระทบต่ออย่างมาก จึงจำเป็นต้องเปิดตลาดอื่นให้มากขึ้น และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งนอกเหนือจากคุณภาพที่ดีแล้วต้องพัฒนาในด้านต้นทุนการผลิตที่เป็นหัวใจหลักของการสร้างศักยภาพสินค้าเกษตรไทยให้สามารถแข่งขันได้ในระยะยาวและยั่งยืน

จากผลการสำรวจของศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เผยว่า ประชากรภาคเกษตรกรและนโยบายที่เกษตรกรไทยต้องการว่า รัฐบาลควรเร่งแก้ปัญหา ด้านต้นทุนการผลิตที่สูง โดยเฉพาะราคาปุ๋ย พร้อมทั้งดูแลราคาสินค้าและหนี้สินเกษตรกร ซึ่งมีประมาณร้อยละ 87.6 ที่เป็นหนี้และมีหนี้เฉลี่ย 12,300 บาทต่อครัวเรือน นอกจากนี้ อยากให้มีมาตรการช่วยเหลือหลังเกิดภัยธรรมชาติเนื่องจากกระทบกับต้นทุน ส่วนความคาดหวังจากรัฐบาลชุดใหม่ ด้านนโยบายการเกษตร อันดับแรก อยากให้ลดต้นทุนการผลิตร้อยละ 25.9 โครงการประกันราคาสินค้าเกษตร ร้อยละ 15.3 และโครงการพักชำระหนี้พร้อมทั้งส่งเสริมอาชีพเสริมมีเพียงร้อยละ 7.5 ซึ่งปัจจุบันมีเกษตรกรกว่าร้อยละ 60 ยังไม่มีอาชีพเสริม ทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียน และรายได้จากการทำการเกษตรอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว

ปัญหาในด้านต้นทุนการผลิตที่คิดตัวสูงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจ รัฐบาลที่ผ่านมาทุกยุคสมัยได้พยายามผลักดันมาตรการลดต้นทุนดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เช่น

1) การทำหมูบ้านลดต้นทุนตัวอย่าง 2) การทำแปลงเรียนรู้ ตั้งแต่การเตรียมดินเพื่อปลูก การใช้เมล็ดพันธุ์ และการใส่ปุ๋ยตามการวิเคราะห์ค่าดินในอัตราที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยของเกษตรกรได้อย่างเป็นรูปธรรม 3) ฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ นักวิชาการพบเกษตรกรประชาสัมพันธ์เชิงรุก 4) จัดงาน फिल्ดเดย์ เพื่อกระจายผลสู่เกษตรกร 5) การติดตามวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งล้วนแต่ต้องใช้ระยะเวลาเพื่อให้เห็นผล แต่การช่วยเหลือเกษตรกรถือเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน ที่ผ่านมา จึงได้มีการใช้มาตรการแทรกแซงตลาดสินค้าเกษตรด้วยวิธีต่างๆ ทั้งจํานำ ประกันรายได้ แทรกแซงรับซื้อผลสดส่งออก จ้างฝากเก็บ ซึ่งประสบผลสำเร็จบ้างและต้องปรับปรุงบ้างตามแต่ละสินค้าและสถานการณ์ในปีนั้นๆ นอกจากนี้ ข้อผูกพันสัญญาการค้าตามกรอบ WTO ประเทศไทยต้องลดการอุดหนุนแทรกแซงลง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การกำหนดมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรมีข้อจำกัดมากขึ้น

เพื่อให้การดำเนินมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างแท้จริง ภายหลังจากที่ได้มีการหารือกับตัวแทนเกษตรกรจากทุกภาคทั่วประเทศ ดังนั้น นโยบายการช่วยเหลือเกษตรกรด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือให้แก่เกษตรกรโดยตรง ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่รัฐบาลสามารถนำมาใช้แทนนโยบายการรับจํานำหรือ นโยบายการประกันรายได้เกษตรกร โดยคณะกรรมการนโยบายมันสำปะหลัง จึงได้เห็นชอบแนวทางการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังปี 2556/57 ด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรโดยตรง ภายหลังจากที่ได้มีการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังด้วยวิธีรับจํานำติดต่อกันถึง 2 ปี ซึ่งแนวทางดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ส่วนหนึ่งก่อน และสามารถชะลอการเก็บเกี่ยว-วางแผนการจำหน่ายได้เอง เป็นผลให้เกษตรกรมีอำนาจในการตัดสินใจในการจำหน่ายผลผลิตได้เอง โดยกำหนดกรอบการดำเนินงานดังนี้

1. การจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิต กก.ละ 0.50 บาท
2. การใช้สิทธิของเกษตรกรตามปริมาณผลผลิตที่ปลูกได้จริงที่ระบุในใบรับรองเกษตรกรแต่ต้องไม่เกินรายละ 120 ตัน
3. ระยะเวลาการขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ปีการผลิต 2556/57) ระหว่างมิถุนายน 2556 - 28 กุมภาพันธ์ 2557
4. การขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ปีการผลิต 2556/57) ให้ใช้บัญชีรายชื่อเกษตรกรที่เคยขึ้นทะเบียนในปี 2552/53 และปี 2555/56 โดยการขึ้นทะเบียนเกษตรกรจะต้องไม่ให้เกษตรกรในครอบครัวเดียวกันขอขึ้นทะเบียนเกษตรกรโดยแยกแปลงเพาะปลูก ทั้งนี้ ให้ใช้ประมาณการผลิตเฉลี่ยต่อไร่รายจังหวัดของ สศก. สำหรับการออกใบรับรองเกษตรกรในแต่ละจังหวัด และเพื่อใช้ในการรับเงินช่วยเหลือตามมาตรการฯ

5. การจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิต

5.1 ต้องเป็นเกษตรกรตัวจริงและมีหนังสือรับรองที่กรมส่งเสริมการเกษตรออกให้ภายในวันที่ 31 มีนาคม 2557

5.2 เกษตรกรยื่นขอรับเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิต ณ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ทั้งนี้ สามารถขอใช้สิทธิได้ภายใน 30 เมษายน 2557

5.3 ธ.ก.ส. ตรวจสอบการใช้สิทธิของเกษตรกร และจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิตตามปริมาณที่ระบุในหนังสือรับรอง และโอนเงินเข้าบัญชีเกษตรกรโดยตรง ทั้งนี้ วงเงินสูงสุดไม่เกินรายละ 60,000 บาท (120 ตัน)

แนวทางการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังปี 2556/57 ด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรโดยตรง เป็นการจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิตให้เกษตรกรเป็นการช่วยเหลือไปยังเกษตรกรโดยตรงและครอบคลุมเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังประมาณ 0.49 ล้านครัวเรือน (ข้อมูลขึ้นทะเบียนของกรมส่งเสริมการเกษตร) ทำให้มีจำนวนเกษตรกรที่สามารถใช้สิทธิมากกว่าโครงการรับจำนำ ในปี 2555/56 ที่ 0.13 ล้านครัวเรือน และอัตราการจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง กก.ละ 0.50 บาท คิดเป็นร้อยละ 27 ของต้นทุนการผลิต ซึ่งใกล้เคียงกับการช่วยเหลือเกษตรกรในสินค้าเกษตรอื่นๆ ที่ผ่านมา และในข้อเท็จจริงแล้ว มันสำปะหลังเป็นพืชไร่อายุสั้น มีความเสี่ยงด้านต้นทุนการเพาะปลูกที่สูงกว่าและยังมีปัจจัยเสี่ยงด้านราคาจากพืชทดแทน ดังนั้น การจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในอัตราดังกล่าว จึงถือว่าเป็นอัตราที่มีความเหมาะสมแล้ว ทำให้รัฐบาลสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือเกษตรกรลงไปได้ครึ่งหนึ่งของงบประมาณที่ใช้ในการรับจำนำ

ดังนั้น หากแนวทางการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังปี 2556/57 ด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือปัจจัยการผลิต ได้รับความเห็นชอบและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะเป็นอย่างยิ่งในการนำไปสู่การช่วยเหลือในสินค้าอื่นๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรในการเรียนรู้การผลิตควบคุมการตลาดได้โดยตรง ยันจะส่งผลให้ภาคการผลิตและการค้าสินค้าเกษตรของไทยสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยรัฐไม่ต้องเข้าไปมีบทบาทในการแทรกแซงตลาด ซึ่งถือว่าเป็นการฟื้นและบิดเบือนกลไกตลาดอย่างรุนแรง และที่สำคัญจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการคอร์รัปชันในโครงการของรัฐที่เป็นสนิมในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาครัฐจะได้เตรียมการไว้เรียบร้อยแล้ว แต่ไม่มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2556 ประกอบราคามันสำปะหลังในฤดูกาลเพาะปลูกนี้มีราคาอยู่ในระดับกิโลกรัมละ 2.30-2.60 บาท จึงทำให้รัฐบาลไม่ต้องเข้ามาดำเนินการ และไม่มีการชุมนุมเรียกร้องจากเกษตรกร เนื่องจากเป็นราคาที่สูงกว่าต้นทุนการเพาะปลูกที่กิโลกรัมละ 1.80 บาท

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการให้สวัสดิการชานา

ประเทศไทยเกษตรกรรมส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 66 ของสาขาอาชีพเกษตรกรรม ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้กับประเทศในแต่ละปีเป็นเงินจำนวนมาก แต่ปัจจุบันการประกอบอาชีพทำนาได้ลดน้อยถอยลงและมีแนวโน้มลดน้อยลงเป็นลำดับ อันมีผลมาจากปัจจัยการผลิตในด้านต่างๆ อาทิ ปัญหาที่ดินที่ใช้ในการทำนาลดน้อยลง ชานาไม่มีที่ดินทำนาเป็นของตนเอง พื้นที่ทำนาบางแห่งไม่มีแหล่งน้ำทำนา ต้นทุนการทำนาสูง ชานาไม่มีแหล่งเงินช่วยเหลือเพียงพอและทั่วถึง การระบาดของศัตรูพืช ผลผลิตตกต่ำ การตรากตรำอยู่กับสถานะธรรมชาติร้อน ฝน หนาวเกือบตลอดทั้งปี ภัยพิบัติจากธรรมชาติ แรงงานรับจ้างทำนาลดน้อยลง การจำหน่ายผลผลิตที่ได้ในราคาต่ำ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางและนายทุน สิ่งจูงใจจากภาคอุตสาหกรรมที่มีรายได้สูงและแน่นอนกว่า การมีหนี้สินของชานาที่เพิ่มขึ้น และปัญหาเจ้าของที่ดินไม่ให้เช่าที่นา ซึ่งปัญหาได้สะสมมานานผู้ประกอบอาชีพทำนาจึงยังคงประสบปัญหาต่างๆ และความยากจนเช่นเดิม

การกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหของชานาอย่างเป็นระบบทั้งกระบวนการผลิต การแปรรูปผลผลิตและการจำหน่ายผลผลิต รวมทั้งการให้หลักประกันในการดำรงชีพทั้งในระหว่างการทำงานและเมื่อพ้นภาวะการทำงาน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้การประกอบอาชีพชานาไทยได้คงอยู่ต่อไปอย่างมั่นคง และเป็นการสร้างสวัสดิการให้ชานา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือชานาทั้งทางและทางอ้อม ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหเกี่ยวกับที่ดิน ให้มีการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับที่ดินทำนาโดยพื้นที่ใดเป็นเขตพื้นที่ทำนา เมื่อประกาศแล้วผู้ใดจะนำที่ดินที่ทำนาไปดำเนินการใดๆนอกจากการทำนาหรือเกษตรอย่างอื่นไม่ได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาต เพื่อป้องกันไม่ให้ที่ดินทำนาลดลง และกรณีพื้นที่ดินทำนาที่คุณภาพของดินเสื่อมโทรมหรือไม่เหมาะสมแก่การทำนา ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีหน้าที่ทำการฟื้นฟูที่ดินแปลงนั้น

2. การแก้ไขปัญหแหล่งน้ำ ในกรณีชานาประสบปัญหเกี่ยวกับน้ำหรือแหล่งน้ำในการทำนาไม่ว่ากรณีใดๆ ให้มีหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการแก้ไขปัญหให้ชานาโดยเร็ว และในกรณีเขตพื้นที่ทำนาใดไม่มีแหล่งน้ำทำนา หรือมีแหล่งน้ำแต่ไม่เพียงพอแก่การทำนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการทำนาในเขตพื้นที่ทำนานั้นได้อย่างเพียงพอ โดยให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. การสนับสนุนเกี่ยวกับพันธุ์ข้าว ในพื้นที่ใดที่กำหนดเป็นเขตพื้นที่ทำนา และปลูกข้าวชนิดใด เพื่อป้องกันมิให้พื้นที่นาลดน้อยลง รวมทั้งการกำหนดให้ชาวนาที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวที่จะปลูกในเขตพื้นที่ทำนา มีสิทธิได้รับการสนับสนุนพันธุ์ข้าวชนิดที่เหมาะสมกับการปลูกในเขตพื้นที่ทำนาจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

4. การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับปุ๋ยและสารควบคุมศัตรูพืช ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดหาปุ๋ยอินทรีย์ สารปรับปรุงบำรุงดิน และสารควบคุมศัตรูพืชในการเพิ่มผลผลิตในการทำนาให้แก่ชาวนาอย่างเพียงพอแทนการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี รวมทั้งกำหนดมาตรการการควบคุมการผลิตหรือการจำหน่ายปุ๋ย สารปรับปรุงบำรุงดิน หรือสารควบคุมศัตรูพืชที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่ได้มาตรฐานตามการรับรองจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

5. การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา โดยให้กระทรวงอุตสาหกรรมและสถาบันทางการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาเกี่ยวกับการผลิตหรือการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้หรือเครื่องจักรกล โดยมีหน้าที่พัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้ชาวนาได้มีไว้ใช้อย่างทั่วถึงในราคาที่เป็นธรรม

6. การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับแรงงาน ให้ใช้แรงงานต่างด้าวโดยกำหนดให้แรงงานต่างด้าวที่ได้เข้ามารับจ้างในการทำนา ให้ได้รับสวัสดิการช่วยเหลือจากกองทุนตามความเหมาะสม แต่ต้องเป็นแรงงานที่เข้ามาในประเทศอย่างถูกต้องตามกฎหมายและได้ขึ้นทะเบียนต่อกระทรวงแรงงานไว้และต้องมีคุณสมบัติมีอย่างน้อยอ่านและพูดภาษาไทยได้รู้เรื่องและเข้าใจ รวมทั้งต้องมีความรู้ความสามารถในการทำนาได้ เพื่อช่วยเหลือชาวนาในการขาดแคลนแรงงาน

7. การประกันภัยพืชผล โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวนามีระบบประกันภัยในการประกอบอาชีพทำนา โดยมีกองทุนเป็นฝ่ายรับภาระในการจ่ายเบี้ยประกันภัยนั้นแทน และให้ชาวนาผู้เอาประกันภัยซึ่งมีสิทธิได้สินไหมทดแทนแล้วมีหน้าที่ส่งเงินบำรุงกองทุนในสัดส่วนไม่น้อยกว่าที่กำหนดของสินไหมทดแทนที่ชาวนาผู้ประกันภัยจะได้รับนั้น

8. การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการส่งเสริมการประกอบอาชีพทำนา เพื่อเป็นแหล่งเงินทุน ส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือชาวนาในการผลิต บัณฑิตการผลิต การแปรรูปผลผลิต และการจำหน่ายผลผลิต รวมทั้งการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชาวนา เพื่อเป็นกองทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ การคุ้มครอง การส่งเสริม การศึกษาวิจัย และการสนับสนุนชาวนาเพื่อให้ชาวนามีหลักประกันในชีวิตทั้งในระหว่างการทำนาและเมื่อพ้นวัยทำนาโดยได้รับเงินสวัสดิการดำรงชีพ โดยแหล่งเงินกองทุนมาจากภาคเอกชนที่เกี่ยวกับธุรกิจการประกอบการค้าข้าวและจากงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร อิศวิลานนท์ ได้ศึกษานโยบายสาธารณะว่าด้วยเรื่องข้าว ที่เป็นนโยบายของรัฐด้านราคาข้าว ทั้งนี้พบว่า ในช่วงต้นทศวรรษ 2500 อุปทานข้าวในตลาดโลกมีจำกัด ทำให้ราคาข้าวสารมีความผันผวนสูง รัฐบาลในสมัยนั้นได้ให้ความสำคัญในการอุดหนุนผู้บริโภค โดยพยายามสร้างเสถียรภาพราคาในตลาดข้าวสาร ซึ่งได้มีมาตรการทางด้านราคาที่สำคัญได้แก่ มาตรการการเก็บค่าธรรมเนียมการส่งออกข้าวหรือค่าพรีเมียมข้าว มาตรการการเรียกเก็บข้าวสำรองจากผู้ส่งออกในระดับราคาต่ำกว่าราคาตลาด และรวมถึงการมีมาตรการเสริมอื่น ๆ เช่น มาตรการการห้ามส่งออก มาตรการจำกัดการส่งออกข้าว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรักษาระดับราคาข้าวในประเทศไม่ให้สูงตามระดับราคาส่งออก และในขณะเดียวกัน เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารแก่ประชากรในประเทศ ซึ่งผลของการดำเนินมาตรการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อราคาข้าวเปลือก สร้างผลกระทบต่อรายได้ที่เกษตรกรจะได้รับ และรวมถึงเป็นการเก็บภาษีทางอ้อมแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว สถานการณ์ข้าวในตลาดการค้าข้าวของโลกต่อมาได้ปรับตัวไปสู่การขยายตัวทางด้านอุปทานมากขึ้น เมื่อเริ่มเข้าสู่ยุคการปฏิวัติเขียวที่เริ่มต้นในราวต้นทศวรรษ 2510 จากการแพร่กระจายของข้าวพันธุ์ใหม่ที่เป็นพันธุ์ไม่ไวต่อช่วงแสง นอกจากจะทำให้ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่เพิ่มขึ้นแล้ว ยังสามารถเพาะปลูกได้หลายครั้งในรอบปี ตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศในขณะนั้นได้ปรับตัวจากตลาดของผู้ขายไปเป็นตลาดของผู้ซื้อ การที่มีปริมาณอุปทานข้าวในตลาดการค้าข้าวของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้กดดันต่อระดับราคาข้าวให้ลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การดำเนินนโยบายสาธารณะเรื่องข้าวของไทยได้เปลี่ยนแปลงจากนโยบายการให้การอุดหนุนต่อผู้บริโภคในตลาดข้าวสาร ไปสู่การให้ความสำคัญกับการให้การอุดหนุนผู้ผลิตในตลาดข้าวเปลือก นโยบายที่สำคัญได้เริ่มจากนโยบายบูรณาการข้าวเปลือก นโยบายล่าสุดในปัจจุบันได้แก่ นโยบายการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวและนโยบายการรับจำนำข้าวเปลือก

การที่รัฐขยายขนาดของโครงการรับจำนำและรวมถึงการยกระดับราคาจำนำให้สูงกว่าระดับราคาข้าวเปลือกในตลาดถึงประมาณร้อยละ 30 ทำให้รัฐต้องประสบปัญหาจากการที่เกษตรกรไม่มาไถ่ถอนข้าวที่จำนำไว้ อีกทั้งยังทำให้รัฐกลายเป็นผู้ซื้อข้าวเปลือกรายใหญ่ในตลาด อีกทั้งการบริหารงานของรัฐภายใต้โครงการรับจำนำ ขาดความโปร่งใสในขั้นตอนการดำเนินงาน อันนำมาสู่การสูญเสียประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่รัฐและแก่ผู้เสียภาษีอย่างมาก

สำหรับนโยบายการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งได้เริ่มดำเนินการเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน 2552 เป็นต้นมา ถือเป็นทางเลือกใหม่ของการใช้นโยบายเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยการให้สิทธิ์กับเกษตรกรทุกรายที่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งนี้เกษตรกร

จะต้องมาลงทะเบียนเพื่อแจ้งจำนวนพื้นที่ พันธุ์ข้าวที่ปลูกและผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ พร้อมกับทำสัญญาประกันรายได้กับ ธ.ก.ส. ในขั้นตอนการดำเนินงานรัฐ จะเป็นผู้ประกาศราคาเป้าหมายในแต่ละฤดูกาลผลิต พร้อม ๆ กับปริมาณสูงสุดที่รัฐจะรับประกัน รวมถึงการแจ้งให้เกษตรกรทราบล่วงหน้าก่อนฤดูกาลเพาะปลูกมาถึง ซึ่งหากราคาในตลาดต่ำกว่าราคาเป้าหมายรัฐ (โดยผ่านทาง ธ.ก.ส.) จะเป็นผู้จ่ายเงินส่วนต่างให้กับเกษตรกรเพื่อชดเชยรายได้ที่ขาดหายไป แต่หากราคาในตลาดสูงกว่าราคาเป้าหมาย รัฐไม่ต้องจ่ายชดเชยส่วนต่างให้กับเกษตรกร โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนี้ นับว่าเป็นนวัตกรรมเชิงนโยบายใหม่ที่ภาครัฐพยายามสร้างความเป็นธรรมในหลักประกันรายได้ให้กับเกษตรกรทุกราย ซึ่งการดำเนินงานของโครงการควรจะมีการติดตามและจัดทำประเมินผลต่อไป

เพื่อให้เศรษฐกิจข้าวไทยมีความเข้มแข็งและสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนต่อไป การศึกษาในเรื่องนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้ :

1.1 การใช้นโยบายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรนั้น รัฐควรลดบทบาทในการเข้าไปแทรกแซงกลไกตลาดให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกัน รัฐควรรหาทางเร่งพัฒนาระบบตลาดกลางข้าวเปลือกและรวมถึงโครงสร้างทางการตลาดข้าวให้มีประสิทธิภาพในทุกระดับ ทั้งตลาดระดับฟาร์ม ตลาดส่งออก และตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

1.2 รัฐควรสนับสนุนนโยบายสาธารณะในด้านไม่ใช้ราคา โดยเฉพาะการลงทุนในการวิจัยด้านข้าว การปรับปรุงโครงสร้างระบบชลประทานในระดับไร่นาไปพร้อม ๆ กับการให้ความรู้ในการจัดการไร่นากับเกษตรกร ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรได้ตระหนักถึงความมีประสิทธิภาพในการผลิต และการใช้ทรัพยากรการผลิตในระดับไร่นาอย่างชาญฉลาด ซึ่งจะเป็นการประหยัดต้นทุน และเพิ่มผลตอบแทนสุทธิให้กับเกษตรกร อันจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรไทยและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับเศรษฐกิจการผลิตข้าวไทยตามมา

1.3 เนื่องจากนโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว เป็นนโยบายที่ลดการแทรกแซงและสนับสนุนกลไกตลาด รัฐควรมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ผลิตข้าว ให้พัฒนาก้าวไปสู่การเป็นตลาดประกันความเสี่ยงเนื่องจากความผันผวนของราคาข้าว (Put Option) ทั้งนี้ โดยให้เกษตรกรที่ประสงค์จะลดความเสี่ยง เนื่องจากความไม่แน่นอนของราคาข้าวเปลือก ได้เลือกที่จะจัดหาซื้อประกันความเสี่ยง พร้อมกับเข้าใจในระบบการจ่ายค่าธรรมเนียมในการซื้อประกันให้กับผู้ขายประกันความเสี่ยง โดยหากราคาข้าวตกต่ำลง เกษตรกรสามารถนำข้าวเปลือกไปขายตามราคาตลาด พร้อมกับได้รับเงินส่วนต่างชดเชยตามที่ได้ระบุไว้ในสัญญาข้อตกลงเมื่อถึงเวลาใช้สิทธิ์เอาประกัน เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน หน่วยงานที่ขายประกันให้กับเกษตรกรก็อาจใช้ประโยชน์จากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าเพื่อการป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการขายประกันให้กับ

เกษตรกร ซึ่งหากรัฐสามารถพัฒนาตลาดซื้อขายความเสี่ยงเนื่องจากความผันผวนของราคาให้เป็นที่ยอมรับและพัฒนาก้าวหน้าไปในระยะยาวได้แล้ว การพัฒนาตลาดซื้อขายทั้งที่เป็นตลาดซื้อขายทั่วไป (Spot Market) และตลาดซื้อขายล่วงหน้า (Future Market) ให้สอดคล้องกันได้อย่างดีแล้วจะเป็นกลไกในการสร้างเสถียรภาพและรายได้ให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างดี และในขณะเดียวกัน ก็ได้พัฒนาตลาดข้าวไทยให้ก้าวไปเป็นตลาดการซื้อขายข้าวของโลกได้ด้วยเช่นกัน

1.4 รัฐควรเร่งสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาในนโยบายด้านการประกันภัยในการเพาะปลูกข้าว ควบคู่ไปกับการจัดทำโครงการประกันความเสี่ยงจากราคา ทั้งนี้ตลาดประกันภัยในการเพาะปลูกข้าวเกษตรกรนี้ จะช่วยรองรับการสูญเสียรายได้ของเกษตรกรอันเนื่องจากความไม่แน่นอนของสภาพดินฟ้าอากาศและการระบอบของโลกและแมลงได้อีกทางหนึ่ง

2. ศิริพร ศิริปัญญาวัฒน์ ได้ศึกษาโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย ผ่านระบบธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ถือเป็นนโยบายเร่งด่วนนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญ ทั้งนี้รัฐบาลเล็งเห็นว่า เกษตรกรรายย่อยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีฐานะยากจน และมีหนี้สินมาก ดังนั้น การลดภาระหนี้ของเกษตรกรรายย่อยจึงเป็นการช่วยให้เกษตรกรมีเงินออมและเงินลงทุนที่จะสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น จนมีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอที่จะชำระหนี้เงินกู้คืนให้แก่ ธ.ก.ส.ได้เมื่อสิ้นสุดโครงการ โดยรัฐบาลคาดหวังว่า หากสามารถฟื้นฟูเกษตรกรรายย่อยให้ทำการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว จะส่งผลต่อการบริโภคสินค้าและบริการภายในประเทศให้เพิ่มมากขึ้น จนสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศได้ในที่สุด

โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยนั้น ถือเป็นนโยบายเร่งด่วนนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญ โดยเริ่มแรกของโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ นั้น จะกระทำผ่านระบบ ธ.ก.ส. ทั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสมาชิก ธ.ก.ส. อยู่แล้ว และธ.ก.ส. เองก็เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่เป็นกลไกในการกระจายเงินทุนสู่เกษตรกรตามนโยบายของรัฐบาล โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยที่มีฐานะยากจนและมีปัญหาหนี้สินมากให้ได้รับการบรรเทาความเดือดร้อนลง ทั้งนี้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมี 2 แนวทางในการช่วยเหลือที่แตกต่างกันคือ ทางเลือกแรก เกษตรกรเลือกพักชำระหนี้เป็นเวลา 3 ปี โดยในระหว่างที่พักชำระหนี้ นั้น รัฐบาลจะเป็นผู้รับภาระดอกเบี้ยเงินกู้แทนเกษตรกรทั้งหมด ส่วนทางเลือกที่ 2 เป็นการลดภาระหนี้ซึ่งเกษตรกรจะได้รับการชดเชยดอกเบี้ยจากรัฐบาลในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี เป็นเวลา 3 ปี ซึ่งภายหลังจากที่เกษตรกรได้เข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรจะได้รับการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและสามารถชำระหนี้คืนแก่

ช.ก.ส. ได้เมื่อสิ้นสุดโครงการ อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมารัฐบาลได้อนุมัติขยายขอบเขตของเกษตรกรเพิ่มเติม โดยให้ครอบคลุมถึงเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรด้วย เพื่อให้เกษตรกรได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงกัน

โครงการต่างๆ ที่กล่าวมาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่า เกษตรกรมีความตั้งใจที่จะทำการปรับปรุงและฟื้นฟูการประกอบอาชีพตามที่รัฐบาลสนับสนุนหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้ หากเกษตรกรมีความตั้งใจที่จะทำการปรับปรุงและฟื้นฟูอย่างจริงจัง ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการฟื้นตัวในระยะยาว นอกจากนี้ โครงการดังกล่าวยังช่วยแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในระดับหนึ่ง ซึ่งรวมไปถึงหนี้ในระบบก็จะได้รับการบรรเทาให้ลดน้อยลง แต่ถ้าหากเกษตรกรขาดความตั้งใจจริงก็อาจทำให้ขาดวินัยทางการเงินได้ อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ยังเร็วเกินไปที่จะตอบว่าเกษตรกรมีความตั้งใจจริงหรือไม่

3. ศักดิ์ชัย คีละม้าย (2549) ได้ศึกษาหาแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่สอดคล้องและเหมาะสมกับประเทศไทยเพื่อที่จะให้การประกอบอาชีพเกษตรกรมีหลักประกันที่มั่นคง เกษตรกรสามารถมีรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นมาในอดีต โดยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันภัยมาใช้กับผลผลิตทางการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า การนำผลผลิตทางการเกษตรเข้าสู่ระบบประกันภัยนั้นสามารถดำเนินการจัดการให้มีการประกันภัยพืชผลการเกษตรได้ตามทฤษฎีและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัย โดยการนำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายประกันภัยพืชผลเกษตรของต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับประเทศไทย นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ทางกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยของไทยที่มีอยู่แล้ว จึงเป็นการสมควรที่ประเทศไทยจะจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลขึ้นเหมือนกับประเทศต่าง เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันที่มั่นคงให้แก่เกษตรกรของประเทศไทยแทนการช่วยเหลือของรัฐบาลที่เป็นการช่วยเหลือหลังจากเกิดภัยธรรมชาติขึ้นแล้ว และมักจะเป็นการช่วยเหลือที่ล่าช้าและไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกร

4. ผศ.สุเทพ พันประสิทธิ์ (2551) ได้ศึกษาปัจจัยการผลิตและผลผลิตของระบบการผลิตด้านการเกษตรเพื่อประเมินการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมในระบบผลิตด้านเกษตร จากการศึกษากระบวนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของชุมชนต้นแบบตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า รูปแบบกิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรตัวอย่าง เป็นการเกษตรแบบไร่นาส่วนผสม ที่มีระบบการผลิตในรูปแบบ พืช-ประมง-ปศุสัตว์ โดยเน้นในรูปแบบ ข้าว-พืชสวน-ประมง-ปศุสัตว์ และมีสัดส่วนการดำเนินกิจกรรมการเกษตรแตกต่างกันโดยขึ้นกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกับสัดส่วนทางทฤษฎี อย่างไรก็ตาม

สัดส่วนต่างๆสามารถยืดหยุ่นได้ จึงถือว่าสัดส่วนการใช้พื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่ของตนเอง การดำเนินกิจกรรมการเกษตรมีมากขึ้น มีผลผลิตของพืชหลากหลายออกมาในระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้ลดความเสี่ยงในการดำเนินการทั้งจากสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะปริมาณน้ำฝนที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลา และความเสี่ยงจากโรคและแมลง ตลอดจนในเรื่องของราคา นอกจากนี้ เกษตรกรยังสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างทั่วถึงทำให้เกิดรายได้จากการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งจากการเพิ่มผลผลิตและการมีผลผลิตที่หลากหลายส่งผลให้เกิดความคุ้มค่ามากกว่าความคุ้มค่า เพราะนอกจากจะทำให้มีอาหารอย่างเพียงพอแล้ว ยังมีผลทำให้เกษตรกรมีงานทำทั้งปีมีรายได้ต่อเนื่อง ลดการอพยพถิ่นฐาน คุณภาพชีวิตและครอบครัวมีความอบอุ่น สิ่งแวดล้อมดีขึ้นเป็นผลทำให้ต้นทุนทางสังคมลดลง

5. ดร. นิพนธ์ พัวพงศกร สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย โดยสนับสนุนด้านการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยโดยการจัดตั้งกองทุนเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาข้าวไทย การให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่มีฐานะยากจนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรเช่น การประกันรายได้ชดเชยส่วนต่างรายได้ให้กับเกษตรกรในอัตราไม่เกิน 2,000 บาทต่อครัวเรือน รวมทั้งการส่งเสริมให้เกษตรกรมีปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวและเพาะปลูกข้าวได้ตรงกับความต้องการของตลาด เช่น การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวและปุ๋ย เป็นต้น

แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับนโยบายของภาครัฐที่มีต่อเกษตรกรไว้ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เป็นกลุ่มเกษตรกรที่รัฐจำเป็นต้องเข้าไปช่วยเหลือ เพราะเป็นคนกลุ่มใหญ่ มีประชากรที่ทำนาประมาณ 3.7 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 14.8 ล้านคน ประกอบกับขณะนี้มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร ทำให้เกษตรกรต้องใช้เครื่องจักรในการเพาะปลูก ส่งผลทำให้ต้นทุนต่อไร่สูงขึ้น ประกอบกับการขาดเครื่องมือในการลดความชื้น ไม่สามารถเก็บผลผลิตได้ จึงจำเป็นต้องขายผลผลิตทันที หากรัฐไม่เข้ามาแทรกแซง เกษตรกรจะได้รับความเสียหายไม่คุ้มกับต้นทุน ดังนั้นรัฐบาลจำเป็นต้องดำเนินนโยบายช่วยเหลือเกษตรกร

2. การใช้นโยบายช่วยเหลือเกษตรกร รัฐจะเลือกใช้นโยบายได้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่รัฐต้องการหรือขึ้นอยู่กับตามสถานการณ์ภายนอกประเทศด้วย ซึ่งสามารถเลือกใช้ได้ทั้งการรับจำนำผลผลิต การรับประกันรายได้หรือประกันราคา และการช่วยเหลือปัจจัยการผลิต

3. การดำเนินนโยบายของภาครัฐต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบการผลิตของด้านเกษตรของประเทศด้วย เพราะเกษตรกรจะหันไปเพาะปลูกในพืชที่รัฐบาลให้การสนับสนุน

ช่วยเหลือ จะทำให้ขาดแคลนพืชที่ตลาดต้องการ แต่เกษตรกรไปปลูกข้าวจนล้นตลาด ส่งผลกระทบต่อประมาณของประเทศ

4. เกษตรกรต้องมีการพัฒนาตนเองด้วย เช่น

4.1 ต้องนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตรไทย มากขึ้น เช่น การพัฒนาพันธุ์ข้าว การพัฒนาการเพาะปลูก เพื่อใช้เมล็ดพันธุ์น้อยลงแต่ได้ผลผลิต/ไร่ เพิ่มขึ้น

4.2 เกษตรกรต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในผลผลิตของตนเองด้วย เพราะขณะนี้ตลาดส่งออกได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

4.3 เกษตรกรต้องนำกรอบการติดตาม ตรวจสอบการผิดพลาดในกระบวนการผลิตจนถึงผลผลิต เพื่อที่จะได้ทราบและป้องกันมิให้เกิดปัญหาซ้ำซาก

4.4 รัฐบาลต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้เกษตรกรวางแผนการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสม

4.5 จะต้องมีการ โชนนึ่งพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสมว่า พื้นที่ใดเหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชชนิดใด และรัฐต้องส่งเสริมในพื้นที่ที่กำหนดไว้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสม

4.6 ต้องสร้างความร่วมมือระหว่างเกษตรกรไทยกับการธุรกิจ เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตได้ตามที่ตลาดมีความต้องการและได้รับราคาผลผลิตดีกว่าปลูกโดยไม่ติดตามตลาด

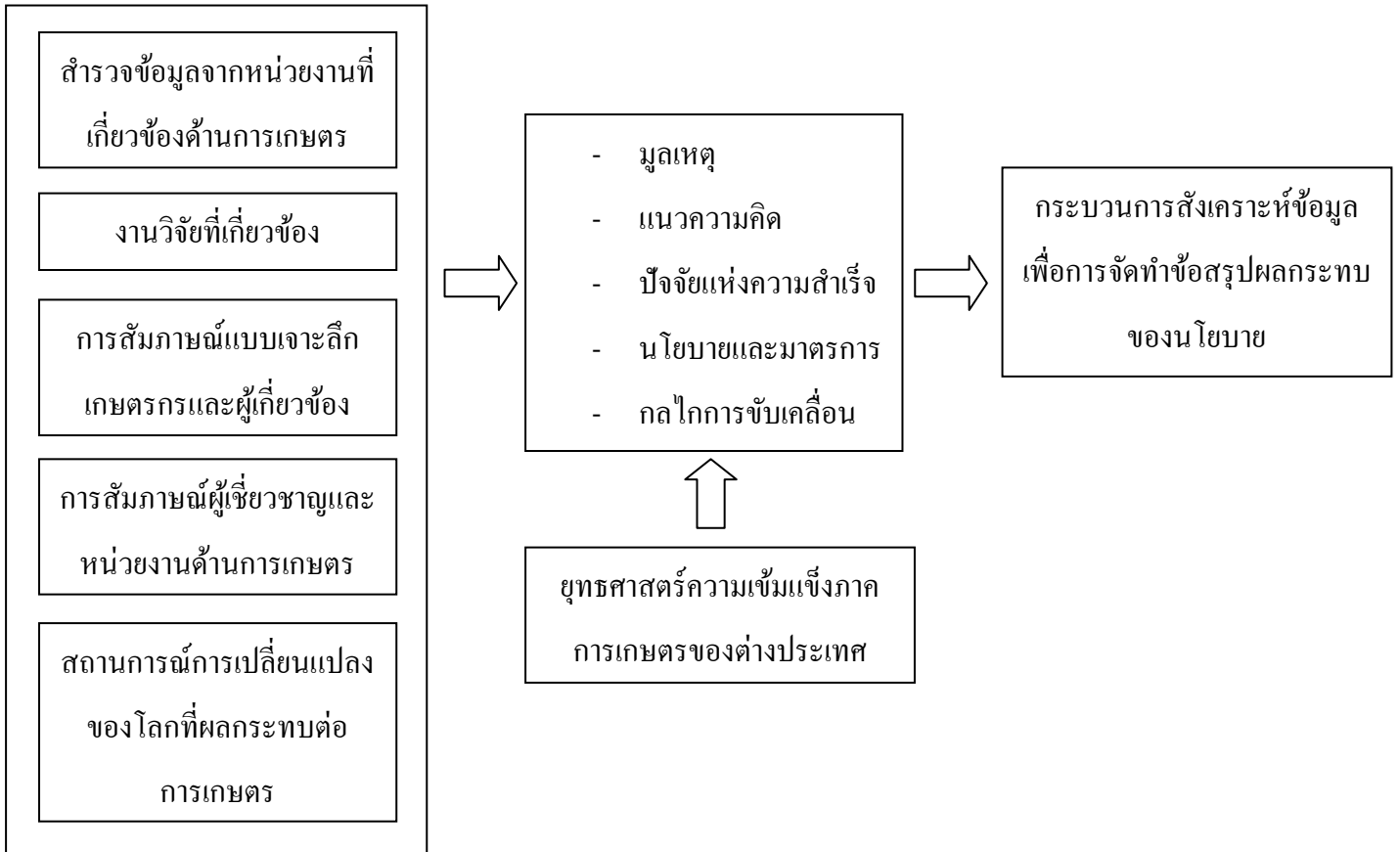
4.7 ต้องพัฒนาระบบการให้สวัสดิการสังคมแก่เกษตรกรให้ครอบคลุมทั้งหมด เชิดชูเกียรติ เกษตรกรดีเด่นในทุกระดับให้เกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพของตน

การใช้นโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นนโยบายด้านราคาหรือนโยบายช่วยเหลือปัจจัยการผลิตก็ตาม และมีการปรับตัวทั้งเกษตรกร รัฐบาลและภาคธุรกิจควบคู่ไปด้วยกัน ก็จะส่งผลทำให้เกษตรกรมีความแข็งแกร่งและสามารถพึ่งตนเองได้ รัฐก็จะสามารถลดขนาดของการช่วยเหลือเกษตรกรลงได้

กรอบความคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทฤษฎีรวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interviewing) กลุ่มตัวอย่างอันได้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีพ.ศ. 2556/57 ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำกับภาครัฐ

การสังเคราะห์ข้อเสนอด้านยุทธศาสตร์ จะใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากแนวคิด ทฤษฎีวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้นำเกษตรกรผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องกับการผลิต รวมทั้งแนวคิดในยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคเกษตรกรรมของต่างประเทศ



สรุป

สถานการณ์การเพาะปลูกข้าวของประเทศไทย ที่เกษตรกรประกอบอาชีพทำนามีจำนวนครัวเรือนเกษตรประมาณ 3.7 ล้านครัวเรือน จากครัวเรือนเกษตรกรทั่วประเทศ 5.78 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 66 ของครัวเรือนทั้งหมด พื้นที่เพาะปลูกข้าวรวมทั้งสิ้น 64.65 ล้านไร่ ผลผลิตรวมทั้งนาปีและนาปรัง 38 ล้านตันข้าวเปลือก ผลผลิตเฉลี่ย 442 กิโลกรัม/ไร่ แต่ต้นทุนการผลิตข้าวไทย โดยเฉลี่ยทั่วประเทศสูงมาก ปีการผลิต 2557/58 ต้นทุนการผลิต ต้นละ 10,831 บาท หากแยกเป็นประเภท ข้าวหอมมะลิ ต้นทุนการผลิต ต้นละ 13,072 บาท ข้าวเจ้า ต้นทุนการผลิต ต้นละ 9,098 บาท

จากต้นทุนการผลิตข้าวไทย สูงกว่าประเทศคู่แข่ง หากปล่อยให้มีการจำหน่ายตามราคาตลาด ซึ่งโดยปกติผลผลิตข้าวทั้งหมด จะใช้บริโภคในประเทศ และส่งออกในสัดส่วนเท่าๆกัน ราคาจะถูกกำหนดจากราคาตลาดโลก หากไม่มีการช่วยเหลือชาวนา ชาวนาก็จะประสบปัญหาการขาดทุน ซึ่งในต่างประเทศได้มีการช่วยเหลือชาวนาของตน ทั้งด้านการผลิตและด้านการตลาด ประเทศไทย รัฐบาลจึงต้องเข้ามาดูแลชาวนาโดยนโยบายการช่วยเหลือชาวนา

มีทั้งนโยบายการประกันรายได้ และนโยบายการรับจำนำ ซึ่งขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองใดเข้ามาบริหารประเทศ การใช้นโยบายแต่ละประเภท ชาวนาที่จะต้องได้รับผลแตกต่างกัน ซึ่งจะต้องมีการสอบถามความเห็นของชาวนาในพื้นที่ที่มีการทำนาปลูกข้าวเจ้ามากในจังหวัดภาคกลาง และพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกข้าวหอมมะลิในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อที่จะสำรวจความคิดเห็นของชาวนา ถึงผลกระทบของนโยบายภาครัฐต่อเกษตรกร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายงานของวิจัยฉบับนี้คือ เกษตรผู้ปลูกข้าวนาปีการผลิต พ.ศ. 2556/57 ที่มีพื้นที่การเพาะปลูกข้าวเจ้า ตั้งแต่ 10-30 ไร่ ข้าวหอมมะลิ ตั้งแต่ 10-20 ไร่ โดยกลุ่มตัวอย่างคือเกษตรกรในภาคกลางจำนวน 5 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 จังหวัด รวมทั้งหมด 10 จังหวัด ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา บุรีรัมย์ ฉะเชิงเทรา ชัยนาท ลพบุรี ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุพรรณบุรี สุรินทร์ และอุบลราชธานี จังหวัดละ 100 ราย รวมทั้งสิ้น 1,000 ชุด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพด้านการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร ปริมาณผลผลิต ต้นทุนการผลิต รายได้และรายจ่าย ครัวเรือน ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ และผู้สืบทอดอาชีพ นอกจากนี้ยังมีคำถามปลายเปิด เรื่องความต้องการการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากภาครัฐ

ส่วนที่ 2 เป็นการแสดงความเห็นในเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ และความพึงพอใจในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิต การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิต การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ความพึงพอใจในราคาสินค้าเกษตร ความพึงพอใจในนโยบายด้านการเกษตรของภาครัฐ ความต้องการพัฒนาการทำเกษตร เป็นต้น โดยแบ่งความเห็นออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ คะแนน 0 เท่ากับไม่มีความรู้และความพึงพอใจ คะแนน 1 เท่ากับระดับน้อย คะแนน 2 เท่ากับระดับปานกลาง และคะแนน 3 เท่ากับความรู้ ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จะใช้วิธีการแจกแบบสอบถามในทั้ง 10 จังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2557 – 31 มีนาคม 2557 เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 1 เดือน โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานการค้าภายในจังหวัดทั้ง 10 จังหวัด เป็นผู้ทำการรวบรวมจากการสุ่มตัวอย่างเลือก จังหวัดละ 2 อำเภอ และอำเภอละ 2 ตำบล ในแต่ละตำบลจะทำการสำรวจจำนวน 25 ตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรทั้ง 10 จังหวัด เพื่อศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อนโยบายรัฐ ข้อบกพร่อง จุดรั่วไหลของโครงการของภาครัฐในการช่วยเหลือเกษตรกร และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการของภาครัฐ ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร สามารถรวบรวมแบบสัมภาษณ์ ได้ทั้งสิ้น 1,000 ชุด ดังตารางที่ 1 และ 2

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม จะใช้ตัวเลขทางสถิติต่างๆ เป็นเครื่องมือในการช่วยในการวิเคราะห์และแปลผลการวิจัย โดยค่าเฉลี่ยจะเป็นการอธิบายภาพรวมของความเห็น ความพึงพอใจของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นการวัดการกระจายตัวของข้อมูล ซึ่งจะช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ละเอียดมากขึ้น โดยหากส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าสูง แสดงว่าข้อมูล ความเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรจากกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายตัวสูง เกษตรกรแต่ละคนให้ความเห็นที่แตกต่างหลากหลาย บางจังหวัดอาจมีความพึงพอใจสูง ในขณะที่อีกจังหวัดมีความพึงพอใจต่ำในเรื่องเดียวกัน หากส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าต่ำ แสดงว่าข้อมูลมีการกระจายตัวน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ข้อมูลหรือความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

สรุปพื้นที่ที่สำรวจความคิดเห็นเกษตรกร

จากการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรทั้ง 10 จังหวัด เพื่อศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อนโยบายรัฐ ข้อบกพร่อง จุดรั่วไหลของโครงการของภาครัฐในการช่วยเหลือเกษตรกร และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการของภาครัฐ ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร สามารถรวบรวมแบบสัมภาษณ์ ได้ทั้งสิ้น 1,000 ชุด สรุปได้เบื้องต้นในรูปของตาราง ตั้งแต่ ตารางที่ 4.1-4.14 โดยมีผลการสำรวจโดยสรุปดังนี้

ตารางที่ 4-1 รายชื่อจังหวัด อำเภอและตำบลที่ทำการสำรวจ

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล
พระนครศรีอยุธยา	บางซ้าย	บางซ้าย / เทพมงคล
	บางไทร	บางไทร / สนามชัย
บุรีรัมย์	เมือง	อิสาน / ในเมือง
	ประโคนชัย	ประโคนชัย / โคมะขาม
ฉะเชิงเทรา	พนมสารคาม	เมืองเก่า / พนมสารคาม
	บางน้ำเปรี้ยว	บางขนาก / บางน้ำเปรี้ยว
ชัยนาท	เมือง	หาดท่าเสา / ท่าชัย
	สรรพยา	สรรพยา / บางหลวง
ลพบุรี	บ้านหมี่	หนองทรายขาว / บ้านหมี่
	เมือง	จี่วราย / ท่าแค
ร้อยเอ็ด	เชียงขวัญ	พระธาตุ / บ้านเชียง
	โพธิ์ชัย	ขามเปี้ย / เชียงใหม่

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล
สุพรรณบุรี	เมือง	คอนตาล / โปธิ์พระยา
	สองพี่น้อง	บางเลน / สองพี่น้อง
สุรินทร์	เมือง	สลักไผ่ / นอกเมือง
	รัตนบุรี	ธาตุ / ยางสว่าง
อุบลราชธานี	สำโรง	โคกก่อง / หนองไฮ
	วารินชำราบ	คูเมือง / โนนโพนน
ศรีสะเกษ	เมือง	หญ้าปล้อง / หนองครก
	อุทุมพรพิสัย	แต่ / ทุ่งชัย

ตารางที่ 4-2 ผลการรวบรวมแบบสัมภาษณ์

จังหวัด	จำนวนแบบสัมภาษณ์ (ชุด)		
	ชาย	หญิง	รวม
พระนครศรีอยุธยา	63	37	100
บุรีรัมย์	49	51	100
ฉะเชิงเทรา	45	55	100
ชัยนาท	47	53	100
ลพบุรี	53	47	100
ร้อยเอ็ด	48	52	100
ศรีสะเกษ	63	37	100
สุพรรณบุรี	47	53	100
สุรินทร์	47	53	100
อุบลราชธานี	59	41	100
รวม	521	479	1,000

การประเมินผลการสำรวจ

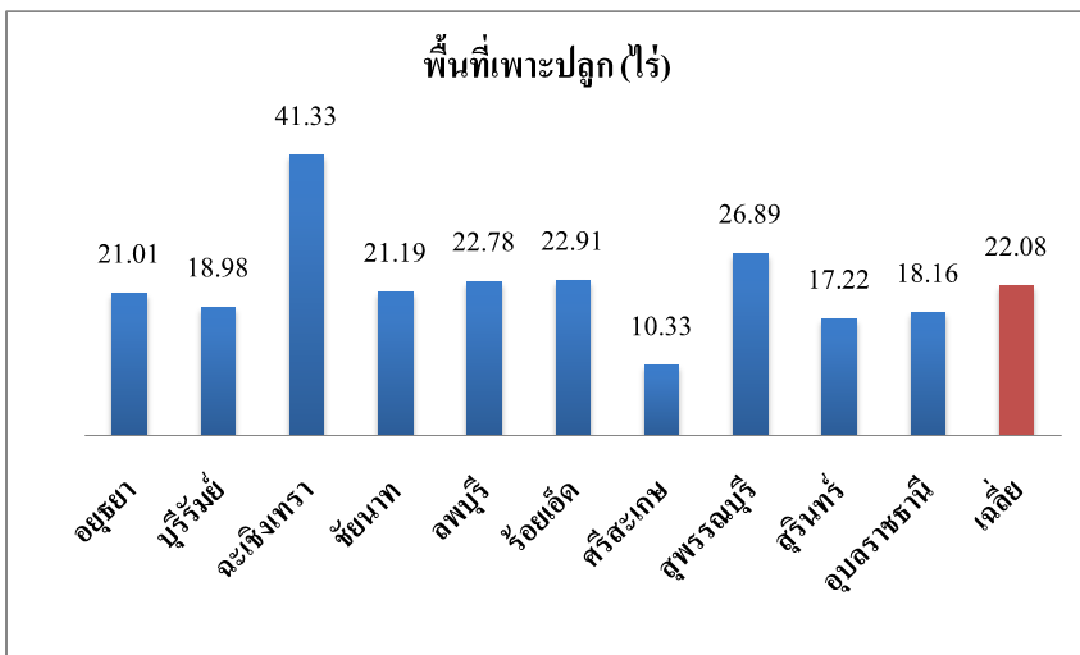
จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัยผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร สามารถวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน รวมถึงความรู้ ความเข้าใจ และความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามต่อนโยบายรัฐได้ ดังนี้

1. พื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อปี

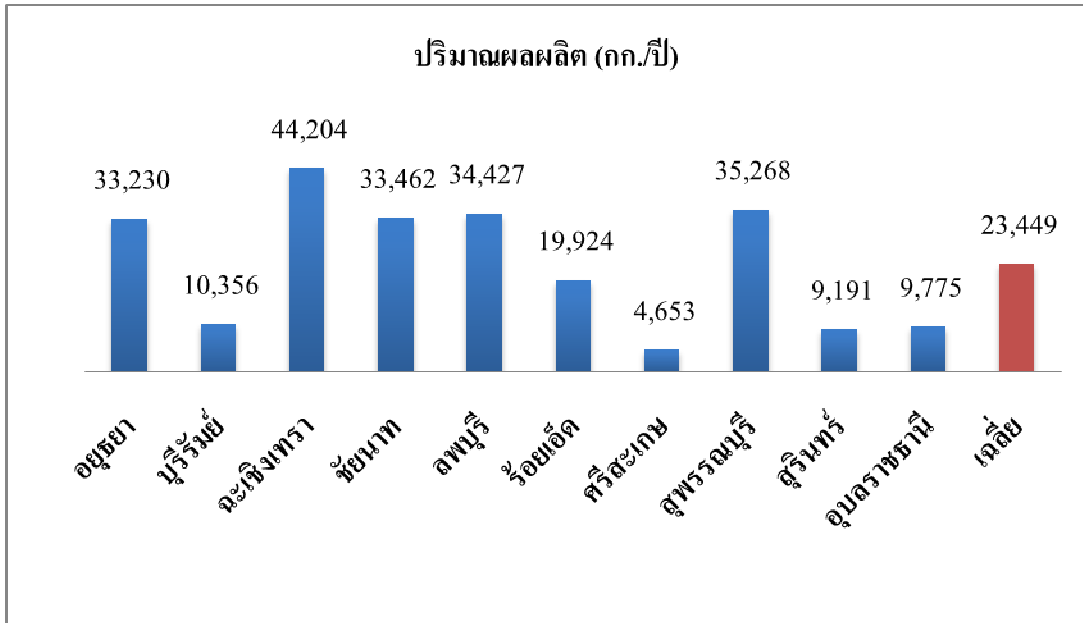
จากการสำรวจพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว พบว่าจังหวัดละโว้และจังหวัดระยองมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อเกษตรกรหนึ่งรายสูงที่สุด คือ 41.33 ไร่ รองลงมาคือจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 26.89 ไร่ และ 22.91 ไร่ ตามลำดับ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อเกษตรกรหนึ่งรายต่ำที่สุดคือจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยเพียง 10.33 ไร่ โดยรวมทุกจังหวัด เกษตรกรมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 22.08 ไร่ ต่อครัวเรือน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของพื้นที่เพาะปลูกอยู่ที่ 14.46 ซึ่งถือว่ามีการกระจายตัวของข้อมูลค่อนข้างสูง กล่าวคือ เกษตรกรจากกลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่เพาะปลูกในปริมาณที่หลากหลาย

โดยพื้นที่เพาะปลูกค่อนข้างสอดคล้องกับปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อปีของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยพบว่าจังหวัดละโว้และจังหวัดระยองมีปริมาณผลผลิตสูงที่สุด อยู่ที่ 44,204 กิโลกรัม รองลงมาคือจังหวัดสุพรรณบุรี 35,268 กิโลกรัม และจังหวัดลพบุรี 34,427 กิโลกรัม และจังหวัดที่มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อปีต่ำที่สุดคือจังหวัดศรีสะเกษ 4,653 กิโลกรัม โดยรวมแล้วเกษตรกรมีปริมาณผลผลิตเฉลี่ยปีละ 23,449 กิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของปริมาณผลผลิตอยู่ที่ 21,329.58 ซึ่งค่อนข้างใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ย จึงสรุปได้ว่าปริมาณผลผลิตของเกษตรกรมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทำให้ข้อมูลมีการกระจายตัวสูง

แผนภาพที่ 4-1 พื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อเกษตรกรหนึ่งราย แบ่งตามจังหวัด



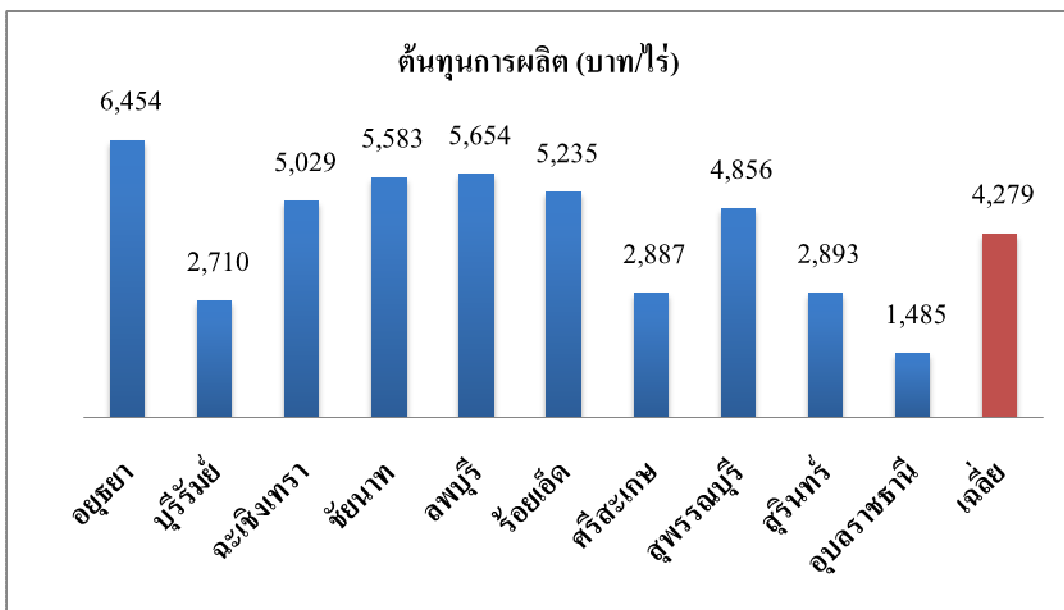
แผนภาพที่ 4-2 ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อปี แบ่งตามจังหวัด



2. ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่

จากการสำรวจต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว พบว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงสุด คือ 6,454 บาท รองลงมาเป็นจังหวัดลพบุรี และชัยนาท 5,654 บาท และ 5,583 บาทต่อไร่ ตามลำดับ และจังหวัดอุบลราชธานีมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 1,485 บาทต่อไร่ ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับปริมาณผลผลิต โดยรวมแล้วเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 4,279 บาทต่อไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของต้นทุนการผลิตอยู่ที่ 2,772.89 ถือว่าข้อมูลกระจายตัวกันพอสมควร ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงประมาณ 1,500-7,000 บาทต่อไร่

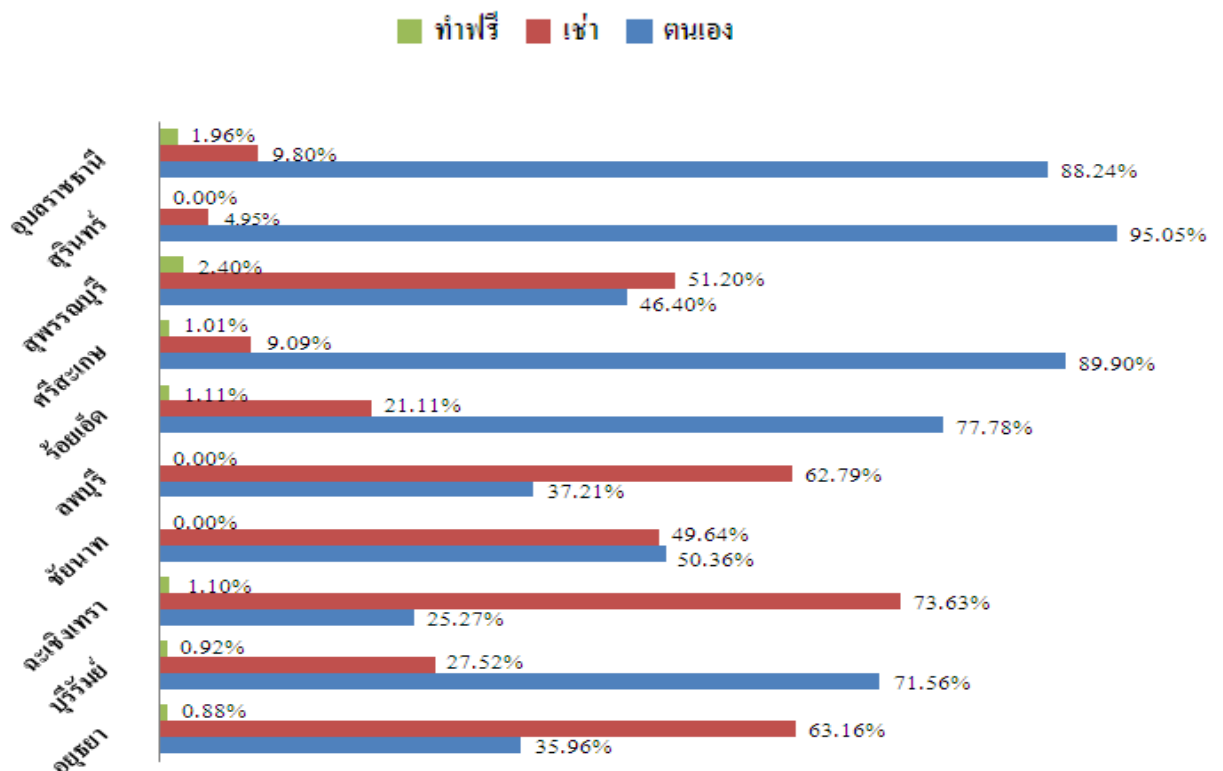
แผนภาพที่ 4-3 ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ แบ่งตามจังหวัด



3. รูปแบบของพื้นที่ทำการเกษตร

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรส่วนมากทำนาบนพื้นที่ของตนเองเป็นสัดส่วนสูงสุดถึง 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ ชัยนาท ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอุบลราชธานี ในขณะที่บางจังหวัด ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา ลพบุรี และสุพรรณบุรีทำนาโดยเกษตรกรเป็นผู้เช่าที่ดิน และทุกจังหวัดมีสัดส่วนการทำนาฟรีน้อยที่สุด

แผนภาพที่ 4-4 รูปแบบของพื้นที่ทำการเกษตร แบ่งตามจังหวัด

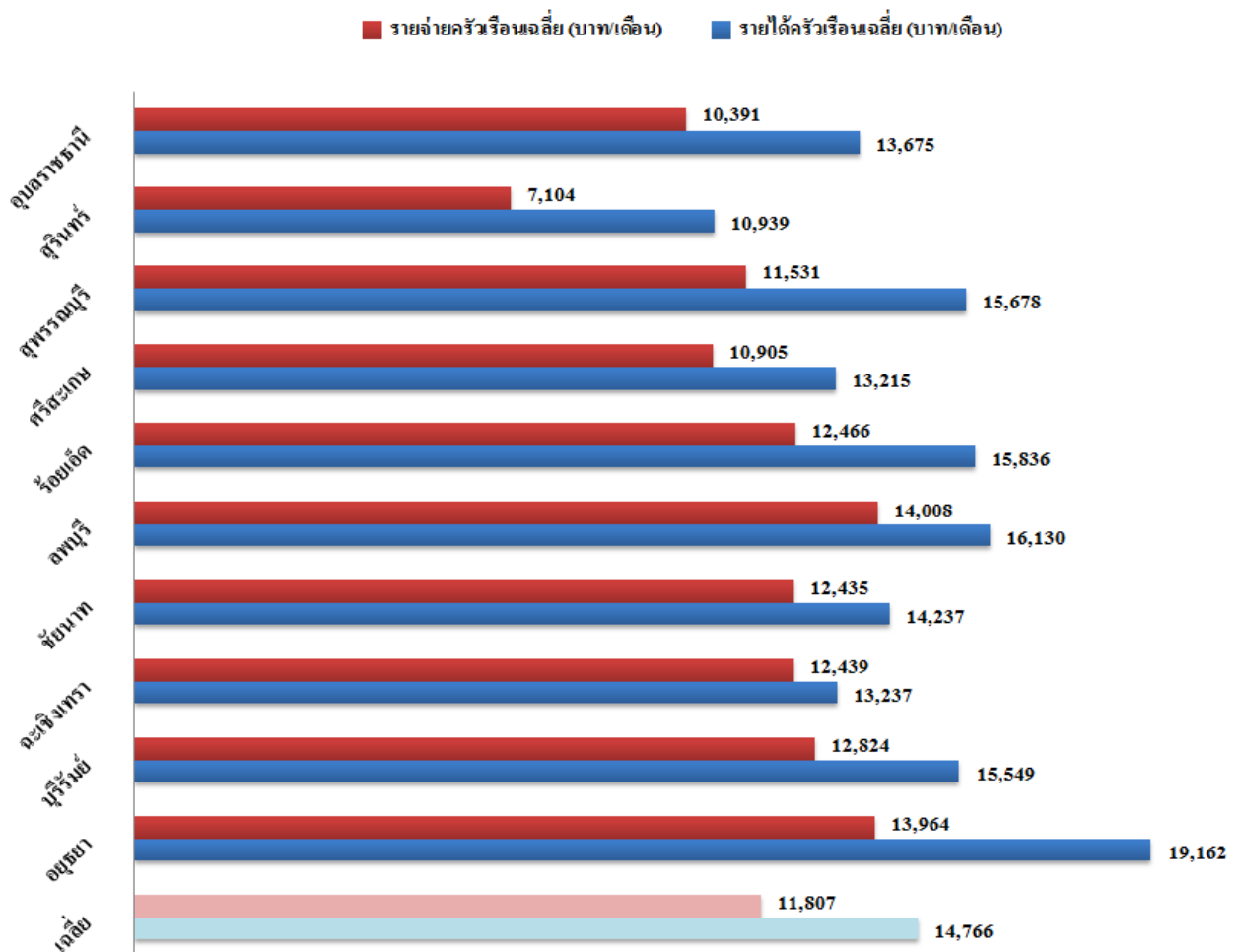


4. รายได้และรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน

รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยของเกษตรกรในแต่ละจังหวัดค่อนข้างใกล้เคียงกัน โดยอยู่ในระดับ 10,000-20,000 บาทต่อเดือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยสูงสุด คือ 19,162 บาทต่อเดือน ตามด้วย ลพบุรีและร้อยเอ็ด 16,130 บาท และ 15,836 บาทต่อเดือน และจังหวัดที่มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สุรินทร์ 10,939 บาทต่อเดือน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของรายได้ต่อครัวเรือนอยู่ที่ 17,051.52 สูงกว่ารายได้เฉลี่ยซึ่งเท่ากับ 14,766 บาทต่อเดือน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันมาก ข้อมูลจึงมีการกระจายตัวสูง เกษตรกรแต่ละคนมีรายได้ครัวเรือนแตกต่างกันมาก

รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยของเกษตรกรในแต่ละจังหวัดอยู่ที่ประมาณ 7,000-14,000 บาทต่อเดือน โดยจังหวัดลพบุรีมีรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยสูงสุด คือ 14,008 บาทต่อเดือน รองลงมา เป็นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและบุรีรัมย์ 13,964 บาท และ 12,824 บาทต่อเดือน และจังหวัด สุรินทร์มีรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 7,104 บาทต่อเดือน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของรายจ่ายต่อครัวเรือนเท่ากับ 12,187.03 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยคือ 11,807 บาทต่อเดือน เนื่องจากกลุ่ม ตัวอย่างมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ข้อมูลจึงมีการกระจายตัวกันสูงมาก สรุปได้ว่าเกษตรกรมี รายจ่ายครัวเรือนที่แตกต่างกันมาก ซึ่งสอดคล้องกับรายได้ครัวเรือน

แผนภาพที่ 4-5 รายได้และรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน แบ่งตามจังหวัด



5. ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการการผลิต

จากการสอบถามถึงความรู้ความเข้าใจในการผลิตข้าวของเกษตรกรแต่ละจังหวัด พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จังหวัดร้อยเอ็ดมีความรู้ความเข้าใจในการผลิตอยู่ในระดับมาก สูงที่สุดร้อยละ 45.92 และจังหวัดอุบลราชธานี เกษตรกรไม่มีความรู้ความเข้าใจในการผลิตมากที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 4 โดยความรู้ความเข้าใจเฉลี่ย ส่วนมากอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 74.06 ทั้งนี้ระดับความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.04 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.53 แสดงถึงข้อมูลมีการกระจายตัวน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่แสดงความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4-3 ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการการผลิต แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับความรู้ความเข้าใจในกระบวนการการผลิต			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	0.00%	9.09%	71.72%	19.19%
บุรีรัมย์	3.96%	24.75%	62.38%	8.91%
ฉะเชิงเทรา	0.00%	13.92%	77.22%	8.86%
ชัยนาท	0.00%	7.14%	67.35%	25.51%
ลพบุรี	0.00%	0.99%	92.08%	6.93%
ร้อยเอ็ด	0.00%	7.14%	46.94%	45.92%
ศรีสะเกษ	0.00%	11.58%	81.05%	7.37%
สุพรรณบุรี	0.00%	6.06%	85.86%	8.08%
สุรินทร์	0.00%	9.00%	88.00%	3.00%
อุบลราชธานี	4.00%	9.00%	68.00%	19.00%
รวม	0.80%	9.87%	74.06%	15.28%

6. การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต

จากการสอบถามเกษตรกรเรื่องการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปลูกข้าวในแต่ละจังหวัด พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของทุกจังหวัดมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในระดับปานกลาง ยกเว้นจังหวัดร้อยเอ็ดที่เกษตรกรส่วนมากมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิตข้าวในระดับมากถึงร้อยละ 52.53 และจังหวัดสุพรรณบุรี เกษตรกรไม่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้มากที่สุดร้อยละ 7.14 โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิตเฉลี่ยรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 65.23 นอกจากนี้ระดับความเห็นของเกษตรกรในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.95 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.65 แสดงถึงข้อมูลกระจายตัวพอสมควร เกษตรกรบางส่วนนำเทคโนโลยีมาใช้มาก ในขณะที่บางส่วนนำมาใช้น้อย แต่โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4-4 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	5.05%	14.14%	72.73%	8.08%
บุรีรัมย์	0.99%	36.63%	58.42%	3.96%
ฉะเชิงเทรา	0.00%	17.72%	72.15%	10.13%
ชัยนาท	3.16%	8.42%	66.32%	22.11%
ลพบุรี	2.97%	5.94%	84.16%	6.93%
ร้อยเอ็ด	1.01%	2.02%	44.44%	52.53%
ศรีสะเกษ	0.00%	31.58%	62.11%	6.32%
สุพรรณบุรี	7.14%	15.31%	66.33%	11.22%
สุรินทร์	3.03%	25.25%	59.60%	12.12%
อุบลราชธานี	1.00%	4.00%	66.00%	29.00%
รวม	2.44%	16.10%	65.23%	16.24%

7. ความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตร

จากการสอบถามเกษตรกรเกี่ยวกับความรู้ด้านตลาดสินค้าเกษตรในแต่ละจังหวัด พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของทุกจังหวัดมีความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตรในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีมีความรู้ด้านตลาดสินค้าเกษตรในระดับมาก สูงที่สุดคือร้อยละ 27 และเกษตรกรในจังหวัดชัยนาทไม่มีความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตรสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 5.15 โดยความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตรเฉลี่ยทุกจังหวัดส่วนมากอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 63.12 ทั้งนี้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.77 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.62 สรุปได้ว่าระดับความเห็นมีการกระจายตัวกันพอสมควร ความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตรของเกษตรกรแต่ละคนค่อนข้างแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามโดยเฉลี่ยรวมแล้วอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง

ตารางที่ 4-5 ความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตร แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตร			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	3.03%	32.32%	63.64%	1.01%
บุรีรัมย์	3.06%	34.69%	57.14%	5.10%
ฉะเชิงเทรา	0.00%	30.77%	66.67%	2.56%
ชัยนาท	5.15%	23.71%	60.82%	10.31%
ลพบุรี	2.97%	31.68%	62.38%	2.97%
ร้อยเอ็ด	1.02%	14.29%	63.27%	21.43%
ศรีสะเกษ	0.00%	22.11%	72.63%	5.26%
สุพรรณบุรี	3.03%	34.34%	59.60%	3.03%
สุรินทร์	4.00%	28.00%	67.00%	1.00%
อุบลราชธานี	1.00%	14.00%	58.00%	27.00%
รวม	2.33%	26.59%	63.12%	7.97%

8. ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากอดีต

จากการสอบถามถึงปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากอดีตของเกษตรกรในแต่ละจังหวัด พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของทุกจังหวัดมีปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง โดยจังหวัดอุบลราชธานีมีปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นในระดับมาก สูงที่สุดร้อยละ 28 ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ไม่มีผลผลิตเพิ่มขึ้นสูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 7 ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากอดีตเฉลี่ยทุกจังหวัดส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางที่ร้อยละ 61.47 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.66 ซึ่งมีการกระจายตัวของข้อมูลพอสมควร แสดงว่าปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกรแต่ละคนอยู่ในระดับหลากหลาย แต่โดยรวมยังคงอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4-6 ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากอดีต แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากอดีต			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	1.02%	10.20%	75.51%	13.27%
บุรีรัมย์	7.00%	29.00%	55.00%	9.00%
ฉะเชิงเทรา	1.27%	25.32%	65.82%	7.59%
ชัยนาท	2.04%	23.47%	55.10%	19.39%
ลพบุรี	1.00%	17.00%	68.00%	14.00%
ร้อยเอ็ด	1.03%	48.45%	26.80%	23.71%
ศรีสะเกษ	0.00%	12.63%	75.79%	11.58%
สุพรรณบุรี	3.00%	20.00%	60.00%	17.00%
สุรินทร์	1.01%	23.23%	64.65%	11.11%
อุบลราชธานี	0.00%	4.00%	68.00%	28.00%
รวม	1.74%	21.33%	61.47%	15.47%

9. คุณภาพผลผลิตที่เพิ่มขึ้น

จากการสอบถามเกษตรกรในแต่ละจังหวัดถึงคุณภาพของผลผลิต พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของทุกจังหวัดให้ความเห็นว่าคุณภาพของผลผลิตเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง ยกเว้นจังหวัดร้อยเอ็ดที่ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าคุณภาพผลผลิตเพิ่มขึ้นในระดับน้อย และคุณภาพผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยทุกจังหวัดส่วนมากอยู่ในระดับปานกลางที่ร้อยละ 62.70 โดยระดับคุณภาพผลผลิตที่เพิ่มขึ้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.64 แสดงว่าความเห็นของเกษตรกรในเรื่องนี้มีการกระจายตัวค่อนข้างหลากหลาย แต่โดยเฉลี่ยแล้วยังอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4-7 คุณภาพผลผลิตที่เพิ่มขึ้น แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับคุณภาพผลผลิตที่เพิ่มขึ้น			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	1.02%	17.35%	71.43%	10.20%
บุรีรัมย์	2.00%	33.00%	55.00%	10.00%
ฉะเชิงเทรา	1.27%	18.99%	67.09%	12.66%
ชัยนาท	2.04%	12.24%	59.18%	26.53%
ลพบุรี	2.02%	12.12%	69.70%	16.16%
ร้อยเอ็ด	0.00%	40.82%	34.69%	24.49%
ศรีสะเกษ	0.00%	9.47%	74.74%	15.79%
สุพรรณบุรี	2.04%	13.27%	56.12%	28.57%
สุรินทร์	1.02%	22.45%	64.29%	12.24%
อุบลราชธานี	0.00%	3.03%	74.75%	22.22%
รวม	1.14%	18.27%	62.70%	17.89%

10. ความช่วยเหลือที่ได้รับจากภาครัฐ

จากการสอบถามเกษตรกรในแต่ละจังหวัดถึงความช่วยเหลือที่ได้รับจากภาครัฐพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐในระดับมาก ในขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่ในจังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี และสุรินทร์ ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐในระดับน้อย ส่วนจังหวัดอื่น ๆ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือในระดับปานกลาง โดยความช่วยเหลือที่ได้รับจากภาครัฐเฉลี่ยทุกจังหวัดอยู่ในระดับปานกลางที่ร้อยละ 47.12 ระดับความเห็นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.77 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.79 ซึ่งถือว่ามีระดับความเห็นหลากหลาย อย่างไรก็ตามโดยเฉลี่ยรวม เกษตรกรได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐในระดับน้อยถึงปานกลาง

ตารางที่ 4-8 ความช่วยเหลือที่ได้รับจากภาครัฐ แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับความช่วยเหลือที่ได้รับจากภาครัฐ			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	3.06%	19.39%	37.76%	39.80%
บุรีรัมย์	1.02%	27.55%	38.78%	32.65%
ฉะเชิงเทรา	2.56%	32.05%	57.69%	7.69%
ชัยนาท	9.18%	29.59%	44.90%	16.33%
ลพบุรี	8.91%	43.56%	38.61%	8.91%
ร้อยเอ็ด	6.06%	30.30%	42.42%	21.21%
ศรีสะเกษ	3.16%	26.32%	64.21%	6.32%
สุพรรณบุรี	4.12%	45.36%	45.36%	5.15%
สุรินทร์	7.07%	47.47%	42.42%	3.03%
อุบลราชธานี	1.00%	10.00%	59.00%	30.00%
รวม	4.61%	31.16%	47.12%	17.11%

11. การรับรู้สถานการณ์การผลิตของประเทศเพื่อนบ้าน

จากผลสำรวจเกษตรกรถึงการรับรู้สถานการณ์การผลิตของประเทศเพื่อนบ้านพบว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีการรับรู้สถานการณ์การผลิตของประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุดร้อยละ 39.80 ในขณะที่เกษตรกรส่วนมากในจังหวัด ศรีสะเกษมีการรับรู้สถานการณ์น้อยอยู่ที่ร้อยละ 69.15 โดยเกษตรกรส่วนมากเฉลี่ยทุกจังหวัดรับรู้สถานการณ์ในระดับปานกลางร้อยละ 43.87 ทั้งนี้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.52 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.79 ซึ่งหมายถึงมีการกระจายตัวสูงระดับการรับรู้สถานการณ์ของประเทศเพื่อนบ้านของเกษตรกรแต่ละคนมีความแตกต่างกันหลากหลาย แต่โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง

ตารางที่ 4-9 ระดับการรับรู้สถานการณ์การผลิตของประเทศเพื่อนบ้าน

จังหวัด	ระดับการรับรู้สถานการณ์การผลิตของประเทศเพื่อนบ้าน			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	4.04%	35.35%	55.56%	5.05%
บุรีรัมย์	11.00%	51.00%	37.00%	1.00%
ฉะเชิงเทรา	2.56%	46.15%	50.00%	1.28%
ชัยนาท	12.37%	27.84%	47.42%	12.37%
ลพบุรี	7.00%	30.00%	61.00%	2.00%
ร้อยเอ็ด	3.06%	27.55%	29.59%	39.80%
ศรีสะเกษ	10.64%	69.15%	19.15%	1.06%
สุพรรณบุรี	15.00%	31.00%	53.00%	1.00%
สุรินทร์	27.00%	34.00%	37.00%	2.00%
อุบลราชธานี	3.00%	28.00%	49.00%	20.00%
รวม	9.57%	38.00%	43.87%	8.56%

12. ความต้องการที่จะพัฒนาการทำการเกษตร

จากการวิเคราะห์แบบสำรวจพบว่าเกษตรกรในจังหวัดร้อยเอ็ดร้อยละ 85.86 มีความต้องการที่จะพัฒนาการทำการเกษตรในระดับสูง ในขณะที่เกษตรกรส่วนมากในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา บุรีรัมย์ ฉะเชิงเทรา ลพบุรี และอุบลราชธานี มีความต้องการที่จะพัฒนาการทำการเกษตรในระดับปานกลาง โดยเฉลี่ยทุกจังหวัดส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะพัฒนาการทำการเกษตรในระดับปานกลางร้อยละ 47.85 ทั้งนี้ความต้องการที่จะพัฒนาการทำการเกษตรมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.37 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.66 ซึ่งแสดงว่าระดับความต้องการมีการกระจายตัวค่อนข้างน้อย เกษตรกรให้ความเห็นไปในทางเดียวกันว่าต้องการพัฒนาการทำการเกษตรในระดับปานกลางถึงมาก

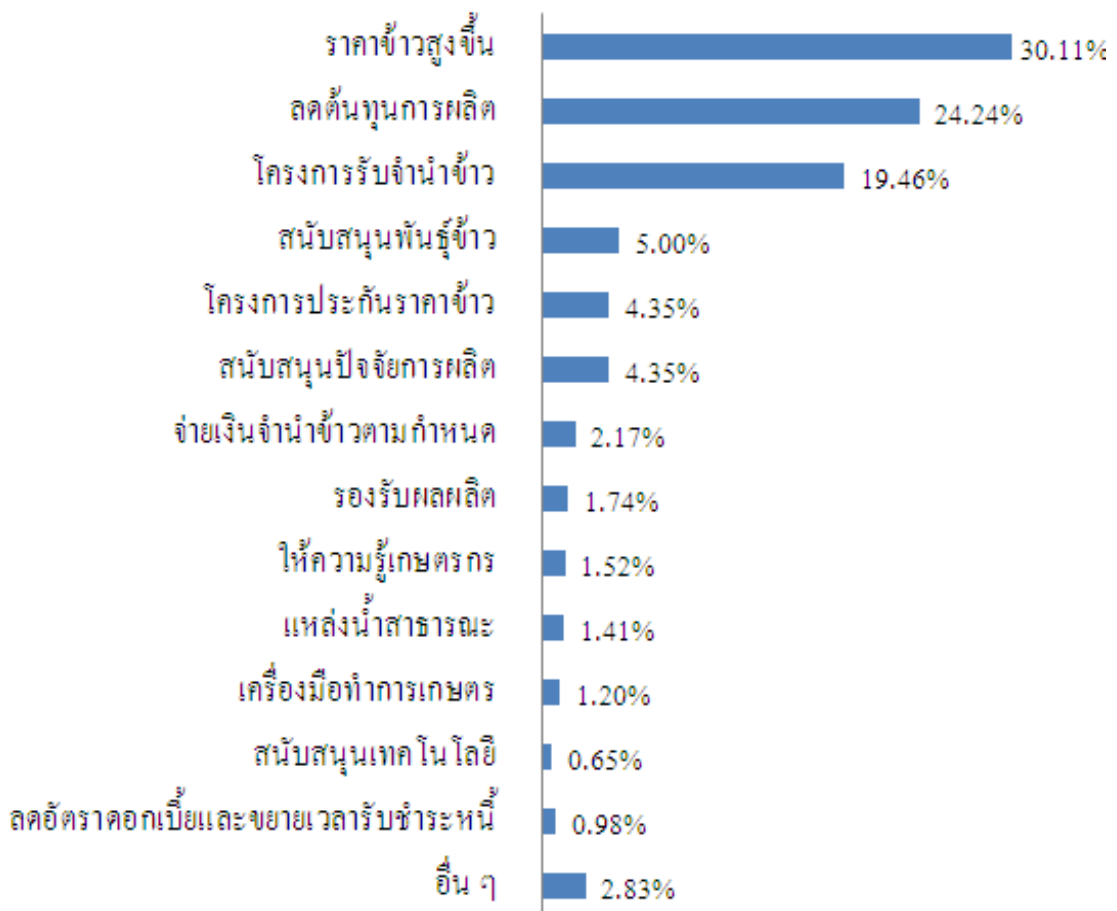
ตารางที่ 4-10 ระดับความต้องการที่จะพัฒนาการทำการเกษตร

จังหวัด	ระดับความต้องการที่จะพัฒนาการทำการเกษตร			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	0.00%	5.05%	70.71%	24.24%
บุรีรัมย์	3.00%	19.00%	43.00%	35.00%
ฉะเชิงเทรา	0.00%	6.33%	63.29%	30.38%
ชัยนาท	1.02%	1.02%	46.94%	51.02%
ลพบุรี	3.96%	4.95%	68.32%	22.77%
ร้อยเอ็ด	0.00%	1.01%	13.13%	85.86%
ศรีสะเกษ	0.00%	11.58%	42.11%	46.32%
สุพรรณบุรี	5.00%	2.00%	43.00%	50.00%
สุรินทร์	1.00%	6.00%	35.00%	58.00%
อุบลราชธานี	0.00%	1.00%	53.00%	46.00%
รวม	1.40%	5.79%	47.85%	44.96%

13. ความต้องการความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากภาครัฐ

จากการสอบถามความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือเรื่องเพิ่มราคาข้าวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.11 รองลงมาเป็นเรื่องการลดต้นทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 24.24 ส่วนเรื่องโครงการรับจำนำข้าว เกษตรกรต้องการให้มีต่อไป คิดเป็นร้อยละ 19.46 นอกเหนือจากนั้น เป็นความต้องการในด้านอื่น ๆ เช่น การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ โครงการประกันราคาข้าว สนับสนุนปัจจัยการผลิต การจ่ายเงินตามโครงการรับจำนำข้าวให้ตรงกำหนด การมีตลาดรองรับผลผลิต การให้ความรู้แก่เกษตรกร แหล่งน้ำสาธารณะเพื่อการทำเกษตร การสนับสนุนเครื่องมือการทำเกษตร ลดต้นทุนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมและขยายระยะเวลาการชำระหนี้ การสนับสนุนเทคโนโลยีใหม่ๆ และการปราบปรามเพลี้ยกระโดด

■ สัดส่วนความต้องการความช่วยเหลือ



ผลการสำรวจความพึงพอใจของเกษตรกรด้านต่างๆ

1. ความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรในปัจจุบัน

จากผลสำรวจความพึงพอใจของเกษตรกรในแต่ละจังหวัดต่อราคาสินค้าเกษตรในปัจจุบัน พบว่าเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีมีความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรในระดับมากที่สุดจากทุกจังหวัดอยู่ที่ร้อยละ 28.57 ในขณะที่เกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชัยนาท ร้อยเอ็ด และสุพรรณบุรี มีความพึงพอใจในระดับน้อย สอดคล้องกับระดับความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรในปัจจุบันเฉลี่ยทุกจังหวัดที่อยู่ในระดับน้อยที่ร้อยละ 47.11 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.77 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยซึ่งเท่ากับ 1.54 แล้ว สรุปได้ว่าเกษตรกรบางส่วนมีความพึงพอใจมาก บางส่วนมีความพึงพอใจน้อย ความเห็นกระจายตัวพอสมควร แต่โดยรวมมีความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างน้อยถึงปานกลาง

ตารางที่ 4-11 ความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรในปัจจุบัน แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตร			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	5.05%	65.66%	21.21%	8.08%
บุรีรัมย์	4.95%	43.56%	24.75%	26.73%
ฉะเชิงเทรา	10.26%	42.31%	41.03%	6.41%
ชัยนาท	9.47%	63.16%	14.74%	12.63%
ลพบุรี	5.05%	37.37%	52.53%	5.05%
ร้อยเอ็ด	3.06%	62.24%	14.29%	20.41%
ศรีสะเกษ	3.19%	24.47%	69.15%	3.19%
สุพรรณบุรี	8.25%	65.98%	21.65%	4.12%
สุรินทร์	4.08%	45.92%	47.96%	2.04%
อุบลราชธานี	2.04%	20.41%	48.98%	28.57%
รวม	5.54%	47.11%	35.63%	11.72%

2. ความพึงพอใจต่อนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาลเรื่องการรับจํานําและการประกันรายได้

จากผลสำรวจความพึงพอใจของเกษตรกรต่อนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาลในเรื่องการรับจํานําและการประกันรายได้ พบว่าเกษตรกรส่วนมากในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และร้อยเอ็ดมีระดับความพึงพอใจสูง ในขณะที่จังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษอยู่ในระดับต่ำ โดยรวมความพึงพอใจของเกษตรกรต่อนโยบายของรัฐบาลส่วนมากอยู่ในระดับสูงที่ร้อยละ 40.17 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ที่ 2.11 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.87 ซึ่งมีความเห็นที่หลากหลายสอดคล้องกับระดับความพึงพอใจที่แตกต่างกันในแต่ละจังหวัดดังที่ได้กล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตามโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรพึงพอใจต่อนโยบายภาครัฐในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4-12 ความพึงพอใจต่อนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาลเรื่องการรับจํานําและการประกันรายได้ แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับความพึงพอใจต่อนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาล			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	0.00%	5.10%	10.20%	84.69%
บุรีรัมย์	2.00%	26.00%	37.00%	35.00%
ฉะเชิงเทรา	1.27%	13.92%	55.70%	29.11%
ชัยนาท	3.09%	12.37%	36.08%	48.45%
ลพบุรี	3.03%	14.14%	56.57%	26.26%
ร้อยเอ็ด	1.02%	5.10%	10.20%	83.67%
ศรีสะเกษ	11.58%	75.79%	10.53%	2.11%
สุพรรณบุรี	2.08%	12.50%	34.38%	51.04%
สุรินทร์	10.10%	47.47%	30.30%	12.12%
อุบลราชธานี	2.02%	6.06%	62.63%	29.29%
รวม	3.62%	21.85%	34.36%	40.17%

3. ความพึงพอใจต่ออาชีพเกษตรกร

จากการวิเคราะห์แบบสำรวจพบว่า เกษตรกรในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนมากร้อยละ 83.51 มีระดับความพึงพอใจต่ออาชีพสูง โดยจำนวนเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีความพึงพอใจต่ออาชีพในระดับน้อยมีจำนวนมากที่สุดในทุกจังหวัดอยู่ที่ร้อยละ 32.32 ความพึงพอใจโดยรวมส่วนมากอยู่ที่ระดับปานกลางอยู่ที่ร้อยละ 49.64 ความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ที่ 2.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.64 ซึ่งถือว่ามี การกระจายตัวของข้อมูลค่อนข้างน้อย เกษตรกรมีความพึงพอใจในอาชีพอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก

ตารางที่ 4-13 ความพึงพอใจต่ออาชีพเกษตรกร แบ่งตามจังหวัด

จังหวัด	ระดับความพึงพอใจต่ออาชีพเกษตรกร			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	0.00%	3.13%	50.00%	46.88%
บุรีรัมย์	2.02%	32.32%	50.51%	15.15%
ฉะเชิงเทรา	0.00%	3.80%	60.76%	35.44%
ชัยนาท	0.00%	5.15%	43.30%	51.55%
ลพบุรี	2.97%	6.93%	62.38%	27.72%
ร้อยเอ็ด	0.00%	5.15%	11.34%	83.51%
ศรีสะเกษ	0.00%	7.45%	67.02%	25.53%
สุพรรณบุรี	0.00%	5.05%	44.44%	50.51%
สุรินทร์	0.00%	6.06%	64.65%	29.29%
อุบลราชธานี	0.00%	6.00%	42.00%	52.00%
รวม	0.50%	8.10%	49.64%	41.76%

4. ความพึงพอใจในความเป็นอยู่

จากผลสำรวจพบว่าเกษตรกรในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนมากร้อยละ 55.56 มีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ในระดับสูง ในขณะที่เกษตรกรในจังหวัดอื่นๆ มีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับระดับความพึงพอใจเฉลี่ยทุกจังหวัดส่วนมากที่อยู่ในระดับปานกลางอยู่ที่ร้อยละ 69.70 โดยความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ที่ 2.04 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.57 ซึ่งหมายถึงข้อมูลมีการกระจายตัวไม่สูงมากนัก เกษตรกรโดยรวมมีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4-14 ระดับความพึงพอใจในความเป็นอยู่

จังหวัด	ระดับความพึงพอใจในความเป็นอยู่			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
พระนครศรีอยุธยา	1.01%	13.13%	71.72%	14.14%
บุรีรัมย์	6.93%	30.69%	62.38%	0.00%
ฉะเชิงเทรา	0.00%	6.33%	86.08%	7.59%
ชัยนาท	0.00%	11.34%	62.89%	25.77%
ลพบุรี	0.00%	13.86%	80.20%	5.94%
ร้อยเอ็ด	0.00%	4.04%	40.40%	55.56%
ศรีสะเกษ	0.00%	14.74%	67.37%	17.89%
สุพรรณบุรี	0.00%	8.00%	86.00%	6.00%
สุรินทร์	0.00%	5.00%	74.00%	21.00%
อุบลราชธานี	0.00%	11.00%	66.00%	23.00%
รวม	0.79%	11.81%	69.70%	17.69%

ผลวิเคราะห์ทางสถิติจากสมมติฐานการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ความเห็นและความพึงพอใจของเกษตรกรเชิงสถิติ สามารถแปรผลและสรุปเป็นผลการวิจัยได้ โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ถึงนโยบายด้านการเกษตรของภาครัฐ

ในการศึกษาการรับรู้ถึงนโยบายด้านการเกษตรของภาครัฐ จะอธิบายถึงผลจากการเก็บข้อมูลการวิจัยในด้านความคิดเห็น ความพึงพอใจของเกษตรกร รวมทั้งผลกระทบต่อเกษตรกรจากนโยบายด้านการเกษตรของภาครัฐ ซึ่งมีความสามารถสรุปผลจากการวิจัยได้ ดังนี้

1.1 ความพึงพอใจต่อนโยบายของภาครัฐ และการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ

จากผลสำรวจระดับความพึงพอใจต่อนโยบายภาครัฐของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อนโยบายของภาครัฐค่อนข้างมาก แต่ในขณะเดียวกันเกษตรกรโดยรวมกลับมีความเห็นว่าตนยังได้รับความช่วยเหลือจากรัฐค่อนข้างน้อย แสดงให้เห็นว่าแม้นโยบายการช่วยเหลือภาคการเกษตรของรัฐจะออกมาได้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร แต่การช่วยเหลือตามนโยบายทำได้เพียงชั่วคราว ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน เกษตรกรจึงมีความเห็นว่าความช่วยเหลือจากรัฐนั้นยังไม่มากเท่าที่ควร มีการเรียกร้องให้รัฐช่วยเหลือตลอดเวลา

ตัวอย่างนโยบายรับจำนำข้าวในปี 2556/57 ที่ผ่านมา ผลจากการดำเนินโครงการสามารถยกระดับรายได้ของเกษตรกรได้จริง เนื่องจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้จากการขายข้าวในราคารับจำนำซึ่งสูงกว่าราคาตลาด นอกจากนี้เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ยังได้รับประโยชน์จากการที่สามารถขายข้าวนอกโครงการรับจำนำได้ราคาที่สูงขึ้น เนื่องจากจากกลไกตลาดที่ทำให้ราคาข้าวในสูงขึ้นตามราคารับจำนำของรัฐบาล อย่างไรก็ตามการตั้งราคารับจำนำที่สูงกว่าราคาตลาดมาก ทำให้เกษตรกรเลือกที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำแทนการหาช่องทางตลาดอื่นๆ ที่สามารถขายข้าวได้ยั่งยืนกว่า อีกทั้งยังส่งผลให้เกษตรกรไม่สนใจที่จะผลิตข้าวให้มีคุณภาพเพื่อเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้นนโยบายดังกล่าวจึงไม่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านราคาข้าวอย่างยั่งยืน และรัฐเองก็มีความสามารถอุ้มระดับราคาข้าวให้ได้เท่ากับราคารับจำนำได้ในระยะเวลาชั่วคราวเท่านั้น เมื่อไม่มีโครงการรับจำนำต่อเนื่องแล้ว ราคาข้าวก็จะตกลงตามเดิม(โครงการประเมินผลการดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรัง, 2556)

1.2 ผลกระทบต่อเกษตรกรจากการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการนโยบาย

โครงการจำนำข้าวของรัฐมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ประเด็นที่สำคัญประเด็นหนึ่งคือการบริหารจัดการโครงการ โดยขาดประสิทธิภาพ จนทำให้เกิดการทุจริตในกระบวนการจำนำข้าว ส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลกระทบอย่างมาก ทั้งในเรื่องความล่าช้าในการจ่ายเงินให้กับเกษตรกร การได้รับเงินจากการขายข้าวน้อยกว่าที่รัฐกำหนดไว้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการถูกโรงสีเออาร์เคเอเปรียบ ผ่านการปรับแต่งตราชั่ง การผิดผ่อนการออกเอกสารแสดงสิทธิ์ การลักลอบนำข้าวที่รับจำนำไปขาย รวมทั้งการกดราคาจากการวัดความชื้นของข้าวและปรับแต่งอุปกรณ์วัดความชื้น เพื่อให้แสดงความชื้นสูงกว่าปกติ เป็นต้น นอกจากนี้ การกำหนดขอบเขตพื้นที่โรงสีที่รับจำนำข้าว ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกในการรับจำนำน้อยลงและต้องสูญเสียอำนาจต่อรองในการขายข้าวไปให้กับโรงสี (โครงการประเมินผลการดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือก นาปีรัง, 2556)

นอกจากผลกระทบจากการทุจริตในกระบวนการรับจำนำแล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องการระบายข้าวของรัฐ โดยรัฐไม่สามารถระบายข้าวที่รับจำนำได้ดีเท่าที่ควร จึงทำให้ต้องเก็บข้าวไว้ในโกดังเป็นเวลานาน ส่งผลให้ข้าวเสื่อมคุณภาพ มูลค่าข้าวลดลง ส่งผลให้ระบายข้าวออกไปทำได้ยากยิ่งขึ้น ทำให้ภาครัฐต้องเป็นผู้แบกรับภาระในการถือครองข้าวจำนวนมหาศาลที่ไม่สามารถระบายออกไปได้ เพิ่มรายจ่ายจำนวนมากให้กับภาคการคลังของประเทศซึ่งส่งผลเสียต่อการรักษาเสถียรภาพทางการคลังในระยะยาว รวมทั้งเกษตรกรผู้จำนำซึ่งรอคอยการจ่ายเงินจากการขายข้าวของรัฐ ย่อมได้รับผลกระทบจากการรับเงินล่าช้าเพราะรัฐไม่มีความสามารถในการระบายข้าวได้ ส่งผลกระทบย้อนกลับมายังเกษตรกรเองที่มีเงินต้นน้อย ต้องกู้เงินนอกระบบ หรือพวกที่ซื้อสินค้าเงินผ่อน จะได้รับผลกระทบจากการจ่ายเงินจำนำล่าช้าเป็นอย่างมาก

2. ความต้องการความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากภาครัฐ

ในการทำวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากรัฐ โดยสามารถจำแนกความต้องการของเกษตรกรที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

2.1 ต้องการให้ราคาข้าวสูงขึ้น

จากผลการวิเคราะห์ความต้องการการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐของเกษตรกร พบว่าประเด็นสำคัญที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้องการให้รัฐช่วยเหลือมากที่สุด คือ ช่วยให้ราคาข้าวสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 30.11 ของความต้องการทั้งหมด เนื่องจากราคาข้าวที่สูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายข้าวมากขึ้น เพียงพอกับต้นทุนการผลิตและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นในปัจจุบัน ความต้องการดังกล่าวสอดคล้องกับความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรในปัจจุบัน

ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับต่ำ แม้ว่าโครงการรับจำนำข้าวจะสามารถยกระดับราคาข้าวให้สูงขึ้นได้จริง แต่เป็นการช่วยเหลือเพียงชั่วคราว ไม่สามารถทำให้ราคาข้าวเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้น เกษตรกรยังมีความหวังที่จะต้องการให้รัฐบาลผลักดันให้ราคาข้าวสูงขึ้น ไม่ว่าจะดำเนินการนโยบายอะไรก็ตาม แต่เป้าหมายสุดท้ายต้องการให้ระดับราคาข้าวสูงขึ้น ที่เป็นอยู่ปัจจุบันยังคิดว่าต่ำกว่าสินค้าเกษตรอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ

2.2 ต้องการให้ลดต้นทุนการผลิต

ปัจจุบันต้นทุนในการปลูกข้าว ไม่ว่าจะเป็น ต้นทุนในการซื้อปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ค่าน้ำมัน ค่าเช่าที่ดิน ค่าไถนา ค่าการเก็บเกี่ยวมีราคาที่สูงขึ้นทุกปี ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 4,279 บาทต่อไร่ ซึ่งจากการศึกษายังพบข้อมูลว่า หลังจากมีโครงการจำนำข้าว ต้นทุนการผลิตในการทำนามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากเมื่อผู้ขายปัจจัยการผลิตรู้ว่าชาวนาจะมีรายได้เพิ่มจากโครงการจำนำข้าว จึงถือโอกาสขึ้นราคาปัจจัยการผลิตต่างๆ โดยพบว่าในปี 2556 ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจากปี 2555 ถึงประมาณ 9% จากต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น แต่ราคาขายข้าวกลับไม่เพิ่มขึ้นในระดับเดียวกัน รวมถึงการรับจำนำข้าวที่ไม่ได้รับราคาตามที่รัฐกำหนดเนื่องจากถูกเอารัดเอาเปรียบ เกษตรกรในฐานะผู้บริโภคต้นทุนที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอยู่ตลอดด้วยตนเอง จึงมีความต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือให้ต้นทุนการผลิตมีราคาต่ำลง โดยจากผลสำรวจพบว่า เกษตรกรต้องการให้รัฐช่วยในเรื่องการลดต้นทุนการผลิตอยู่ที่ร้อยละ 24.24 ของความต้องการทั้งหมด

2.3 ต้องการให้มีโครงการรับจำนำข้าว

จากผลสำรวจความต้องการได้รับการช่วยเหลือจากรัฐของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรต้องการให้มีโครงการรับจำนำข้าวอยู่ที่ร้อยละ 19.46 เนื่องจากเกษตรกรเชื่อว่าโครงการดังกล่าวสามารถช่วยยกระดับราคาข้าวตามความต้องการหลัก นั่นคือความต้องการที่จะให้ราคาขายข้าวเพิ่มสูงขึ้นของเกษตรกรได้ การที่ราคาในโครงการรับจำนำสูงกว่าราคาตลาด ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังคงต้องการให้มีการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในหลายประการหากรัฐต้องการการดำเนินโครงการรับจำนำข้าว โดยจากความคิดเห็นของเกษตรกรร้อยละ 2.17 ต้องการให้ภาครัฐจ่ายเงินค่าจำนำข้าวตามกำหนด ทั้งยังต้องการให้มีมาตรการป้องกันการทุจริตควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการด้วย

2.4 ต้องการให้สนับสนุนพันธู์ข้าวและปัจจัยการผลิต

ในปัจจุบันราคาพันธู์ข้าวมีระดับราคาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะพันธู์ข้าวที่มีราคาขายของผลผลิตหลัง เก็บเกี่ยวสูง รวมไปถึงปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ทั้งปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตหลักก็แนวโน้มของราคาที่สูงขึ้นเช่นเดียวกัน เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ ไม่มีเงินลงทุนเพียงพอที่จะนำไปซื้อพันธู์ข้าวที่ดีเป็นที่ต้องการของตลาดและมีราคาใน

การขายผลผลิตที่ได้ราคาดีได้ ผลจากจากขายข้าวได้ในราคาต่ำและมีต้นทุนการปลูกข้าวสูง เกษตรกรจึงต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยสนับสนุน โดยการให้พันธุ์ข้าว ให้ปัจจัยการผลิต รวมถึงสนับสนุนเงินลงทุนสำหรับการทำนา

2.5 ต้องการให้รัฐให้ความรู้ด้านการทำการเกษตรและตลาดสินค้าเกษตร

การให้ความรู้ด้านการทำการเกษตรเพิ่มเติมเป็นอีกประเด็นสำคัญที่เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือและสนับสนุน จากการประเมินผลการสำรวจพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องการให้รัฐสนับสนุนด้านองค์ความรู้ต่างๆ เนื่องมาจากเกษตรกรต้องการนำความรู้ดังกล่าวมาใช้ในการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่เกษตรกรต้องการให้รัฐช่วยเหลือ รวมทั้งเพื่อพัฒนาการทำการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องต่อความต้องการในการพัฒนาการเกษตรที่อยู่ในระดับสูงมาก ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี เนื่องจากปุ๋ยเคมีมีราคาสูง หรือความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี เพราะในปัจจุบันมีเกษตรกรที่นำเทคโนโลยีมาใช้ไม่มากนัก โดยเกษตรกรเชื่อว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตจะช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตและลดต้นทุนการผลิตได้ เป็นต้น

นอกจากความรู้เกี่ยวกับการผลิตที่จะช่วยลดต้นทุนและพัฒนาการผลิตแล้ว ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับความรู้ในด้านตลาดสินค้าเกษตรของเกษตรกรด้วย จากผลสำรวจพบว่าเกษตรกรมีความรู้ด้านนี้เฉลี่ยในระดับน้อยถึงปานกลาง ซึ่งหากเกษตรกรมีความรู้ด้านตลาดสินค้าเกษตรมากขึ้น จะช่วยทำให้เกษตรกรมีความสนใจที่จะพัฒนาสินค้าเกษตรของตนให้มีคุณภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและวางแผนการผลิตข้าวให้ตรงกับความต้องการของตลาด นอกจากนี้ยังสามารถป้องกันการถูกเอาเปรียบด้วยการกดราคาข้าวจากโรงสีและพ่อค้าคนกลางได้อีกด้วย

นอกเหนือจากความต้องการให้รัฐช่วยเหลือและสนับสนุนของเกษตรกรในเรื่องหลัก ๆ ดังที่กล่าวในข้างต้นแล้ว ยังมีความต้องการของเกษตรกรอีกหลายประการที่ต้องการให้รัฐช่วยเหลือ เช่น ต้องการให้มีโครงการประกันรายได้ เรียกร้องให้รัฐจ่ายเงินค่าจำนำข้าวหรือมีโครงการใดๆก็ได้ เพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตร สนับสนุนแหล่งน้ำสาธารณะ สนับสนุนเทคโนโลยีและเครื่องมือการทำการเกษตร ลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และขยายเวลารับชำระหนี้ โครงการประกันภัยผลผลิตการเกษตร เป็นต้น

3. ความพึงพอใจในอาชีพและความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากผลการสำรวจพบว่าเกษตรกรโดยรวมมีความพึงพอใจในอาชีพเกษตร เกษตรกรในระดับปานกลางถึงมาก และมีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้สรุปได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงต้องการประกอบอาชีพเกษตรกรต่อไป แต่ต้องการให้ภาครัฐมีบทบาทในการช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการ

พิจารณารายได้และรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 14,766 บาทต่อเดือน และรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย 11,807 บาทต่อเดือน โดยหลายครัวเรือนมีรายจ่ายสูงกว่ารายได้ต่อเดือน แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีเงินเหลือจากค่าใช้จ่ายจำเป็นเพื่อใช้จ่ายตามความพอใจและมีเงินเหลือเพื่อเก็บออมต่อเดือนค่อนข้างน้อย หากภาครัฐมีนโยบายที่สามารถช่วยเพิ่มราคาข้าวและลดต้นทุนการผลิตอย่างยั่งยืนตามที่เกษตรกรต้องการได้ ย่อมทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ในอนาคต และจะลดปัญหาการเคลื่อนย้ายที่อยู่

ดังนั้น เกษตรกรยังมีความพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร ภาครัฐจึงจำเป็นที่จะต้องเข้ามาพัฒนาเกษตรกรเหล่านี้ ให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือทัดเทียมกับผู้ประกอบการอาชีพอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชหลายชนิด หรือทำเกษตรแบบผสมผสาน นอกจากนั้นควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาชีพเสริมอื่นๆ เป็นการเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรอีกทางหนึ่ง เพื่อเป็นการที่จะให้เกษตรกร ไม่เคลื่อนย้ายที่อยู่ และมีการพัฒนาอาชีพการเกษตรให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

จากผลการวิจัยเพื่อศึกษาถึงการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อนโยบายของภาครัฐ รวมถึงการศึกษาในข้อบกพร่องและจุดรั่วไหลในโครงการเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร อีกทั้งการสำรวจความต้องการของเกษตรกร เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาทั้งหมดไปใช้ในการปรับปรุงนโยบายรัฐให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร โดยสามารถสรุปและได้ดังนี้

(1) การรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อนโยบายภาครัฐ เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อนโยบายการช่วยเหลือด้านการเกษตรของภาครัฐมาก แต่มีความเห็นว่าตนได้รับการช่วยเหลือจากนโยบายเหล่านั้นน้อย เนื่องจากนโยบายของรัฐสามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้เพียงครั้งคราว ไม่สามารถทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีความเห็นว่า การทุจริตหรือการบริหารงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพของรัฐทำให้ตนไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ หากภาครัฐต้องการให้เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐมากขึ้น ควรมีการปรับปรุงเชิงนโยบายให้มีการช่วยเหลือเกษตรกรในรูปแบบที่มีความยั่งยืนกว่าเดิม และแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในกระบวนการ รวมถึงวางแผนการดำเนินงานตามนโยบายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(2) ข้อบกพร่องและจุดรั่วไหลของโครงการของภาครัฐ ในการช่วยเหลือเกษตรกรจากการสำรวจความเห็นของเกษตรกรและศึกษาเกี่ยวกับโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล พบว่ามีข้อบกพร่องเชิงนโยบายที่สำคัญ คือ ราคารับจำนำที่กำหนดไว้ กล่าวคือราคารับจำนำที่สูงกว่าราคาตลาด ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมนำผลผลิตมาเข้าร่วมโครงการรับจำนำกับรัฐบาลมากกว่านำไปขายในราคาตลาดทั่วไป ซึ่งสามารถช่วยยกระดับราคาข้าวได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น เพราะราคาที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากการแทรกแซงของรัฐ ไม่ใช่ราคาที่เพิ่มขึ้นจากการทำงานของกลไกตลาด หากมีการยกเลิกโครงการ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวย่อมต้องเผชิญกับภาวะราคาข้าวตกต่ำเช่นเดิม รัฐเองก็สามารถแบกรับภาระค่าจำนำและหนี้สินได้เพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น รวมถึงการที่ตั้งราคารับจำนำไว้สูง โดยที่คุณภาพข้าวไม่ได้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ทำให้ราคารับจำนำลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญ เช่น ใช้เกณฑ์ความชื้นเป็นตัววัด

คุณภาพข้าว หากข้าวมีความชื้นเกิน 15% จะทำให้ราคาปรับจํานาลดลง สำหรับข้าวเจ้า ต่อความชื้นที่เกิน 15 % เเปอร์เซ็นต์ละ 225 บาท ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการปลูกข้าวให้มีคุณภาพ โดยส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าว โดยเน้นที่ปริมาณและนำเข้าร่วมโครงการรับจํานาจะในพื้นที่ที่เก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จ ส่งผลกระทบต่อความสามารถทางการแข่งขันและความได้เปรียบทางการค้าในด้านคุณภาพของข้าว

การทุจริตในกระบวนการรับจํานาเป็นปัญหาสำคัญสำหรับการดำเนินนโยบาย โดยพบการทุจริตในหลายกระบวนการเอาเปรียบเกษตรกร ตั้งแต่การออกไปรับรองเกษตรกรที่มีบางส่วนที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ขาดการตรวจสอบอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นการทุจริตมาตรฐานวัดความชื้นของข้าว ที่ทางโรงสีมีการดัดแปลงอุปกรณ์ให้แสดงความชื้นสูงกว่าปกติ ทำให้เกษตรกรถูกหักน้ำหนักมาก การจำกัดโรงสีโดยไม่เปิดโอกาสให้โรงสีในจังหวัดข้างเคียงเข้ามาแข่งขันทำให้ที่โรงสีท้องถิ่นมีอำนาจในการต่อรองราคากับเกษตรกร เกษตรกรถูกกดราคาข้าวอย่างไม่เป็นธรรม รวมถึงในกระบวนการจัดเก็บข้าว ที่มีการลักลอบนำข้าว ที่รับจํานาออกไปขาย เป็นต้น การทุจริตเหล่านี้ถือเป็นข้อบกพร่องสำคัญของโครงการที่รัฐควรมีมาตรการควบคุมและป้องกันควบคู่กัน ในระหว่างการดำเนินโครงการให้รัดกุมมากยิ่งขึ้น ข้อบกพร่องสำคัญอีกประการหนึ่งของโครงการรับจํานาข้าว คือ การจ่ายเงินให้กับเกษตรกรล่าช้า จากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรจํานวนมากเรียกร้องให้รัฐจ่ายเงินจํานาข้าวตรงต่อเวลา เนื่องจากเกษตรกรไม่มีรายได้เพื่อการใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ชดใช้หนี้สิน รวมถึงไม่มีเงิน จะทำให้มีเกษตรกรบางส่วนที่ไม่สามารถรอได้ จึงต้องนำข้าวไปขายเพื่อนำเงินมาลงทุนสำหรับการทำนาในครั้งต่อไป

(3) ความต้องการการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากภาครัฐ ของเกษตรกรเกษตรกร ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือเรื่องราคาข้าวมากที่สุด รองลงมาเป็นความต้องการการช่วยเหลือด้านต้นทุนการผลิต เช่น ค่าปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ค่าเช่าที่ดิน เป็นต้น เนื่องจากราคาข้าวที่ตกต่ำเมื่อเทียบกับต้นทุนการผลิตที่สูงแล้ว เกษตรกรเหลือกำไรจากการขายข้าวน้อยมาก หรือบางครั้งรายได้จากการขายน้อยกว่าต้นทุนในการผลิต ทำให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ดีนัก และอาจมีการกู้หนี้ยืมสินเพื่อนำเงินมาลงทุนในการทำนาครั้งใหม่ นอกจากนี้เกษตรกรยังต้องการให้รัฐช่วยเหลือในด้านความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อนำมาพัฒนาการผลิตและลดต้นทุนการผลิต เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่ยังต้องการให้มีโครงการรับจํานาข้าวต่อไปโดยมีเงื่อนไขว่ารัฐต้องควบคุมป้องกันปัญหาการทุจริตและจ่ายเงินจํานาข้าวให้ตรงตามกำหนดทั้งหมดเป็นประเด็นสำคัญที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่ต้องการ ได้รับความช่วยเหลือจากนโยบายของภาครัฐ แต่อย่างไรก็ตามนอกจากรัฐจะออกแบบนโยบายให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรแล้ว รัฐยังจำเป็นต้องคำนึงถึงการช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในอนาคตร่วมด้วย

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยสรุปว่าเกษตรกรได้รับรู้ถึงโครงการของรัฐที่เข้าไปช่วยเหลือเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นโครงการในรูปแบบใดหรือของรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองใดก็ตาม สิ่งที่ต้องได้ก็คือเกษตรกรจะรู้สึกว่ามีความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ โดยตนเองมีรายได้ดีขึ้นหรือมีกำไรหรือไม่ก็ตาม ซึ่งเป็นสิ่งที่เกษตรกรสามารถรับรู้ได้โดยผ่านราคาสินค้าเกษตรที่ตนเองขายได้และต้องมีรายได้เหลือพอที่จะใช้จ่ายได้ หลังจากที่จะต้องชำระหนี้ที่ไปกู้ยืมมาลงทุน นอกจากนั้นปัจจุบันที่มีระบบข้อมูลข่าวสาร สามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วแล้ว การที่จะมีการทุจริตในโครงการต่างๆ ที่รัฐเข้าไปช่วยเหลือเกษตรกรแล้ว การต่อต้านของเกษตรกรจะสามารถเผยแพร่และออกมาต่อต้านทันที

ดังนั้น สำหรับเกษตรกรเองได้มีการรับรู้หรือได้รับการปลูกฝังตลอดเวลาว่า ภาคเกษตรกรเป็นภาคที่อ่อนแอ หน้าที่ของรัฐจะต้องเข้ามาช่วยเหลือตลอด ทำให้บางครั้งขาดการพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะในรูปของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเลือกปลูกพืชหรือการใช้ปุ๋ยเคมี เพราะคิดว่าถึงอย่างไรภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแล ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของพรรคการเมืองใดก็ตาม เกษตรกรเองยอมรับได้ทั้งนั้น เพราะผลของนโยบายทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์ แต่ต้องเป็นนโยบายที่ไม่มีการทุจริต แอบหาประโยชน์จากเกษตรกร การช่วยเหลือจากภาครัฐจะทำให้เกษตรกรบางรายไม่คิดที่จะพัฒนาตนเองและจะเสียเปรียบในการแข่งขันในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้มีความเข้าใจต่อความพึงพอใจและความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อนโยบายการช่วยเหลือของภาครัฐมากขึ้น โดยสามารถนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบายการช่วยเหลือด้านการเกษตรต่างๆ ของรัฐได้ ดังนี้

(1) การช่วยเหลือด้านรายได้เกษตรกร นโยบายโครงการประกันรายได้ สามารถช่วยยกระดับรายได้ให้สูงขึ้นได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงข้อบกพร่องของโครงการเพื่อให้สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน โดยอาจกำหนดราคาขั้นต่ำสำหรับการขายข้าว ซึ่งรัฐจะมอบเงินช่วยเหลือส่วนต่างหากราคาข้าวในตลาดต่ำกว่าราคาขั้นต่ำที่กำหนดไว้ การกำหนดราคาขั้นต่ำจะทำให้ราคาข้าวไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐมากเกินไป การขายข้าวยังคงดำเนินไปตามกลไกตลาดอย่างปกติ โดยเกษตรกรจะได้รับการช่วยเหลือในภาวะที่ราคาข้าวตกต่ำ นอกจากรัฐจะสามารถลดภาระในการช่วยเหลือเกษตรกรได้แล้ว ยังสามารถเพิ่มแรงจูงใจให้เกษตรกรพัฒนาการปลูกข้าวให้มีคุณภาพเพื่อขายได้ในราคาที่สูงขึ้นอีกด้วย ซึ่งเป็นนโยบายประกันรายได้ที่เคยใช้มาในปีการผลิต 2552/53 และ ปีการผลิต 2553/54

นอกจากการปรับปรุงนโยบายเดิมให้ดียิ่งขึ้น รัฐควรผลักดันให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองราคากับโรงสีและพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากปัจจุบันโรงสีในแต่ละพื้นที่มีจำนวนจำกัด ทำให้มีอำนาจต่อรองราคาข้าวมากกว่าเกษตรกร เกษตรกรที่ไม่มีทางเลือกต้องยอมถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกโรงสีกดราคาข้าว หากไม่ยินยอมก็จะไม่สามารถขายข้าวได้ หรือไม่คุ้มค่าขนส่งข้าวหากต้องนำไปขายให้กับโรงสีแห่งอื่น การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่เพื่อกำหนดจุดยืนในการขายข้าว จะสามารถช่วยเพิ่มความได้เปรียบและเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคากับโรงสีได้ นอกจากนี้รัฐอาจเปิดจุดรับซื้อข้าวจากเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการแข่งขันของโรงสีน้อย เพื่อป้องกันการผูกขาดและการกดราคาจากโรงสี

(2) การปรับปรุงนโยบายการช่วยเหลือเกษตรกรของภาครัฐจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ นโยบายภาครัฐและความต้องการของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรโดยรวม มีความพึงพอใจต่อนโยบายรับจำนำข้าวและต้องการให้ดำเนินโครงการต่อไป แต่รัฐต้องมีการออกมาตรการควบคุมและป้องกันการทุจริตตลอดทั้งกระบวนการ มีการตรวจสอบอย่าละเอียดในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการ การตรวจสอบพื้นที่การเพาะปลูก การจำนำผลผลิตให้แก่โรงสี ตรวจสอบกระบวนการวัดคุณภาพผลผลิต การจัดเก็บข้าว รวมทั้งการระบายข้าว โดยต้องมีมาตรการที่รัดกุมและช่วยให้การดำเนินงานทุกขั้นตอนเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ นอกจากมาตรการป้องกันการทุจริตควบคู่ไปกับโครงการแล้ว รัฐควรปรับปรุงการดำเนินการเชิงนโยบาย โดยเพิ่มการกำหนดราคาขั้นต่ำและการลดอำนาจการต่อรองของโรงสีต่อเกษตรกรควบคู่กันไปด้วย ดังที่ได้กล่าวในมาตรการการช่วยเหลือด้านราคาข้าว เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน

อีกหนึ่งปัญหาสำคัญที่รัฐบาลควรมีมาตรการแก้ไขสำหรับโครงการรับจำนำข้าว คือ ปัญหาการจ่ายเงิน ค่าจำนำให้กับเกษตรกรล่าช้า รัฐบาลควรกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อนำมาจ่ายให้กับเกษตรกร โดยพิจารณาจัดลำดับจากความจำเป็นและเร่งด่วนในการรับเงินช่วยเหลือของเกษตรกรแต่ละราย การจ่ายเงินค่าจำนำข้าวล่าช้าที่ผ่านมามีสาเหตุจากปัญหาด้านการอนุมัติการกู้เงิน ซึ่งหากกระบวนการอนุมัติการกู้เงินมีความรวดเร็วและโปร่งใสมากขึ้น ปัญหาการจ่ายเงินล่าช้า จะไม่ใช่ปัญหาที่สำคัญอีกต่อไป

อย่างไรก็ตามภาครัฐควรมีการปรับปรุงแก้ปัญหาตามมาตรการต่างๆ เหล่านี้อย่างบูรณาการ กล่าวคือ ต้องปรับปรุงทุกอย่างไปพร้อมกัน เนื่องจากปัญหาในแต่ละเรื่องมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกัน เช่น การที่รัฐไม่มีความสามารถในการจ่ายเงินจำนำข้าวให้แก่เกษตรกรได้ตรงตามกำหนด เกิดจากการตั้งราคาจำนำที่สูงเกินไป ทำให้ภาระในการช่วยเหลือตกมาอยู่กับภาครัฐมากจนเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น เป็นต้น การแก้ไขปัญหาก็ไปพร้อมๆ

กันอาจทำได้ยากและมีความซับซ้อนในการลงมือปฏิบัติจริง แต่หากทำได้สำเร็จ ปัญหาที่เกิดขึ้นจะถูกแก้ไขและทำให้การดำเนินนโยบายเกิดประโยชน์ให้กับเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

ถึงแม้ว่านโยบายการรับจำนำยังเป็นที่ต้องการของเกษตรกรอยู่ การใช้นโยบายดังกล่าว จะต้องคำนึงถึงภาระหนี้สินของภาครัฐที่เคยเกิดขึ้นและสต็อกข้าวคงเหลือด้วย มิใช่จะใช้นโยบายเพื่อเป็นการเอาใจเกษตรกรเพียงอย่างเดียว

(3) การช่วยเหลือด้านต้นทุนการผลิต รัฐอาจมีการช่วยเหลือด้วยการแบ่งเบาภาระต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เช่น การกำหนดเพดานราคาสำหรับปุ๋ยและยาฆ่าแมลง การให้เงินช่วยเหลือค่าปัจจัยการผลิตในสัดส่วนตามที่กำหนด โดยไม่เข้าไปแทรกแซงราคาต้นทุนการผลิต หรืออาจแจกอุปกรณ์ส่วนลดการซื้อต้นทุนการผลิตที่จำเป็น โดยนโยบายเหล่านี้จำเป็นต้องคำนึงถึงเกษตรกรที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือมากน้อยต่างกันไป เช่น กำหนดสัดส่วนการให้เงินช่วยเหลือ ค่าต้นทุนการผลิตแก่เกษตรกรรายย่อยและกลางมากกว่าเกษตรกรรายใหญ่ การแจกอุปกรณ์ส่วนลดสำหรับเกษตรกรที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนก่อน เป็นต้น

(4) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นโยบายการยกระดับราคาข้าว เพื่อป้องกันมิให้มีการกดราคาข้าวในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก ไม่ว่าจะเป็นนโยบายประกันรายได้ การรับจำนำหรือการช่วยเหลือปัจจัยการผลิตก็ตาม ก่อนที่ภาครัฐจะกำหนดนโยบายดังกล่าวจะต้องมีการหารือร่วมกันระหว่างภาครัฐกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยชาวนา โรงสี พ่อค้าคนกลาง ผู้แปรรูป และผู้ส่งออก เพื่อกำหนดเป้าหมายรายได้ให้เกษตรกรได้รับขั้นต่ำชัดเจนแล้ว ทุกภาคส่วนจะต้องช่วยผลักดันให้นโยบายสำเร็จ

(5) การพัฒนาความรู้ด้านการเกษตรผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความรู้ด้านการผลิตและตลาดสินค้าเกษตรไม่มากนัก ซึ่งเกษตรกรเองมีความต้องการที่จะพัฒนาองค์ความรู้เหล่านี้ของตนเองเช่นเดียวกัน ภาครัฐจึงควรสนับสนุนการพัฒนาความรู้ที่จำเป็นให้แก่เกษตรกรอย่างจริงจัง โดยการจัดตั้งเครือข่ายที่จะเข้าไปให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง หรือการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับเกษตรกร โดยเฉพาะในแต่ละพื้นที่ ซึ่งโครงการเหล่านี้ต้องให้ความรู้ในรูปแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง มีผู้เชี่ยวชาญสามารถเข้าไปให้คำแนะนำในพื้นที่จริง และมีระยะเวลายาวนานเพียงพอที่เกษตรกรจะมีความรู้เพื่อช่วยเหลือตัวเองได้ นอกจากนี้รัฐอาจสนับสนุนให้เกิดเวทีกลางเพื่อให้เกษตรกรสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรคอยให้คำแนะนำควบคู่ไปด้วย เนื่องจากเกษตรกรในแต่ละพื้นที่จะมีวิธีการทำการเกษตรที่แตกต่างกันออกไป การได้มีพื้นที่ในการแบ่งปันความรู้ เพื่อนำวิธีการผลิตที่แตกต่างมาคิดร่วมกันย่อมทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านการเกษตรแบบใหม่ที่จะช่วยพัฒนาการทำการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือมีการส่งเสริมให้มีปราชญ์ชาวบ้านหรือหมอเกษตรอย่างแพร่หลาย

(6) ต้องมีการพัฒนาทั้งด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และระบบโลจิสติกส์ ดังนี้

6.1 ด้านการผลิต รัฐต้องขยายหรือเพิ่มขีดความสามารถ ในการผลิตพันธุ์ข้าว ที่มีคุณภาพในราคาที่เป็นธรรมแก่เกษตรกร ต้องวิจัยและพัฒนาปรับปรุงทั้งพันธุ์และเทคนิค การผลิตให้ก้าวหน้า ซึ่งขณะนี้ผลผลิตต่อไร่ของข้าวไทยเฉลี่ยทั่วประเทศยังอยู่ในปริมาณที่ต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง นอกจากนั้นต้องมีการขยายระบบชลประทาน การลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี และสนับสนุนให้มีการประกันภัยพืชผลการเกษตรให้ครอบคลุมเกษตรกรมากขึ้นและจะต้องแนะนำวิธีการเก็บเกี่ยวและลดความชื้นให้ถูกต้องเพื่อรักษาคุณภาพข้าวให้ดีที่สุด สุดท้ายต้องนำระบบการจัดเขตพื้นที่การเพาะปลูกข้าวที่เหมาะสม (Zoning) หรือการโซนนิ่งพื้นที่ โดยรัฐจะต้องเอาจริงกับการจัดระบบนี้ เพื่อให้ได้ผลผลิตต่อไร่ดีที่สุด

6.2 ด้านการแปรรูป ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการสีแปรของโรงสี เพื่อส่งผลให้ต้นทุนการแปรต่อหน่วยลดลง และลดต้นทุนการใช้พลังงานของโรงสีด้วยการนำวัสดุที่เหลือใช้ เช่น แกลบ ฟางข้าว มาเป็นเชื้อเพลิง นอกจากนั้นจะต้องมีการส่งเสริมการแปรรูปข้าว เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องให้หลากหลาย เช่น ผลิตภัณฑ์น้ำมันรำข้าว การผลิตข้าวกล้องงอก การนำข้าวไปทำเครื่องสำอาง เป็นต้น

6.3 ด้านตลาด

(1) จะต้องมีการกำหนดตลาดเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้เป็นรูปธรรม เช่น ตลาดข้าวหนึ่ง ตลาดข้าวหอมมะลิ ตลาดข้าวคุณภาพต่ำ เป็นต้น

(2) พัฒนาตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Agricultural Futures Exchange of Thailand : AFET) ให้มีความเข้มแข็ง ให้ผู้ประกอบการทั้งโรงสี ผู้แปรรูป ผู้ผลิตข้าวถุง และผู้ส่งออก เข้ามามีส่วนร่วมในการประมูลผ่านตลาดนี้

(3) สร้างตราสินค้าข้าว (Branding) อย่างจริงจัง เพื่อป้องกันมิให้นำข้าวจากที่อื่นมาผสมกับข้าวไทย

(4) ทำข้าวให้เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยการส่งเสริมการทำข้าวอินทรีย์ การส่งเสริมให้มีการจดสิทธิบัตรสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication : GI) เพื่อยกระดับข้าวไทยให้มีความโดดเด่นกว่าคู่แข่ง

6.4 ด้านระบบโลจิสติกส์ ควรมีการพัฒนาด้านการขนส่งระบบราง คลังสินค้าไซโล ให้สามารถรักษาคุณภาพข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นภาครัฐได้ดำเนินการตามแนวทางข้างต้น เชื่อได้ว่าจะสามารถช่วยเหลือชาวนาให้ได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “นโยบายจํานำข้าว ผลกระทบต่อความมั่นคง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.dailynews.co.th/2556>.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “รายได้ประชาชาติของประเทศไทย พ.ศ.2554 แบบปริมาณลูกโซ่”. 2554
- “จํานำข้าว ทำสมาชิกสภาเกษตรเครือข่าย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.dailynews.co.th/2557>.
- ชัยพัฒน์ สหัสกุล. โครงการรับจํานำข้าวเปลือก ปี2547-2548 และทางเลือกในการใช้กลไกตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกํากับการชื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า, 2550.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สมพร อิศวิลานนท์. “การวัดประสิทธิภาพการผลิตของชาวนาไทย : กรณีศึกษาจาก 6 หมู่บ้าน”,วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์. ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 หน้า 37-57.
- นิพนธ์ พัวพงศกร และ อัมมาร สยามวาลา. “ผลดี ผลเสียการจํานำข้าวเม็ด”. บทความ. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ 2556.
- นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ. “ยุทธศาสตร์ข้าวไทย การวิจัยพัฒนาข้าวไทยและการมองไปข้างหน้า”. จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2014.pdf>, 2556.
- บริหารการค้าข้าว, สำนัก. “สถานการณ์ข้าวโลก 2556 และแนวโน้มปี 2557”. กรุงเทพฯ : กรมการค้าต่างประเทศ 2557.
- “เปรียบเทียบโครงการประกันราคาข้าวกับการรับจํานำข้าว”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.thairath.co.th/2557.
- มนทิรา พรหมพิทยายุทธ. “ประสิทธิภาพการผลิตข้าวนาปี ปีการเพาะปลูก 2552/53”. ส่วนวิจัยเศรษฐกิจพืชไร่ นา สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2552.
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. “บทวิเคราะห์ผลกระทบของโครงการรับจํานำข้าวต่อตลาดข้าวไทย”. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ 2556.
- เลขาธิการวุฒิสภา, สำนักงาน. “ผลกระทบโครงการรับจํานำข้าวของรัฐบาลต่อเศรษฐกิจมหภาคและการพัฒนาอุตสาหกรรมข้าวไทยในระยะยาว”. กรุงเทพฯ : รายงานของกรรมาธิการการเงิน การคลัง การธนาคารและสถาบันการเงินวุฒิสภา 2555.

- วิชาการ, สำนัก. “โครงการรับจำนำข้าว”. จากสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก : http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2557/apr2557-2.pdf. 2557.
- เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. “สถิติการเกษตรของประเทศไทย”. 2555.
- สมพร อิศวิลานนท์. พลวัตเศรษฐกิจการผลิตข้าวไทย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและ
ทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552.
- สมพร อิศวิลานนท์ และคณะ. “ความเป็นพลวัตของเศรษฐกิจการผลิตของข้าวไทยและการมองไป
ข้างหน้า”. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2552.
- สมพร อิศวิลานนท์. “ข้าวไทยและสถานการณ์การผลิตในครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา”. ข้าวไทย : การ
เปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการผลิตและช่องทางการกระจาย, เอกสารเผยแพร่ชุด
โครงการการเฝ้ามองนโยบายเกษตรไทย. สถาบันคลังสมองของชาติร่วมกับ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2553.
- สมพร อิศวิลานนท์. “การวิวัฒนาการของนโยบายรับจำนำข้าวเปลือก”, หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ.
วันที่ 23 สิงหาคม 2554
- อารี วิบูลย์พงศ์. เศรษฐกิจประยุกต์สำหรับการตลาดเกษตร. เชียงใหม่ : คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547
- อิทธิพงศ์ มหาชนเศรษฐ์. การวิเคราะห์การแข่งขันในตลาดส่งออกข้าวไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1).
กรุงเทพฯ : ซีโน พับลิชชิ่ง (ประเทศไทย), 2557.
- อัศวิน อ้นทอง, ดนัยธัญ พงษ์พัชรารเทพ และมิ่งสรรพ ขาวสะอาด. “อุปสงค์นำเข้าข้าวไทยและ
ปัจจัยกำหนดราคาข้าวในตลาดโมเดิร์นเทรดของจีน”, วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์.
ที่ 17 (ฉบับที่ 2), พ.ศ.2553.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

โครงการวิจัยผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อเกษตรกร

คำชี้แจง

1. การศึกษาวิจัยนี้ดำเนินการโดยผู้เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโทวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ปี 2556
2. วัตถุประสงค์โครงการวิจัย
 - 2.1 เพื่อศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อนโยบายภาครัฐ
 - 2.2 เพื่อศึกษาข้อบกพร่อง จุดรั่วไหลของโครงการของภาครัฐในการช่วยเหลือเกษตรกร
 - 2.3 เพื่อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบายภาครัฐให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร
3. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม
 - ส่วนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจ และความพึงพอใจ
4. ให้ทำเครื่องหมาย / ในช่อง หน้าข้อความที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุด หรือกรอกข้อความลงในช่องว่าง หรือพื้นที่ว่างที่เว้นไว้.....ให้ได้ใจความ

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพสมรส

1. โสด 2. สมรส อยู่ด้วยกัน 3. สมรส แยกกันอยู่ 4. หม้าย/หย่า
ร้าง

4. ระดับการศึกษาของท่าน

1. ประถมศึกษา 2. มัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ ม.ศ. 3 3. มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ม.ศ.
5

4. อาชีวศึกษา (ปวช.) 5. อนุปริญญา (ปวส.) 6. ปริญญาตรี

7. สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. เกษตรกรผู้ปลูกข้าว 2. เกษตรกรผู้ปลูกพืชผัก

3. เกษตรกรผู้ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ 4. เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล

5. เกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ 6. เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์

7. เกษตรกรทำการประมง 8. ผู้ประกอบการด้านการเกษตร

9. ผู้ส่งออกด้านการเกษตร 10. ธุรกิจสินค้าเกษตร.....

11. หน่วยงานราชการ

6. ท่านมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตร.....ไร่.....งาน

7. พื้นที่ทำการเกษตรเป็นของ

1. ตนเอง 2. เช่า 3. ทำฟรี

8. ปริมาณผลผลิตที่ได้ต่อปี.....กก.

9. ต้นทุนการผลิตต่อไร่.....บาท

10. รายได้ต่อครัวเรือน.....บาทต่อเดือน

11. รายจ่ายต่อครัวเรือน.....บาทต่อเดือน

12. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร

1. 0-5 ปี 2. 6-10 ปี 3. 11-15 ปี 4. มากกว่า 15 ปี

13. พื้นที่ทำการเกษตรในปัจจุบันแตกต่างจากปีที่ผ่านมาอย่างไร

1. ลดลง 2. เท่าเดิม 3. เพิ่มขึ้น

14. ผู้สืบทอดอาชีพทางการเกษตร

1. ไม่มี 2. มีจำนวน.....คน ระบุ (ลูก หลาน ญาติ).....

15. ความต้องการความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากภาครัฐ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจ และความพึงพอใจ

ประเด็น	ระดับ			
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก
1. ท่านคิดว่าท่านมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการผลิตพืชผลทางการเกษตรของท่านระดับใด				
2. ท่านได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพาะปลูกหรือทำการเกษตรระดับใด				
3. ท่านมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการตลาดสินค้าเกษตรระดับใด				
4. ปัจจุบันผลผลิตที่ได้มีปริมาณเพิ่มขึ้นจากอดีตเท่าใด				
5. ปัจจุบันผลผลิตที่ได้มีคุณภาพดีกว่าอดีตเท่าใด				
6. ท่านได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐในการทำเกษตรระดับใด				
7. ความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรในปัจจุบัน				
8. ความพึงพอใจต่อการประกอบอาชีพเกษตร				
9. ท่านรับรู้สถานการณ์การผลิตสินค้าเกษตรของประเทศเพื่อนบ้าน				
10. ท่านมีความพึงพอใจในความอยู่ดีกินดีของท่านในระดับใด				
11. ท่านคิดว่าท่านยังต้องพัฒนาการทำเกษตรของท่านมากแค่ไหน				
12. ความพึงพอใจต่อนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาล เรื่อง การรับจํานำ				
13. ความพึงพอใจต่อนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาล เรื่อง การประกันรายได้				

14. ท่านชอบโครงการรับจํานำหรือโครงการประกันรายได้

1. ชอบโครงการรับจํานำ

2. ชอบโครงการประกันรายได้

15. กรณีที่ตอบว่าชอบโครงการรับจํานำ ท่านเห็นว่ารัฐควรกำหนดปริมาณการรับจํานำหรือไม่

1. กำหนดปริมาณการรับจํานำ

2. ไม่กำหนดปริมาณการรับจํานำ

16. ราคาการรับจํานำขณะนี้ เป็นราคาที่เหมาะสมหรือไม่

1. เหมาะสม

2. ราคาสูงเกินไป

ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายสุชาติ สินรัตน์
วัน เดือน ปีเกิด 17 กุมภาพันธ์ 2503

การศึกษา

- | | | |
|--------------|---------------------------|-----------------------|
| - ประถมศึกษา | โรงเรียนปัญญพิทยาคาร | จ.ฉะเชิงเทรา |
| - มัธยมศึกษา | โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ | จ.ฉะเชิงเทรา |
| - ปริญญาตรี | เศรษฐศาสตร์บัณฑิต | มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ |
| - ปริญญาโท | เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต | มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ |

ประวัติการทำงาน และรับราชการ

- | | |
|------------------|--|
| - พ.ศ. 2524-2544 | นักวิชาการพาณิชย์ 3-6 กองควบคุมสินค้า กรมการค้าภายใน |
| - พ.ศ. 2544-2547 | นักวิชาการพาณิชย์ 7 ผู้อำนวยการส่วนปฏิบัติการพิเศษ
สำนักตรวจสอบและปฏิบัติการ กรมการค้าภายใน |
| - พ.ศ. 2547-2553 | นักวิชาการพาณิชย์ 8 ว
ผู้อำนวยการกลุ่มงานรับเรื่องร้องเรียน กำกับสินค้าและคดี
สำนักตรวจสอบและปฏิบัติการ กรมการค้าภายใน |
| - พ.ศ. 2553-2555 | ผู้อำนวยการระดับสูง ผู้อำนวยการสำนักตรวจสอบ
และปฏิบัติการ กรมการค้าภายใน |

ตำแหน่งปัจจุบัน

- | | |
|----------------------|-------------------------|
| - พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน | รองอธิบดีกรมการค้าภายใน |
|----------------------|-------------------------|

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง ผลกระทบนโยบายภาครัฐต่อเกษตรกร

ผู้วิจัย นายสุชาติ สันรัตน์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 56

ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมการค้าภายใน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สินค้าเกษตรกรรม เป็นสินค้าที่ราคามีความผันผวน เนื่องจากเป็นสินค้าที่การผลิตต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยทางธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ อีกทั้งปัญหาโรคระบาดและเทคโนโลยีที่ใช้ในการเพาะปลูก ด้านการตลาดสำหรับสินค้าเกษตรมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องของการเก็บสต็อกที่ต้องใช้สถานที่ขนาดใหญ่ ระยะเวลาที่จะเก็บรักษามีระยะเวลาจำกัด และราคาผลผลิตยังขึ้นอยู่กับราคาตลาดโลก ประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรกรรมมีอำนาจการกำหนดราคาน้อยมาก ซึ่งจะทำให้ราคาสินค้าเกษตรสำคัญๆ เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน ราคาไม่มีเสถียรภาพ และราคาจะอยู่ในด้านที่มีราคาต่ำมากกว่า จะมีบางปีเท่านั้น ที่สินค้าเกษตรจะมีราคาสูงผิดปกติก็จากความเสียหายเป็นอย่างมากที่เกิดขึ้นกับปริมาณผลผลิตของโลก ถึงแม้ว่าจะมีราคาสูงแต่ไม่ได้ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นตามมากนัก เนื่องจากปริมาณผลผลิตได้รับความเสียหาย

สำหรับกรณีของประเทศไทยที่ประชากรส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคการเกษตร แต่ก็ยังไม่สามารถแข่งขันกับเกษตรของประเทศที่พัฒนาแล้วได้ เนื่องจากเกษตรไทยยังขาดแคลนเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญต้องนำเข้าจากต่างประเทศทั้งหมด ซึ่งขณะนี้ราคาปุ๋ยเคมีอยู่ในระดับสูงตามราคาน้ำมันตลาดโลก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตต่อไร่ที่ได้รับน้อยกว่าประเทศคู่แข่งและนำไปสู่ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสูงกว่าคู่แข่ง แต่ราคาสินค้าเกษตร เกษตรกร ไม่สามารถที่จะเป็นผู้กำหนดราคาได้ตามที่ต้องการ ราคาสินค้าเกษตรมีความผันแปรตามตลาดโลก ทำให้ศักยภาพสำหรับการแข่งขันในตลาดโลก เกษตรกรไทยมีความเสียเปรียบ จึงต้องเป็นหน้าที่ของภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลการเกษตรเป็นพิเศษ ตั้งแต่การช่วยลดต้นทุนให้เกษตรกรด้วยการจัดหาเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี ราคาที่เป็นธรรม และบัตรเครดิตเกษตรกร ส่วนด้านการตลาดจะต้องมีการสร้างความมั่นใจให้เกษตรกรเห็นว่า สามารถที่จะประกอบอาชีพทางการเกษตรได้อย่างมั่นใจ ด้วยการรักษาระดับราคาสินค้าเกษตรให้เหมาะสม ด้วยการแทรกแซงตลาดสินค้าเกษตร อาจจะเป็นการรับจำนำสินค้าเกษตรหรือการประกันรายได้ให้เกษตรกร หรือการชดเชยต้นทุนบางส่วนให้เกษตรกรซึ่งรัฐบาลต่างประเทศก็ได้มี การดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรเช่นเดียวกัน และมีวิธีการช่วยเหลือหลากหลายกว่าประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่อ นโยบายของรัฐ

2. เพื่อศึกษาข้อบกพร่อง จุดรั่วไหลของโครงการของรัฐในการช่วยเหลือเกษตรกร
3. เพื่อเสนอแนะในการปรับนโยบายของภาครัฐให้ตรงกับความต้องการของภาค

เกษตร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงวิเคราะห์ถึงผลของนโยบายการช่วยเหลือเกษตรกรในเชิงเปรียบเทียบ ในเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีการเพาะปลูก 2556/57 ในพื้นที่ 10 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดที่ปลูกข้าวเจ้ามากที่สุดในภาคกลาง จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา ชัยนาท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือปลูกข้าวหอมมะลิ จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจะเป็นเกษตรกรที่มีอาชีพทำนา โดยมีขนาดของที่ทำนาทำกินสำหรับข้าวเจ้าตั้งแต่ 10-30 ไร่ และข้าวหอมมะลิตั้งแต่ 10-20 ไร่

สำหรับข้าวเจ้าในพื้นที่จังหวัด

1. พระนครศรีอยุธยา	จำนวน	50	ครัวเรือน
2. ลพบุรี	จำนวน	50	ครัวเรือน
3. สุพรรณบุรี	จำนวน	50	ครัวเรือน
4. ฉะเชิงเทรา	จำนวน	50	ครัวเรือน
5. ชัยนาท	จำนวน	50	ครัวเรือน

ข้าวหอมมะลิในพื้นที่จังหวัด

1. สุรินทร์	จำนวน	50	ครัวเรือน
2. บุรีรัมย์	จำนวน	50	ครัวเรือน
3. ศรีสะเกษ	จำนวน	50	ครัวเรือน
4. อุบลราชธานี	จำนวน	50	ครัวเรือน
5. ร้อยเอ็ด	จำนวน	50	ครัวเรือน

วิธีการสำรวจ จะขอความร่วมมือให้สำนักงานการค้าภายในจังหวัดทั้ง 10 จังหวัด เป็นผู้ทำการสำรวจตามแบบสอบถามที่ได้จัดทำไว้ หลังจากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และอธิบายตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

2. การสุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบทราบบนชั้นตอน จากรายชื่อจังหวัดและขนาดครัวเรือนของเกษตรกรที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว หลังจากนั้นจะมีการสุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 2.1 สุ่มตัวอย่างอำเภอ โดยจับสลากในแต่ละจังหวัดๆ ละ 2 อำเภอ
- 2.2 สุ่มตัวอย่างจากอำเภอๆ ละ 2 ตำบล ในแต่ละตำบลจะทำการสำรวจตำบลละ 25 ครัวเรือน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม โดยมีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

- 3.1 ร่างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่ใช้วิจัย ครอบคลุมตัวแปรที่ใช้ศึกษาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา
- 3.2 นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง 50 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในภาษาและความเหมาะสมสอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ได้ศึกษา
- 3.3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การรวบรวมข้อมูล

- 4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ จากแบบสอบถามจำนวน 1,000 ชุด ของชาวนาผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ 10 จังหวัด
- 4.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ จากบทความ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 5.1 การตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูล
- 5.2 การลงรหัสข้อมูล
- 5.3 การประมวลผลข้อมูล
- 5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 5.5 ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

1. การรับรู้ถึงนโยบายด้านการเกษตรของภาครัฐ

- 1.1 ความพึงพอใจต่อนโยบายของภาครัฐ และ การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ

จากผลสำรวจระดับความพึงพอใจต่อนโยบายภาครัฐของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อนโยบายของภาครัฐค่อนข้างมาก แต่ในขณะเดียวกันเกษตรกรโดยรวมกลับมีความเห็นว่าตนยังได้รับความช่วยเหลือจากรัฐค่อนข้างน้อย แสดงให้เห็นว่าแม้นโยบายการช่วยเหลือภาคการเกษตรของรัฐจะออกแบบมาได้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร แต่การช่วยเหลือตามนโยบายทำได้เพียงชั่วคราว ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน เกษตรกรจึงมีความเห็นว่าความช่วยเหลือจากรัฐนั้นยังไม่มากเท่าที่ควร มีการเรียกร้องให้รัฐช่วยเหลือตลอดเวลา

1.2 ผลกระทบต่อเกษตรกรจากการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการนโยบาย

โครงการจำนำข้าวของรัฐมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ประเด็นที่สำคัญประเด็นหนึ่งคือการบริหารจัดการโครงการโดยขาดประสิทธิภาพ จนทำให้เกิดการทุจริตในกระบวนการจำนำข้าว ส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลกระทบอย่างมาก ทั้งในเรื่องความล่าช้าในการจ่ายเงินให้กับเกษตรกร การได้รับเงินจากการขายข้าวน้อยกว่าที่รัฐกำหนดไว้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการถูกโรงสีเอารัดเอาเปรียบ ผ่านการปรับแต่งตราชั่ง การคัดผ่อนการออกเอกสารแสดงสิทธิ์การลักลอบนำข้าวที่รับจำนำไปขาย รวมทั้งการกดราคาจากการวัดความชื้นของข้าวและปรับแต่งอุปกรณ์วัดความชื้น เพื่อให้แสดงความชื้นสูงกว่าปกติ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องการระบายข้าวของรัฐ โดยรัฐไม่สามารถระบายข้าวที่รับจำนำได้ดีเท่าที่ควร จึงทำให้ต้องเก็บข้าวไว้ในโกดังเป็นเวลานาน ส่งผลให้ข้าวเสื่อมคุณภาพ มูลค่าข้าวลดลง ส่งผลให้ระบายข้าวออกไปทำได้อย่างยากยิ่งขึ้น ทำให้ภาครัฐต้องเป็นผู้แบกรับภาระในการถือครองข้าวจำนวนมหาศาลที่ไม่สามารถระบายออกไปได้ เพิ่มรายจ่ายจำนวนมากให้กับภาคการคลังของประเทศซึ่งส่งผลเสียต่อการรักษาเสถียรภาพทางการคลังในระยะยาว รวมทั้งเกษตรกรผู้จำนำซึ่งรอคอยการจ่ายเงินจากการขายข้าวของรัฐ ย่อมได้รับผลกระทบจากการรับเงินล่าช้าเพราะรัฐไม่มีความสามารถในการระบายข้าวได้ ส่งผลกระทบย้อนกลับมายังเกษตรกรเองที่มีเงินต้นน้อย ต้องกู้เงินนอกระบบหรือพวกที่ซื้อสินค้าเงินผ่อน จะได้รับผลกระทบจากการจ่ายเงินจำนำล่าช้าเป็นอย่างมาก

2. ความต้องการการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐ

2.1 ต้องการให้ราคาข้าวสูงขึ้น

จากผลการวิเคราะห์ความต้องการการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐของเกษตรกร พบว่าประเด็นสำคัญที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้องการให้รัฐ

ช่วยเหลือมากที่สุด คือ ช่วยให้ราคาข้าวสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 30.11 ของความต้องการทั้งหมด เนื่องจากราคาข้าวที่สูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายข้าวมากขึ้น เพียงพอกับต้นทุนการผลิตและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นในปัจจุบัน ความต้องการดังกล่าวสอดคล้องกับความพึงพอใจต่อราคาสินค้าเกษตรในปัจจุบัน ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับต่ำ แม้ว่าโครงการรับจำนำข้าวจะสามารถยกระดับราคาข้าวให้สูงขึ้นได้จริง แต่เป็นการช่วยเหลือเพียงชั่วคราว ไม่สามารถทำให้ราคาข้าวเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้น เกษตรกรยังมีความหวังที่

จะต้องการให้รัฐบาลผลักดันให้ราคาข้าวสูงขึ้น ไม่ว่าจะดำเนินการนโยบายอะไรก็ตาม แต่เป้าหมายสุดท้ายต้องการให้ระดับราคาข้าวสูงขึ้น ที่เป็นอยู่ปัจจุบันยังคิดว่าต่ำกว่าสินค้าเกษตรอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ

2.2 ต้องการให้ลดต้นทุนการผลิต

ปัจจุบันต้นทุนในการปลูกข้าว ไม่ว่าจะ เป็น ต้นทุนในการซื้อปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ค่าน้ำมัน ค่าเช่าที่ดิน ค่าไถนา ค่าการเก็บเกี่ยวมีราคาที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า

เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 4,279 บาทต่อไร่ ซึ่งจากการศึกษายังพบข้อมูลว่า หลังจากมีโครงการจำหน่ายข้าว ต้นทุนการผลิตในการทำมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากเมื่อผู้ขายปัจจัยการผลิตรู้ว่าชาวนาจะมีรายได้เพิ่มจากโครงการจำหน่ายข้าว จึงถือโอกาสขึ้นราคาปัจจัยการผลิตต่างๆ โดยพบว่าในปี 2556 ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจากปี 2555 ถึงประมาณ 9% จากต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น แต่ราคาขายข้าวกลับไม่เพิ่มขึ้นในระดับเดียวกัน รวมถึงการรับจำหน่ายข้าวที่ไม่ได้รับราคาตามที่รัฐกำหนดเนื่องจากถูกเออาร์ดเอเปรียบ เกษตรกรในฐานะผู้แบกรับต้นทุนที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอยู่ตลอดด้วยตนเอง จึงมีความต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือให้ต้นทุนการผลิตมีราคาต่ำลง โดยจากผลสำรวจพบว่า เกษตรกรต้องการให้รัฐช่วยในเรื่องการลดต้นทุนการผลิตอยู่ที่ร้อยละ 24.24 ของความต้องการทั้งหมด

2.3 ต้องการให้มีโครงการรับจำหน่ายข้าว

จากผลสำรวจความต้องการได้รับการช่วยเหลือจากรัฐของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรต้องการให้มีโครงการรับจำหน่ายข้าวอยู่ที่ร้อยละ 19.46 เนื่องจากเกษตรกรเชื่อว่าโครงการดังกล่าวสามารถช่วยยกระดับราคาข้าวตามความต้องการหลัก นั่นคือความต้องการที่จะให้ราคาขายข้าวเพิ่มสูงขึ้นของเกษตรกรได้ การที่ราคาในโครงการรับจำหน่ายสูงกว่าราคาตลาด ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังคงต้องการให้มีการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่อง

ในหลายประการหากรัฐต้องการการดำเนินโครงการรับจำหน่ายข้าว โดยจากความคิดเห็นของเกษตรกรร้อยละ 2.17 ต้องการให้ภาครัฐจ่ายเงินค่าจำหน่ายข้าวตามกำหนด ทั้งยังต้องการให้มีมาตรการป้องกันการทุจริตควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการด้วย

2.4 ต้องการให้สนับสนุนพันธุ์ข้าวและปัจจัยการผลิต

ในปัจจุบันราคาพันธุ์ข้าวมีระดับราคาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะพันธุ์ข้าวที่มีราคาขายของผลผลิตหลัง เก็บเกี่ยวสูง รวมไปถึงปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ทั้งปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตหลักก็แนวโน้มของราคาที่สูงขึ้นเช่นเดียวกัน เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ ไม่มีเงินลงทุนเพียงพอที่จะนำไปซื้อพันธุ์ข้าวที่ดีที่สุดเป็นความต้องการของตลาดและมี

ราคาในการขายผลผลิตที่ได้ราคาดีได้ ผลจากจากขายข้าวได้ในราคาต่ำและมีต้นทุนการปลูกข้าวสูง เกษตรกรจึงต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยสนับสนุน โดยการให้พันธุ์ข้าว ให้ปัจจัยการผลิต รวมถึงสนับสนุนเงินลงทุนสำหรับการทำงาน

2.5 ต้องการให้รัฐให้ความรู้ด้านการทำการเกษตรและตลาดสินค้าเกษตร

การให้ความรู้ด้านการทำการเกษตรเพิ่มเติมเป็นอีกประเด็นสำคัญที่เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือและสนับสนุน จากการประเมินผลการสำรวจพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องการให้รัฐสนับสนุนด้านองค์ความรู้ต่างๆ เนื่องมาจากเกษตรกรต้องการนำความรู้ดังกล่าวมาใช้ในการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่เกษตรกรต้องการให้รัฐช่วยเหลือ รวมทั้งเพื่อพัฒนาการทำการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องต่อความต้องการในการพัฒนาการเกษตรที่อยู่ในระดับสูงมาก ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี เนื่องจากปุ๋ยเคมีมีราคาสูง หรือความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี เพราะในปัจจุบันมีเกษตรกรที่นำเทคโนโลยีมาใช้ไม่มากนัก โดยเกษตรกรเชื่อว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตจะช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตและลดต้นทุนการผลิตได้ เป็นต้น

3. ความพึงพอใจในอาชีพและความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากผลการสำรวจพบว่าเกษตรกรโดยรวมมีความพึงพอใจในอาชีพเกษตร เกษตรกรในระดับปานกลางถึงมาก และมีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้สรุปได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงต้องการประกอบอาชีพเกษตรต่อไป แต่ต้องการให้ภาครัฐมีบทบาทในการช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการพิจารณารายได้และรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 14,766 บาทต่อเดือน และรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย 11,807 บาทต่อเดือน โดยหลายครัวเรือนมีรายจ่ายสูงกว่ารายได้ต่อเดือน แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีเงินเหลือจากค่าใช้จ่ายจำเป็นเพื่อใช้จ่ายตามความพอใจและมีเงินเหลือเพื่อเก็บออมต่อเดือนค่อนข้างน้อย หากภาครัฐมีนโยบายที่สามารถช่วยเพิ่มราคาข้าวและลดต้นทุนการผลิตอย่างยั่งยืนตามที่เกษตรกรต้องการได้ ย่อมทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ในอนาคต และจะลดปัญหาการเคลื่อนย้ายที่อยู่

ข้อเสนอแนะ

1. การช่วยเหลือด้านรายได้เกษตรกร นโยบายโครงการประกันรายได้ สามารถช่วยยกระดับรายได้ให้สูงขึ้นได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงข้อบกพร่องของโครงการเพื่อให้สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน โดยอาจกำหนดราคาขั้นต่ำสำหรับการขายข้าว ซึ่งรัฐจะมอบเงินช่วยเหลือส่วนต่างหากราคาข้าวในตลาดต่ำกว่าราคาขั้นต่ำที่กำหนดไว้ การกำหนดราคาขั้นต่ำจะทำให้ราคาข้าวไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐมากเกินไป การขายข้าวยังคงดำเนินไปตามกลไกตลาดอย่างปกติ โดยเกษตรกรจะได้รับการช่วยเหลือในภาวะที่ราคาข้าวตกต่ำ นอกจากรัฐจะ

สามารถลดภาระในการการช่วยเหลือเกษตรกรได้แล้ว ยังสามารถเพิ่มแรงจูงใจให้เกษตรกรพัฒนาการปลูกข้าวให้มีคุณภาพเพื่อขายได้ในราคาที่สูงขึ้นอีกด้วย ซึ่งเป็นนโยบายประกันรายได้ที่เคยใช้มาในปีการผลิต 2552/53 และ ปีการผลิต 2553/54

2. การปรับปรุงนโยบายการช่วยเหลือเกษตรกรของภาครัฐจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ นโยบายภาครัฐและความต้องการของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรโดยรวม มีความพึงพอใจต่อนโยบายรับจำนำข้าวและต้องการให้ดำเนินโครงการต่อไป แต่รัฐต้องมีการออกมาตรการควบคุมและป้องกันการทุจริตตลอดทั้งกระบวนการ มีการตรวจสอบอย่าละเอียดในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการ การตรวจสอบพื้นที่การเพาะปลูก การจำนำผลผลิตให้แก่โรงสี ตรวจสอบกระบวนการวัดคุณภาพผลผลิต การจัดเก็บข้าว รวมทั้งการระบายข้าว โดยต้องมีมาตรการที่รัดกุมและช่วยให้การดำเนินงานทุกขั้นตอนเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ นอกจากมาตรการป้องกันการทุจริตควบคู่ไปกับโครงการแล้ว รัฐควรปรับปรุงการดำเนินการเชิงนโยบาย โดยเพิ่มการกำหนดราคาขั้นต่ำและการลดอำนาจการต่อรองของโรงสีต่อเกษตรกรควบคู่กันไปด้วย ดังที่ได้กล่าวในมาตรการการช่วยเหลือด้านราคาข้าว เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน

3. การช่วยเหลือด้านต้นทุนการผลิต รัฐอาจมีการช่วยเหลือด้วยการแบ่งเบาภาระต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เช่น การกำหนดเพดานราคาสำหรับปุ๋ยและยาฆ่าแมลง การให้เงินช่วยเหลือค่าปัจจัยการผลิตในสัดส่วนตามที่กำหนด โดยไม่เข้าไปแทรกแซงราคาต้นทุนการผลิต หรืออาจแจกคู่มือป้องกันส่วนลดการซื้อต้นทุนการผลิตที่จำเป็น โดยนโยบายเหล่านี้จำเป็นต้องคำนึงถึงเกษตรกรที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือมากน้อยต่างกันไป เช่น กำหนดสัดส่วนการให้เงินช่วยเหลือค่าต้นทุนการผลิตแก่เกษตรกรรายย่อยและกลางมากกว่าเกษตรกรรายใหญ่ การแจกคู่มือป้องกันส่วนลดสำหรับเกษตรกรที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนก่อน เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นโยบายการยกระดับราคาข้าว เพื่อป้องกันมิให้มีการกดราคาข้าวในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก ไม่ว่าจะเป็นนโยบายประกันรายได้ การรับจำนำหรือการช่วยเหลือปัจจัยการผลิตก็ตาม ก่อนที่ภาครัฐจะกำหนดนโยบายดังกล่าวจะต้องมีการหารือร่วมกันระหว่างภาครัฐกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยชาวนา โรงสี พ่อค้าคนกลาง ผู้แปรรูป และผู้ส่งออก เพื่อกำหนดเป้าหมายรายได้ให้เกษตรกรได้รับขั้นต่ำชัดเจนแล้ว ทุกภาคส่วนจะต้องช่วยผลักดันให้นโยบายสำเร็จ

5. การพัฒนาความรู้ด้านการเกษตรผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความรู้ด้านการผลิตและตลาดสินค้าเกษตรไม่มากนัก ซึ่งเกษตรกรเองมีความต้องการที่จะพัฒนาองค์ความรู้เหล่านี้ของ ตนเองเช่นเดียวกัน ภาครัฐจึงควรสนับสนุนการพัฒนาความรู้ที่จำเป็นให้แก่

เกษตรกรอย่างจริงจัง โดยการจัดตั้งเครือข่ายที่จะเข้าไปให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง หรือการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับเกษตรกรโดยเฉพาะในแต่ละพื้นที่ ซึ่งโครงการเหล่านี้ต้องให้ความรู้ในรูปแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง มีผู้เชี่ยวชาญสามารถเข้าไปให้คำแนะนำในพื้นที่จริง และมีระยะเวลายาวนานเพียงพอที่เกษตรกรจะมีความรู้เพื่อช่วยเหลือตัวเองได้ นอกจากนี้รัฐอาจสนับสนุนให้เกิดเวทีกลางเพื่อให้เกษตรกรสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน โดยมีผู้เชี่ยวชาญ ด้านการเกษตรคอยให้คำแนะนำควบคู่ไปด้วย เนื่องจากเกษตรกรในแต่ละพื้นที่จะมีวิธีการทำด้าน

การเกษตรที่แตกต่างกันออกไป การได้มีพื้นที่ในการแบ่งปันความรู้ เพื่อนำวิธีการผลิตที่แตกต่างกันมาคิดร่วมกันย่อมทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านการเกษตรแบบใหม่ที่จะช่วยพัฒนาการทำ การเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือมีการส่งเสริมให้มีปราชญ์ชาวบ้านหรือหมอเกษตร อย่างแพร่หลาย

6. ต้องมีการพัฒนาทั้งด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และระบบโลจิสติกส์ ดังนี้

6.1 ด้านการผลิต รัฐต้องขยายหรือเพิ่มขีดความสามารถ ในการผลิตพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพในราคาที่เป็นธรรมแก่เกษตรกร ต้องวิจัยและพัฒนาปรับปรุงทั้งพันธุ์และเทคนิคการผลิตให้ก้าวหน้า ซึ่งขณะนี้ผลผลิตต่อไร่ของข้าวไทยเฉลี่ยทั่วประเทศยังอยู่ในปริมาณที่ต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง นอกจากนั้นต้องมีการขยายระบบชลประทาน การลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี และสนับสนุนให้มี การประกันภัยพืชผลการเกษตรให้ครอบคลุมเกษตรกรมากขึ้นและจะต้องแนะนำวิธีการเก็บเกี่ยวและลดความชื้นให้ถูกต้องเพื่อรักษาคุณภาพข้าวให้ดีที่สุด สุดท้ายต้องนำระบบการจัดเขตพื้นที่การเพาะปลูกข้าวที่เหมาะสม (Zoning) หรือการ โชนนิ่งพื้นที่ โดยรัฐจะต้องเอาจริงกับการจัดระบบนี้ เพื่อให้ได้ผลผลิตต่อไร่ดีที่สุด

6.2 ด้านการแปรรูป ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการสีแปรของโรงสี เพื่อส่งผลให้ต้นทุนการแปรต่อหน่วยลดลง และลดต้นทุนการใช้พลังงานของโรงสีด้วยการนำวัสดุที่เหลือใช้ เช่น แกลบ ฟางข้าว มาเป็นเชื้อเพลิง นอกจากนั้นจะต้องมีการส่งเสริมการแปรรูปข้าว เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องให้หลากหลาย เช่น ผลิตถัณฑ์น้ำมันรำข้าว การผลิตข้าวกล้องงอก การนำข้าวไปทำเครื่องสำอาง เป็นต้น

6.3 ด้านตลาด

6.3.1 จะต้องมีการกำหนดตลาดเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้เป็นรูปธรรม เช่น ตลาดข้าวหนึ่ง ตลาดข้าวหอมมะลิ ตลาดข้าวคุณภาพต่ำ เป็นต้น

6.3.2 พัฒนาตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Agricultural Futures Exchange of Thailand : AFET) ให้มีความเข้มแข็ง ให้ผู้ประกอบการทั้งโรงสี ผู้แปรรูป ผู้ผลิตข้าวถุง และผู้ส่งออก เข้ามามีส่วนร่วมในการประมูลผ่านตลาดนี้

6.3.3 สร้างตราสินค้าข้าว (Branding) อย่างจริงจัง เพื่อป้องกันมิให้นำข้าวจากที่อื่นมาผสมกับข้าวไทย

6.3.4 ทำข้าวให้เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยการส่งเสริมการทำข้าวอินทรีย์ การส่งเสริมให้มีการจดสิทธิบัตรสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication : GI) เพื่อยกระดับข้าวไทยให้มีความโดดเด่นกว่าคู่แข่ง

6.4 ด้านระบบโลจิสติกส์ ควรมีการพัฒนาด้านการขนส่งระบบราง คลังสินค้าไซโล ให้สามารถรักษาคุณภาพข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นภาครัฐได้ดำเนินการตามแนวทางข้างต้น เชื่อได้ว่าจะสามารถช่วยเหลือชาวนาให้ได้อย่างยั่งยืน